

Світ дитячих бібліотек

Українська асоціація
працівників бібліотек для дітей

№ 4-5 (45-46)
2012

Національна бібліотека України
для дітей

Щоквартальний науково-методичний журнал

У номері:

СЛОВО головного редактора

А. Кобзаренко

Професійне спілкування на Кіровоградщині 3

Фоторепортаж: Кіровоград — 2012 5

Всукраїнська науково-практична конференція директорів обласних бібліотек для дітей, Кіровоград, 2012

Національна бібліотека України для дітей

А. Кобзаренко

Дитячі бібліотеки як культурно-інформаційні центри
у процесі формування особистості дитини 7

Т. Турбаніст

Закон розвитку в бібліотечній справі 12

Н. Дзюба

Бібліотека для читача: рухаємося далі, пропонуємо, впроваджуємо... 16

Кіровоградська область

Т. Манжула

Дитячі бібліотеки Кіровоградщини: від традиційної бібліотечної академічності
до вимог сучасності 18

О. Ліпей

Сучасні тенденції інформаційно-бібліотечного обслуговування дітей. 21

О. Котова

Знайомтесь! Ми — у веб-просторі! 23

Н. Расторгуєва

Неординарна подія 25

Н. Вавіліна

Комплексний підхід до формування творчої особистості 26

М. Маковій

Міні-школа «Вулик» — бібліо-центр інформаційної підтримки і організації
спільного дозвілля дітей з особливими потребами та їхніми однолітками 27

В. Левчик

Краєзнавчий зміст в усіх напрямках діяльності Долинської районної
бібліотеки для дітей 29

Фоторепортаж: Кіровоградщина бібліотечна 31

Дніпропетровська область

О. Прокопович-Ткаченко

Використання можливостей дитячої книги в
інтелектуальному розвитку особистості 35

Донецька область

В. В'язова

Правове забезпечення діяльності бібліотек 37

Житомирська область

О. Лепілка

Гармонізація міжетнічних відносин та виховання толерантності
серед читачів-дітей 40

Закарпатська область

В. Чіка

Формування культури читання: сучасний аспект 42

Львівська область

А. Лугова

Інтернет в бібліотеці, бібліотека в Інтернеті 44

Миколаївська область

Т. Жайворонок

Нові моделі доступу до інформації в дитячій бібліотеці 46

Полтавська область

А. Митрофанова

Як зробити дитячу бібліотеку цікавою 47

Рівненська область

А. Лісова

Дитяче читання в сучасних умовах: здобутки і завдання 50

Сумська область

А. Тогобицька

Виховання інформаційної культури засобами краєзнавства 53

Херсонська область

А. Бардашевська

Дитина і сучасна книга: бібліотечна складова впливу на коло
читання у регіональному зрізі 56

Хмельницька область

В. Черноус

Діти в бібліотеці: комфортність обслуговування та стимулювання читання 58

Фоторепортаж: Електронні презентації 59

Автономна Республіка Крим

С. Капанова

Інтернет и мультимедиа в библиотечно-информационном
обслуживании пользователей детских библиотек 61

**Рекомендації Всеукраїнської науково-практичної
конференції директорів обласних бібліотек для дітей
«Дитячі бібліотеки як культурно-інформаційні
центри у процесі формування особистості дитини»** 63

**Положення про конкурс «Емблема Всеукраїнського
тижня дитячого читання»** 64

Професійне спілкування на Кіровоградщині

Спілкування є невід'ємною частиною життя людини. У сучасному світі особливого значення набуває професійне спілкування як взаємодія у вирішенні проблемних питань та обміну інформацією, досвідом, знаннями. З цією метою Національна бібліотека України для дітей спільно з Міністерством культури України щорічно проводять Всеукраїнську науково-практичну конференцію директорів обласних бібліотек для дітей, що дає змогу визначити нові орієнтири розвитку бібліотек для дітей. За традицією базою проведення конференції обирається одна з кращих обласних дитячих бібліотек. Цього року у жовтні учасників та гостей конференції «Дитячі бібліотеки як культурно-інформаційні центри у процесі формування особистості дитини» гостинно приймала Кіровоградська обласна бібліотека для дітей ім. А.П. Гайдара, яка славиться своєю багатогранною творчою, інноваційною роботою з обслуговування користувачів-дітей.

Приємно відзначити, що бібліотеки Кіровоградщини постійно у пошуку нових форм обслуговування юних читачів, що базуються на інформаційних технологіях, розвивають творчість дітей, розширюють їхній світогляд, виховують юних громадян патріотами Вітчизни. Надзвичайно важливим у функціонуванні бібліотек є підтримка і допомога місцевої влади, про що пересвідчилися учасники конференції, відвідуючи бібліотеки різних рівнів — від обласної до сільської.

Відкриття конференції відбулося в обласній бібліотеці для дітей ім. А.П. Гайдара за участі голови Кіровоградської обласної ради М.М. Ковальчука, начальника управління культури і туризму облдержадміністрації В.Г. Животовської, голови Кіровоградського обкому профспілки працівників культури З.М. Кадук, які привітали високопрофесійне зібрання та побажали творчої і плідної праці. Головний спеціаліст відділу аналізу і прогнозування діяльності бібліотек Міністерства культури України М.Г. Височанська зачитала вітання Міністра культури України М.А. Кулиняка та вручила подяки від Міністерства культури України М.М. Ковальчуку та В.Г. Животовській за сприяння в організації та підготовці конференції.

Програма конференції була змістовною та насиченою. У ході пленарних засідань розглядалися такі проблеми: інформаційні технології, електронні ресурси та нові послуги в роботі дитячих бібліотек; гармонізація міжетнічних відносин та виховання толерантності серед читачів-дітей; нові моделі доступу до інформації у дитячій бібліотеці; правове забезпечення діяльності бібліотек; стимулювання читання та комфортність обслуговування; Інтернет і мультимедіа у бібліотечно-інформаційному обслуговуванні користувачів дитячих бібліотек та ін.

Учасники конференції ознайомилися з досвідом роботи бібліотек — обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Д.І. Чижевського, обласної бібліотеки для юнацтва ім. О. Бойченка; Олександрійської центральної міської бібліотеки для дорослих ім. О. Пушкіна, Олександрійської юнацької бібліотеки; Маловодянської та Новогригорівської сільських бібліотек-філій Долинського району, що дало змогу колегам обмінятися досвідом, відмітити цікаві нововведення та інтерактивні форми роботи. Виїзні засідання відбулися на базі Кіровоградської центральної міської бібліотеки для дітей, Долинської районної бібліотеки для дітей, Олександрійської центральної міської бібліотеки для дітей ім. Ю. Гагаріна.

Змістовним і цікавим було виїзне засідання до м. Долинська, яке відбулося у приміщенні районної ради за участі голови районної державної адміністрації Г.М. Вітряка, заступника голови районної ради В.І. Валантира. У рамках засідання начальник відділу культури і туризму райдержадміністрації Л.В. Кашеєва розповіла про культурний розвиток району, а завідувача Долинською районною бібліотекою для дітей В.І. Левчик — про діяльність бібліотеки. Головним пріоритетом у роботі бібліотеки, як відзначила В.І. Левчик, є збереження і примноження культури, історії, звичаїв та традицій свого краю. Серед найбільш цікавих заходів, проведених бібліотекою, є історико-краєзнавча експедиція «Це та земля, де нам судилось жити», краєзнавчий конкурс «Вулиці нашого міста», генеалогічне дослідження «Дерево мого роду» та ін. Працівники бібліотеки постійно проводять зустрічі дітей з відомими краєзнавцями, спільно з юними читачами вивчають туристичні маршрути краю: Дендропарк «Веселі Боковеньки», Явлена криниця (м. Кірово), Наталіївське урочище (м. Олександрівка) та ін. Активну участь бібліотека бере і в обласних, Всеукраїнських заходах, таких як національний проект «Україна читає дітям», «Найкращий читач року» тощо. У 2011 р., одержавши перемогу у конкурсній програмі «Бібліоміст», бібліотека відкрила Інтернет-центр.

Позитивні враження склалися під час відвідування сільських бібліотек, які дійсно є місцевими осередками культури як для дітей, так і для дорослих. Бібліотеки мають сучасні естетично оформлені приміщення, поповнюються новою літературою, періодичними виданнями, завдяки грантовій діяльності мають доступ до Інтернету, упроваджують інноваційні форми роботи. Зокрема, Новогригорівська сільська бібліотека проводить віртуальні подорожі, тренінги, скайп-спілкування, літературні квести тощо.

Театралізованою виставою зустрічали учасників конференції бібліотекарі центральної дитячої бібліотеки ім. Ю. Гагаріна м. Олександрії. Гостей привітали: мер міста С.К. Цапюк, заступник начальника управління культури і туризму А.Б. Галько, директор Олександрійської міської централізованої бібліотечної системи Ж.Ф. Городецька. Заступник директора МЦБС з питань обслуговування дітей Л.В. Овдієнко ознайомила присутніх з інноваційною діяльністю бібліотеки, яка є провідним культурно-освітнім, інформаційним закладом, центром організації дозвілля дітей та підлітків міста.

Щорічно її послугами користуються близько 6 тис. читачів–дітей. Бібліотека зберігає понад 72 тис. примірників книг та інших носіїв інформації, що дає змогу задовольнити найрізноманітніші запити дітей і фахівців у галузі дитячої книги. У бібліотеці функціонує «Дитячий Інтернет-центр», який забезпечує безкоштовний доступ до Всесвітньої мережі та допомагає юним користувачам опановувати Інтернет. Колектив творчих молодих працівників упроваджує нові форми роботи з читачами, свідченням чого є проведення фестивалю «Нас єднає книга». Бібліотекарям вдалося в приміщенні бібліотеки організувати «Бібліотечне містечко», яке діяло сім днів. У рамках фестивалю були проведені театралізовані екскурсії «Добридень, книжкова країно!», день інформації «Жива скарбниця знань і культурних надбань», сімейний вікенд «Щаслива хата, де дітей багато», майстер-клас з бісероплетіння «На крилах фантазій» та багато інших заходів, що сприяли залученню дітей до книги і читання.

Відбулося також засідання на базі центральної міської дитячої бібліотеки Кіровоградської МЦБС. Цікавою була і презентація заступника директора ЦБС з питань обслуговування дітей Т.Г. Ушацької «Імідж бібліотеки як фактор її розвитку». Одним із ефективних напрямів діяльності бібліотек системи є розробка проектів і програм. Зокрема, бібліотека-філія для дітей № 12 стала співавтором проекту «Чути тих, хто не чує», основною метою якого є надання допомоги дітям з вадами слуху; проект «Діти за діалог культур» реалізовує центральна бібліотека для дітей; проект «Зроби крок назустріч» об'єднав волонтерів–читачів бібліотеки-філії № 19. Однією з креативних форм роботи бібліотек є проведення вуличних акцій «Великий бібліотечний квест», лібмоб «Як пройти до бібліотеки?», флешмоб, бібліодесант «Разом з книгою відкриваємо світ» та ін.

Важливо відзначити головну роль обласної бібліотеки для дітей ім. А.П. Гайдара як науково-методичного, координаційного центру для дитячих бібліотек Кіровоградщини. На високому професійному рівні бібліотека здійснює проведення всеукраїнських заходів у бібліотеках області: національного проекту «Україна читає дітям», конкурсу дитячого читання, Всеукраїнського тижня дитячого читання. Зокрема, у 2011 р. у регіональних етапах конкурсу дитячого читання взяло участь понад 3,7 тис. учнів 6-х та 7-х класів — читачів–дітей 342-х бібліотек області. У ході проведення обласного етапу конкурсу переможці районних та міських етапів (39 дітей) змагалися за отримання звання «Найкращий читач України» від Кіровоградської області. Однією з перших підхопила естафету проведення національного проекту «Україна читає дітям» обласна бібліотека для дітей. Треба зазначити, що найактивніше конкурс проходить саме в дитячих бібліотеках Кіровоградщини.

Учасники конференції засвідчили високий імідж дитячих бібліотек Кіровоградщини як серед громадськості, так і серед владних структур. Досягти такого рівня їм вдається своєю активною позицією та інноваційною діяльністю.

Разом з тим на шляху розвитку дитячих бібліотек України постає чимало проблем, які вимагають консолідації для їх вирішення. У рамках конференції відбулося засідання «за круглим столом» «Українська асоціація працівників бібліотек для дітей: проблеми, перспективи», у ході якого наголошувалося на необхідності активізації роботи Асоціації як всеукраїнської громадської організації, адже її діяльність спрямована на підвищення престижу бібліотечної професії, захист законних соціальних, культурних та інших спільних інтересів своїх членів та ін. На засіданні порушувалося питання збереження мережі дитячих бібліотек. На жаль, фіксується тенденція до зменшення кількості дитячих бібліотек. Зокрема, якщо у 2001 р. було 1227 бібліотек для дітей, то у 2011 р. — 1176. У таких умовах гостро постає питання необхідності об'єднання наших зусиль, спільної діяльності у захищенні прав бібліотек та користувачів–дітей. Наголошувалося, що вагомішою має бути участь Асоціації і у підготовці нормативно-правових актів, створенні відповідної законодавчої бази. Члени Асоціації мають брати активнішу участь у громадському обговоренні проектів документів, що стосуються бібліотечної справи. Порушувалося клопотання щодо відбору та розподілу дитячої літератури за державними програмами. Так, у 2012 році обласні бібліотеки для дітей були фактично відсторонені від участі у відборі дитячої літератури. І чомусь представники дитячих бібліотек не включені до дорадчого колегіального органу, який утворений при Міністерстві культури України для забезпечення тематичної і змістовної оцінки видань, що закуповувалися за бюджетною програмою. Була підтримана ідея директора Рівненської обласної бібліотеки для дітей Л.М. Лісової про проведення конкурсу на створення емблеми Всеукраїнського тижня дитячого читання. (Положення дивіться на 64 сторінці цього номеру.)

Для активізації діяльності Асоціації Президією було запропоновано поновити її керівний склад та створити такі секції: I. Соціальне партнерство. Розвиток структури та членства; II. Сервісна політика Асоціації; III. Соціально-правовий захист. Конкурси та відзнаки.

Протягом п'яти днів керівники головних дитячих бібліотек України обмінювалися цікавим досвідом використання традиційних та інноваційних форм бібліотечної роботи з дітьми, генерування нестандартних ідей, застосування креативних технологій та методик. Результатом роботи Всеукраїнської науково-практичної конференції директорів обласних бібліотек для дітей було прийняття підсумкового документу — рекомендацій щодо удосконалення роботи спеціалізованих бібліотек для дітей.

Конференція пройшла на високому професійному рівні, за що висловлюємо щирі подяку голові Кіровоградської обласної державної адміністрації С.М. Ларіну, голові Кіровоградської обласної ради М.М. Ковальчуку, колективу обласної бібліотеки для дітей і її директору Т.С. Манжулі.

Анастасія Кобзаренко

Фоторепортаж: Кіровоград — 2012

М.М. Ковальчук — голова Кіровоградської обласної ради, З.М. Кадук — голова обласної профспілки працівників культури та читачі Кіровоградської обласної бібліотеки для дітей ім. А.П. Гайдара гостинно зустрічали учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції

На пленарному засіданні до учасників конференції з вітальним словом звернулася представник Міністерства культури України Марія Височанська. Генеральний директор НБУ для дітей Анастасія Кобзаренко вручила директорам обласних бібліотек подяки, грамоти і книжку «Дитячі бібліотекарі України. Сто кращих»

Спілкування і жваві обговорення продовжувалися...

Цікаво представили роботу Кіровоградської центральної міської бібліотеки для дітей заступник директора МЦБС Т.Г. Ушацька. Про перспективи розвитку бібліотек міста говорили: С.І. Тимків — директор Кіровоградської МЦБС, Н.М. Чорна — в.о. начальника відділу культури і туризму міськради та С.С. Дьячук — заступник міського голови

Дитячі бібліотеки як культурно-інформаційні центри у процесі формування особистості дитини

Швидко проминув рік після нашої зустрічі на Хмельничині, і сьогодні нас гостинно зустрічає вже Кіровоградщина. Саме тут, у ході конференції, ми матимемо змогу проаналізувати, яким був 2011 рік для дитячих бібліотек України, ознайомимось з інноваційною діяльністю бібліотек для дітей області та спрогнозуємо плани на майбутнє.

Насамперед коротко скажу про Кіровоградщину бібліотечно: в області працює 32 дитячі бібліотеки — 17 районних, 12 міських і 2 сільські, що обслуговують 62 тис. користувачів—дітей та щорічно видають понад 1 мільйон документів. Про те, що дитячі бібліотеки регіону йдуть в ногу з часом, впроваджують інновації, сучасні інформаційні технології свідчить те, що у 2012 році чотири дитячі бібліотеки: Бобринецька, Гайворонська, Голованівська районні і Побузька міська стали переможцями конкурсу програми «Бібліоміст» і отримали комп'ютерну техніку; Олександрійська РДБ перемогла в конкурсі «Поповнення фондів сільських бібліотек та активізація їх культурно-просвітницької роботи з дітьми і молоддю», оголошеного Міжнародним фондом «Відродження», отримавши нову літературу на 10 тис. грн.

Одними із перших бібліотеки для дітей Кіровоградщини приєдналися до національного проекту «Україна читає дітям» — лише протягом 2011 року тут відбулося 130 зустрічей, на яких побувало 3 тис. дітей, тобто результат говорить сам за себе. Слід сказати і про те, що сьогодні кожна бібліотека має надійних партнерів, не обділена увагою громадськості та владних структур. У прийнятій програмі «Центральний регіон — 2015», ініційованій губернатором області Сергієм Миколайовичем Ларіним, яка охоплює різні напрями економічної та соціальної інфраструктури Кіровоградської області, виділяються кошти з місцевих бюджетів на ремонт закладів культури, у тому числі бібліотек. Зокрема, на благоустрій Новоукраїнської РДБ надійшло майже 320 тис. грн. Систематично виділяються кошти з обласного бюджету на поповнення фонду обласної бібліотеки для дітей ім. А.П. Гайдара: на 2012 рік — 35 тис. грн. на передплату періодичних видань та 65 тис. грн. на придбання нової літератури, а також 100 тис. грн. на капітальний ремонт фасаду.

Хочу, від вас та від себе особисто, щиро подякувати керівництву області за увагу до дітей. Впевнена, що, перебуваючи на Кіровоградщині, ми ще не раз знайдемо підтвердження тому, що колективи дитячих бібліотек залишаються незмінними помічниками і надійними партнерами організаціям, установам, окремим публічним людям області, з якими вони співпрацюють. А зараз є пропозиція розглянути 2–3 питання, які на сьогодні найбільше потребують вирішення. На наступний рік розглянемо інші. І так: перше — «Особливості формування сучасного читача—дитини», друге — «Інформаційно-бібліографічна діяльність» і третє

— «Науково-методичне забезпечення дитячих бібліотек». Розкриваючи перше питання, слід сказати, що зусилля дитячих бібліотек України у справі формування особистості дитини завжди було спрямовано на те, щоб читання в середовищі дітей і підлітків стало необхідним. Бо саме читаючи, дитина отримує нову інформацію, знання, набуває нових вражень. Саме в цьому і є її духовна сила. Сьогодні значно змінився образ юного читача, його навички і уміння. Електронна культура суттєво впливає на читання дітей і підлітків. У результаті постійних контактів з нею змінюється сприйняття друкованого тексту і інформації, воно стає фрагментарним, «мозаїчним», «кліповим»; змінюється мотивація читання і репертуар читацьких уподобань. І все ж перевага надається друкованій продукції, але при цьому кожна дитина витрачає на читання різний час: більше однієї години в день витрачають 40 відсотків сучасних дітей, третя частина — від 30 хв. до 1 години і лише п'ята частина — до 30 хв. Тому дитячі бібліотеки зосереджують свою діяльність на інноваційних підходах до традиційних форм індивідуальної та масової роботи, на формуванні читацької культури через популяризацію кращої дитячої літератури, при цьому надаючи дітям широкі можливості вільно працювати з сучасними технологіями. Для того, щоб не втратити свої позиції, бібліотеки розробляють нові концепції обслуговування. В сучасній моделі бібліотеки особлива увага приділяється організації бібліотечного простору — максимальний доступ до фондів, місця для спілкування, відпочинку, релаксації. Так Тернопільська обласна бібліотека для дітей, вигравши проект «Бібліомосту», створила «Бібліомістечко», де надаються інноваційні послуги найменшим користувачам (від 1 до 10 років) з використанням інформаційних технологій, групових та індивідуальних розвиваючих ігор, створено належні умови і невимущена атмосфера, що сприяють залученню дітей до читання через гру, а також допомагають батькам адаптувати малюка до навколишнього середовища.

Кожна дитяча бібліотека України стала своєрідним центром проведення дозвілєвих форм роботи. Майже при кожній з них, у тому числі і сільських, діють лялькові театри, різноманітні гуртки: драматичні, художнього читання, м'якої іграшки, художнього дизайну, декоративно-прикладного мистецтва, народного співу, технічної творчості тощо. Оскільки соціальна незахищеність дітей, комерціалізація центрів відпочинку та закладів культури негативно вплинула на можливість організації дитячого дозвілля, тому бібліотеки перебрали на себе цю функцію, щоб відвернути дітей від впливу вулиці і разом з тим сприяти їхньому вихованню і формуванню особистості.

Психологи вважають, що найефективніше на дітей впливають казки. Уміле використання лялькового театру в бібліотеці активно сприяє розумовому, моральному, есте-

тичному вихованню. Театр прищеплює дитині любов до читання, бажання спостерігати, творити. Наприклад, великою популярністю серед маленьких читачів, а також педагогів, батьків користуються: ляльковий гурток «Книга та лялька» (бібліотека-філія № 10 ЦБС для дітей м. Запоріжжя), «Золотий ключик» (бібліотека-філія № 10 м. Одеси), «Барвіночок» (НБУ для дітей), «Світлячок» (Запорізька ОДБ), «Пізнайко» (Чернігівська ОДБ), «Барвінок» (Миколаївська ОДБ), «Соняшник» (Центральна бібліотека Луцької міської ЦБС) та багато інших.

Бібліотеки проводять змістовну роботу з естетичного виховання читачів: створюють різноманітні клуби, об'єднання за інтересами, залучають дітей до масових заходів, мистецької діяльності та спілкування. Саме такі форми роботи реалізують творчий потенціал і стимулюють активність дітей. У Національній бібліотеці України для дітей діє понад 10 різних читачьких клубів та об'єднань, але ця цифра часто змінюється, бо деякі клуби вичерпують себе і припиняють роботу, інші виходять у «широкий світ», як сталося, наприклад, з народно-етнографічною студією «Мандри» та зразковим колективом — театралізованою студією «Мрія». Крім того, що кількість учасників цих об'єднань постійно зростає, багато з них отримують тут «путівку в життя», тобто йдуть навчатися до мистецьких закладів. Таких юних акторів дуже добре знають у багатьох позашкільних дитячих закладах — вони часті гості на книжкових ярмарках, у реабілітаційних центрах дітей-інвалідів. Схвальну оцінку має літературний театр «Маска» Львівської ОДБ, організатори якого розуміють, що з давніх давен книга й видовища допомагали людям пізнавати світ і себе. Тому вони вирішили поєднати книгу з театралізованим дійством, і це не випадково, адже видовищний захід пробуджує інтерес дитини до книги. Здавалося б, при чому тут книга? А театр? Книги книгами, але ж смак до читання слід виховувати так само, як «ставлять» голос співаку. І ось тут приходить на допомогу емоційна терапія: поєднання читання тексту, музики, живопису, хореографії, гри... За таким принципом працюють літературні об'єднання дитячих бібліотек Миколаївщини, Черкащини, Херсонщини та багатьох інших дитячих бібліотек України.

Дозвілєві заходи у бібліотеці повинні бути різноманітними, цікавими, носити просвітницький та освітній характер, бути ненав'язливими. Особливо важливо, щоб в їх організації брали участь професіонали, які мають авторитет у тій сфері діяльності, до якої намагаються залучити читачів-дітей. Саме таку, за ініціативи співробітниць відділу мистецтв НБУ для дітей, яка сама захоплена рукоділлям і активно спілкується на тематичних форумах і блогах, у бібліотеці з'явився клуб бісероплетіння «Бісеринка». Адже відомо, що творчий читач буде повноцінним лише там, де сам бібліотекар — творча особистість, людина, яка може зрозуміти кожного — це Людмила Леонідівна Строчкова.

Але з позитивом є й негатив: занепокоєння викликає те, що за різноманіттям у деяких місцях і численністю видовищних та розважальних заходів чи не забувається основне призначення та унікальна здатність бібліотеки — розкривати книжкову скарбницю, формуючи через книгу юного читача як людину думачу, моральну, творчу? З бібліотечного досвіду видно, що часто деякі шоу до головної мети мають дуже віддалене відношення.

У процесі формування особистості дитини для дитячих бібліотек, як і для усього суспільства, не менш важливим

питанням залишається й правова освіта юного покоління. Головним є одне — кожна Дитина має право на щасливе Дитинство, може та повинна стати Людиною з великої літери, Особистістю та Громадянином. Разом з тим існує чимало проблем щодо захисту прав дітей та забезпечення їхнього повноцінного і гармонійного розвитку. Сьогодні, на жаль, спостерігаємо зростання кількості неблагополучних родин, яких позбавляють батьківських прав. Зокрема, за офіційними даними у 2011 році в Україні близько 100 тис. дітей були позбавлені батьківського піклування та виховуються в державних закладах: школах-інтернатах, дитячих притулках; 40 % з цих дітей не мають рідних взагалі. А за неофіційними даними безпритульних дітей, жебраків, дітей, що відносяться до груп ризику, сиріт, дітей із соціально неблагополучних сімей у декілька разів більше, їх понад 1 мільйон. Щороку майже 10 тис. дітей стають жертвами злочинів, перебувають у конфлікті з законом. Подолання цих проблем вимагає активізації зусиль усіх соціальних інститутів та суспільства в цілому. В таких умовах більш значимою стає роль дитячої бібліотеки в формуванні етичних, правових орієнтирів дітей, громадянської свідомості. Від якості нашої з вами роботи багато у чому залежить доля поколінь — як сучасного, так і прийдешнього.

Завдяки достатнім інформаційним ресурсам і можливості донести правові знання до користувачів, тісним контактам з різними юридичними організаціями бібліотеки стають інформаційно-правовими центрами для дітей. Тим більше, що дитячі бібліотеки України набули значний досвід з правового, морально-етичного та громадянського виховання дітей і підлітків. Важливе місце в цій роботі займає широкий спектр форм і методів роботи з превентивного виховання. У рамках проведення Всеукраїнського Тижня права переважна більшість дитячих бібліотек якнайповніше використовує діалогові, інтерактивні форми з інноваційними елементами. Лише впродовж 2011 року в НБУ для дітей було проведено цикл заходів для користувачів різного віку: круглий стіл «Яким я уявляю сучасного лідера України», у ході якого читачі-учні 8–9 класів обговорювали демократичні права та обов'язки членів суспільства. З основними засадами Конвенції про права дитини фахівці Сумської ОДБ ім. М.О. Островського ознайомили своїх читачів під час правознавчої години «На терезах Феміди»; в Черкаській ОДБ пройшов цикл уроків державності «День основного закону»; читачі Донецької ОДБ ім. С.М. Кірова взяли участь у Дні інформації «Права людини починаються з прав дитини»; в Закарпатській ОДЮБ провели цикл інформаційних годин «Молодіжна правова трибуна»; в Луганській ОДБ — урок правового виховання «Слідство ведуть знавці». Реалізуючи бібліотечну програму «У полі зору — право», фахівці Миколаївської ОДБ ім. В. Лягіна розробили книжкову виставку «Голос дитини. Почуйте його» та провели інформину-гру «Я люблю країну, де є право на ім'я і на родину», а також правовий ринг «Цікаве правознавство». Надзвичайно цікаві заходи у рамках Тижня проводять бібліотеки Херсонщини для своїх маленьких читачів. Особливо хочеться відзначити сільські бібліотеки-філії, у яких проходять конкурси плакатів «Закони всім потрібно знати», ігри «Лабіринт юридичних термінів», бесіди «Як захистити себе від свавілля», «Ні — насильству», правознавчі години «Чи знаєш ти свої права?». Так, у бібліотеках Цюрупинського району проведено 72 заходи для майже 2 тис. дітей. Серед найцікавіших заходів

— урок-діалог «Від проступку до злочину» та відеосалон «Справедливе курча». Про небайдужість працівників Тернопільської ОДБ до правової освіти дітей, про повагу до законів України, правил і норм співжиття, подолання правової некомпетентності дітей і підлітків свідчить цільова комплексна програма «Бібліотека — центр правової освіти», яка діє тут з 2007 року. Девіз програми — «Ніщо ми так погано не знаємо, як те, що має знати кожен — Закон». Тематика заходів і форми їх проведення найрізноманітніші, та хочу назвати такі, які не байдужі дітям: «Правопорядок — основа демократії», «Дитинство в Україні: права, гарантії, захист», «Що буде, якщо...?», «Закон і ми», «СНІД обирає молодих». Значний досвід у роботі з правового виховання має Херсонська ОДБ, за ініціативи якої у 2011 році було реалізовано масштабний обласний конкурс на кращий сценарій правовиховної, просвітницької тематики «Правові орієнтири», із залученням до нього фахівців, які безпосередньо працюють з дітьми у напрямі правової освіти. Особливе місце серед електронних ресурсів правової тематики займає інформаційний портал «Права дітей», знову таки розроблений Херсонською ОДБ за фінансової підтримки Міжнародного фонду «Відродження». Основною метою порталу є створення адаптованого інформаційного середовища, в якому діти та підлітки за допомогою інтерактивних засобів в ігровій формі отримують необхідні систематизовані знання з питань захисту своїх прав.

Інноваційним засобом формування правової культури стали мультимедійні проекти Кіровоградської ОДБ ім. А.П. Гайдара, створені в рамках роботи «Клубу майбутніх правознавців». Правова просвіта — це, перш за все, знання, виховання толерантності й впевненості, формування спеціальних навичок, здатності відстоювати свої законні інтереси. Яскравим прикладом отримання оперативної правової інформації є база даних статей, що створюється в межах корпорації дитячих бібліотек України. Наша корпорація — це добровільне об'єднання 14 бібліотек, зведена база даних якого включає майже 500 статей правової тематики. Охоплюючи статті із 103 джерел розпису дитячих та педагогічних видань, база даних «КОРДБА» стала правовим інформаційним простором, в якому і діти, і організатори дитячого читання можуть знайти необхідні правознавчі матеріали.

У 2010 році Національна бібліотека України для дітей стала ініціатором проекту «Кращі Інтернет-ресурси від Української асоціації працівників бібліотек для дітей». Інтернет — дуже потужний ресурс, який значно полегшує життя людини та відкриває майже необмежені можливості для самореалізації і саморозвитку юної особистості, спілкування, навчання, дозвілля. Але разом із тим, в Інтернеті приховано досить багато небезпек, особливо для дітей. Знання цих небезпек дозволить уникати он-лайн зваблення дітей, кіберхуліганства (інформаційні атаки на дитину через Інтернет), виманювання інформації про дитину і її сім'ю з метою подальшого пограбування або шантажу, он-лайн-хижаків, які встановлюють контакти з дітьми заради задоволення власних потреб. Враховуючи вищенаведені ризики, дитячі бібліотеки України добре розуміють актуальність проблеми безпеки дітей і підлітків в Інтернеті, тому важливим у вирішенні і цієї проблеми є також формування інформаційної культури користувачів. Виходячи з цього, бібліотеки для дітей повинні модернізувати бібліографічні служби, розширювати інформаційний сервіс, якісно формувати біб-

ліографічні ресурси, активно запроваджувати в практику роботи інформаційно-комунікативні технології. Практично всі обласні бібліотеки (крім Запорізької, Івано-Франківської та Тернопільської) вже перейшли на автоматизований режим обробки інформації, створюють власні електронні каталоги і тематичні бази даних.

Комп'ютерні технології дали можливість модифікувати краєзнавчу діяльність бібліотек, урізноманітнити набір сервісних послуг, розширити діапазон і обсяг регіональних краєзнавчих матеріалів. Краєзнавчі ресурси, представлені на сайтах дитячих бібліотек, вирізняє комплексний підхід та багатовекторність інформації. Вони, як правило, згруповані у такі інформаційні комплекси: історія, географія та екологія, етнографія, літературно-мистецьке життя певного регіону. Все це в свою чергу задовольняє різні професійні, вікові та освітні потреби користувачів, допомагає молодому поколінню зорієнтуватися у великому інформаційному потоці, формує їхню читацьку компетентність, розвиває інтерес до пізнання та самоосвіти. Найкраще здійснюють бібліографічне інформування в електронному режимі Черкаська, Донецька, Луганська, Львівська, Миколаївська, Житомирська, Тернопільська, Херсонська ОДБ, Кримська республіканська дитяча бібліотека ім. В.Н. Орлова, центральні міські бібліотеки для дітей міст Миколаєва, Сімферополя та ЦБС для дітей м. Севастополя. Ефективною формою представлення краєзнавчих матеріалів на сайтах дитячих бібліотек стали комплексні ресурси, в яких тексти, фотографії, ілюстративні матеріали та бібліографія поєднані в єдиний інформаційний блок. Такі комплексні веб-сторінки ведуть Чернігівська ОДБ («Край, де ми живемо»), Кіровоградська ОДБ («Краєзнавча сторінка»), Житомирська ОДБ («Житомирщина краєзнавча»), Вінницька ОДБ («Місто моє»). Кожна область України багата своїми традиціями, тож бібліотеки прагнуть якомога привабливіше представити електронними інформаційно-бібліографічними ресурсами історичне краєзнавство. Заслужують на увагу випуски «Краєзнавчого дайджесту» Харківської ОДБ, повнотекстові добірки матеріалів з історії міста «Літопис Херсона», розповіді з довідника юного краєзнавця «Що, вулице, є в імені твоє...» Вінницької ОДБ.

Вагомою складовою документно-інформаційного ресурсу сучасної бібліотеки для дітей стають інтерактивні електронні інформаційні продукти, адресовані дитячій аудиторії. Багатий досвід у підготовці ресурсів як для локального використання, так і представлених в Інтернет, вже мають Миколаївська ЦМДБ ім. Ш. Кобера і В. Хоменка, Кримська РДБ, Дніпропетровська, Житомирська, Миколаївська і Херсонська ОДБ та господарі нашої конференції (цикл мультимедійних презентацій різної тематики для різних вікових груп). Пізнавальний, розвиваючий, художній потенціал несуть у собі електронні рекомендаційні ресурси, що мають позитивну динаміку та новаторські підходи. Яскравий приклад — рекомендаційний ресурс НБУ для дітей КЛЮЧ (краща література юним читачам). Це рекомендаційно-критична дискусійна сторінка для дітей і дорослих з питань літератури для дітей. Це потужний проект, що має на меті пробудження пізнавальної активності дітей, інтересу до книжки, читання, до літератури, сприяння читанню дітей з обмеженими можливостями, привернення уваги організаторів дитячого читання до питань дитячої літератури, книжкових ілюстрацій. Особливо слід відмітити інтерактивний режим КЛЮЧа, який щодня відвідує майже

дев'ятсот користувачів. Він не є статичним. У ньому відкриваються нові розділи: «Під ключ!», «Аудіо-бібліотечка» (в останньому автори самі читають свої твори). Цей розділ особливо цікавий для дітей з вадами зору.

Комп'ютерні технології стають впливовою формою в системі індивідуального та групового інформування користувачів. Слід відмітити, що Херсонська ОДБ з 2009 р. розсилає інформаційні бюлетені нових надходжень своїм абонентам електронною поштою, а ЦМБД ім. Ш. Кобера і В. Хоменка м. Миколаєва і Мар'їнська районна бібліотека для дітей Донецької області у груповому інформуванні розпочали використовувати електронну доставку документів.

Розширення обсягу інформаційних ресурсів, широке застосування різноманітних засобів для їх збереження та використання посилює значення інформаційної культури особистості. Працівники дитячих бібліотек України розуміють, що навчання дітей культурі споживання інформації — процес постійний і динамічний. Особлива увага приділяється формуванню інформаційної компетентності на основі сучасних комп'ютерних технологій, яка зосереджується на виробленні у дітей якісних і ефективних навичок роботи з Інтернет-ресурсами, електронною інформацією та у питаннях з Інтернет-безпеки. Найкраще у цьому напрямі працюють бібліотеки для дітей Львівської, Луганської, Херсонської, Черкаської, Закарпатської, Донецької, Чернігівської, Миколаївської, Кіровоградської, Житомирської, Хмельницької областей, Кримської республіканської дитячої бібліотеки ім. В.Н. Орлова та центральні міські бібліотеки для дітей міст Сімферополя і Миколаєва. З метою вироблення системного підходу до роботи з інформацією вони проводять тренінги комп'ютерної грамотності, вебуроки, онлайн-заняття, години медіаграмотності, відеогодини тощо.

Системне виховання інформаційної грамотності значною мірою забезпечується подальшим розвитком форм і методів, що базуються на дискусійній, комунікативній основі спілкування бібліотекаря і читача та ігрових елементах. Так, ефективними новими масовими формами закріплення теоретичних бібліотечно-бібліографічних знань стали бібліографічні бліц-турніри і КВК, ігрові бібліотечні лабіринти, бібліо-вояжі, бібліографічно-детективні розвідки, віртуальні пізнавальні тури, медіа-вікторини, уроки-детективи, уроки-пошуки, ділові ігри-змагання, ігри-вістави, ігри-конкурси «Що? Де? Коли?». На результативність формування інформаційної та читачької культури значно впливають як традиційні комплексні форми роботи — Дні бібліографії, Дні посібника, Тижні довідкової літератури, Тижні культури читання, так і нові — Дні Інтернету, Дні віртуальної книги. Отже, слід зазначити, що сьогодні завдання бібліотек не лише збирати і зберігати документи, а й всебічно забезпечувати їх доступність. Тому організація багатосистемного доступу до ресурсів через різноманітні електронні форми — найперспективніший шлях для подальшого розвитку бібліографічної діяльності.

Науково-методичне забезпечення функціонування бібліотек базується, головним чином, на нормативно-правовій базі бібліотечної галузі. На сьогоднішній день правове підґрунтя бібліотечної діяльності — це Закони України «Про культуру», «Про внесення змін до Закону України «Про бібліотеки та бібліотечну справу», постанова Кабінету Міністрів України «Про мінімальні соціальні нормативи забезпечення населення публічними бібліотеками в

Україні». Звичайно є ще більше двохсот законодавчих і підзаконних актів, дотичних до бібліотечної справи, наприклад, «Про охорону дитинства», «Про позашкільну освіту», «Про рекламу», «Про авторське право і суміжні права», «Про внесення змін до Закону України «Про інформацію», і ми з вами користуємося ними, але ці документи не є предметом нашого обговорення. Ми добре усвідомлюємо, що для повсякденної, ефективної, стабільної та успішної роботи нам усім конче потрібні документи, що складають систему внутрішньо-бібліотечної правової регламентації — Статут (Положення), правила користування, структура і штати бібліотек. Також потрібні положення про окремі аспекти діяльності — платні послуги, заставна практика та багато інших. Ви усі знаєте, що за останні два роки під керівництвом Міністерства культури України національними і державними бібліотеками, за вашої участі, підготовлено наступні проекти: Типового положення про обласну бібліотеку для дітей; Примірної структури та примірних штатних нормативів обласної бібліотеки для дітей; районної (міської) бібліотеки для дітей; централізованої бібліотечної системи для дітей; Типових правил користування бібліотеками в Україні. Також у квітні цього року нашою бібліотекою у Департамент фінансово-ресурсного забезпечення Міністерства культури подано пропозиції щодо доповнення переліку платних послуг до постанови Кабінету Міністрів України від 12.12.2011 р. «Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися закладами культури, заснованими на державній та комунальній формі власності». Усі ці документи знаходяться у Міністерстві культури України і перебувають у стані погодження з Міністерством фінансів, Міністерством праці та соціальної політики і Міністерством юстиції. Будемо сподіватися на успішне вирішення цього вкрай важливого питання — затвердження вищезазначених документів на рівні міністерств.

Сьогодні у науково-методичній роботі ми також опираємося на проектно-програмну діяльність; розробку і впровадження інновацій; формування сучасного професійного світогляду бібліотекарів, здатних активно і мобільно реагувати на зміни соціальної системи; моніторингову та соціологічну роботу. Розвивати творчу ініціативу, формувати професіоналізм у бібліотечних працівників, стимулювати інноваційні процеси — наше з вами завдання як методичних центрів у питанні удосконалення системи професійного навчання. Національна бібліотека України для дітей раз на три роки проводить на своїй базі спільно з Інститутом післядипломної освіти навчання бібліотекарів обласних дитячих бібліотек. Зокрема, у 2011 році проведено проблемно-цільові навчання для зав. відділами і провідних фахівців відділів довідково-інформаційного обслуговування ОДБ і ЦБС для дітей — «Роль бібліографічної діяльності в системі інформаційно-бібліотечного сервісу та розвитку читання»; для зав. відділами та провідних фахівців відділів комплектування та обробки обласних бібліотек для дітей та ЦБС для дітей — «Сучасні підходи та принципи комплектування, обліку, обробки та збереження документів у дитячих бібліотеках»; для спеціалістів обласних бібліотек для дітей та ЦБС для дітей, які ведуть питання соціологічних досліджень — «Розвиток бібліотечної соціології в системі загальної соціологічної науки». У цьому році підвищили кваліфікацію заступники директорів ОДБ, уже визначені дві групи на 2013 р. — зав. відділами обслуговування дошкільників і учнів 1–4 кл. та зав. відділами

обслуговування учнів 5–9 кл. обласних дитячих бібліотек. Наші зібрання, що переросли з проблемно-цільового навчання у формат всеукраїнської науково-практичної конференції, теж цьому свідчення. Ви, обласні бібліотеки, є регіональними методичними центрами і розглядаєте фахове навчання як системний елемент організації всієї діяльності бібліотеки, який несе відповідальність за надання їй нової якості роботи. Тобто, обласні, куштові, зональні семінари, майстер-класи, тренінги, робочі наради — це широкий простір для апробації нових ідей, інновацій. Зокрема, у 2011 р. обласний інноваційний семінар «Концепція розвитку і сучасні підходи до методичного забезпечення роботи з читачем–дитиною» для заступників директорів ЦБС з питань обслуговування дітей та обласну школу удосконалення бібліотечної майстерності для працівників відділів обслуговування районних (міських) бібліотек для дітей проведено Житомирською ОДБ; обласний семінар для заступників директорів ЦБС з питань обслуговування дітей, засідання обласного клубу ділового спілкування працівників дитячих бібліотек «Професіонал», обласний куштовий семінар для працівників відділів обслуговування, двотижневі курси підвищення кваліфікації для працівників дитячих бібліотек провела Дніпропетровська ОДБ; навчально-тренінговий центр для заступників директорів ЦБС з питань обслуговування дітей створено у минулому році на базі Чернігівської ОДБ ім. М.О. Островського, програма центру розрахована на п'ять років (2011–2015 рр.), а одне із засідань обласного клубу ділового спілкування «Діалог» для працівників відділів обслуговування читачів–учнів 5–9 кл. відбулося на тему «Нові кроки дитячих бібліотек у формуванні світогляду юних користувачів». Обмін досвідом роботи бібліотек–філій Севастопольської ЦБС для дітей проходить у формі творчого звіту «Підводимо підсумки року», що також сприяє підвищенню професійної компетентності. Спільно з обласним центром підвищення кваліфікації працівників культури, мистецтв і туризму Житомирської облради обласна бібліотека для дітей здійснює виїзди до бібліотек області з метою участі в інноваційних заняттях. З цього питання не можу не сказати, що, незважаючи на недостатнє виділення коштів на відрядження, у більшості областей, ви віднаходите можливість для відвідування бібліотек з метою вивчення роботи та надання методично-консультативної допомоги. Наприклад, Івано-Франківська ОДБ проаналізувала діяльність двох районних, трьох селищних бібліотек для дітей та 72 сільських бібліотек–філій, результатом виїзду до Надвірнянської районної дитячої бібліотеки стало видання з досвіду її роботи та природничого заповідника «Горгани» з виховання екологічних знань серед школярів. Полтавська ОДБ ім. Панаса Мирного взяла участь у трьох комплексних та чотирьох тематичних виїздах, вивчено діяльність 23 бібліотек. Фахівці Дніпропетровської ОДБ надали методично-консультаційну допомогу бібліотекам області під час 27 виїздів. Питання «Бібліотеки Жовтводської ЦБС — центри інформації, інтелектуального розвитку та організації дозвілля дітей та молоді» підготовлено на розгляд колегії обласного управління культури.

Позитивом нашої роботи є така форма активізації бібліотечної діяльності, як обласні конкурси, огляди–конкурси, що останнім часом усе частіше проводяться бібліотеками — методичними центрами. Так, Полтавська ОДБ ім. Панаса Мирного провела обласний огляд–конкурс з до-

свіду роботи районних, міських бібліотек для дітей «Маленький читач та бібліотечні послуги: забезпечення якості та моделі удосконалення»; Харківська ОДБ — обласний огляд–конкурс «Найкраща бібліотека для дітей Харківщини»; робота «Бібліотечний флеш-моб як форма популяризації книги і читання» Рівненської ОДБ отримала перше місце в номінації «Професійний креатив» обласного фестивалю–конкурсу інноваційного досвіду «Бібліофест». Бібліотеки Криму, Херсона та Миколаєва провели на базі Кримської республіканської дитячої бібліотеки ім. В.Н. Орлова міжрегіональну ярмарку бібліотечних інновацій. Національною бібліотекою України для дітей на поточний рік було заплановано проведення Всеукраїнського огляду–конкурсу обласних бібліотек для дітей. Відповідні документи подали до Міністерства культури, але з ряду причин вони не були затверджені. У пропозиціях до плану роботи Міністерства культури на 2013 рік ми знову внесли Всеукраїнський огляд–конкурс ОДБ, і сподіваємося таки провести його. Адже саме такі масштабні заходи обласного і всеукраїнського рівнів дають змогу бібліотекарям і бібліотекам повністю розкрити усі грані своєї діяльності, спонукають не зупинятися на досягнутому та шукати і втілювати нове.

На сьогоднішній день і на перспективу важливим питанням науково-методичного забезпечення функціонування бібліотек є проведення як соціологічних досліджень, так і інформаційних моніторингів. Національна бібліотека України для дітей переймається цією проблемою і з метою підвищення фахової компетенції працівників обласних бібліотек для дітей та ЦБС для дітей в оволодінні питання соціологічних досліджень провела проблемно-цільове навчання «Розвиток бібліотечної соціології в системі загальної соціологічної науки» спільно з Інститутом післядипломної освіти НАКККиМ у 2011 р., а також підготувала методичні рекомендації «Інформаційний моніторинг у бібліотеках для дітей», в яких розкрито теоретичні основи інформаційного моніторингу як самостійного наукового процесу. Реалізуючи державні соціальні програми, значна кількість обласних бібліотек для дітей досить активно проводять регіональні соціологічні та моніторингові дослідження. Так, у 2011 році Хмельницька ОБД спільно з обласною бібліотекою для юнацтва за розпорядженням голови Хмельницької ОДА «Про обласний план заходів на 2011 рік з виконання Загальнодержавної програми «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини на період до 2016 року» провела регіональне соціологічне дослідження «Стан бібліотечного обслуговування дітей і юнацтва в бібліотеках області». У рамках комплексної програми «Мій край — моя історія жива» в Єнакіївській МЦБС Донецької області проведено анкетування «Краєзнавча література у сімейному читанні». Полтавська ОДБ вивчила реальний стан укомплектованості сільських бібліотек–філій дитячою літературою та читання учнів 5–9 класів. На підставі такого базового матеріалу було проведено регіональне соціологічне дослідження «Що читають діти в селах Полтавщини». Вибудові стратегії сучасної моделі бібліотеки для дітей в Україні сприятиме всеукраїнське соціологічне дослідження «Бібліотека, книга, комп'ютер, читання: орієнтації підлітків», яке Національною бібліотекою України для дітей проведено в бібліотеках Львівської, Рівненської, Чернівецької, Чернігівської та Волинської областей. Досить активно в практиці роботи застосовуються соціологічні та моніторингові до-

слідження в бібліотеках Херсонської, Донецької, Миколаївської, Черкаської областей та ЦБС для дітей міст Миколаєва, Севастополя та ін. Це показує безперечність того, що сьогоднішня діяльність дитячих бібліотек уже не можлива без ґрунтовних наукових досліджень, які дозволяють розробити їх стратегію і оновити тактику з огляду на нові соціальні умови життя.

Разом з тим потрібно наголосити, що при всій багатогранності методичної роботи нам не слід забувати про її головні функції. Аналітична — поєднує у собі прогностичну, управлінську, контрольну функції на рівні конкретної бібліотеки, що передбачає вивчення стану мережі, роботи бібліотек із задоволення потреб читачів, аналіз кількісних показників. Інформаційна — передбачає розповсюдження новачій, надання своєчасної бібліографічної та фактографічної інформації, сприяє обміну досвідом. Науково-дослідницька — спрямована на вивчення та узагальнення складових бібліотечної практики, використання результатів наукових досліджень, на підставі яких методисти не лише висвітлюють проблеми, але й пропонують шляхи їх вирішення. При цьому важливим є те, що залучення працівни-

ків бібліотеки до участі в дослідженнях забезпечує підвищення їхнього фахового рівня. Педагогічна — включає підвищення кваліфікації та перепідготовку бібліотекарів, передбачає диференційований підхід, послідовність, стимулювання потягу до самоосвіти. Організаційна — передбачає не тільки консультативно-інформаційну діяльність в опануванні фахівцями новацій, а й практичну допомогу. Саме через цю функцію реалізується вплив на бібліотечну практику.

На закінчення хочу сказати, що нове бачення бібліотечної роботи сьогодні обумовлено з одного боку інформаційними технологіями в практиці бібліотек, а з іншого — сучасними вимогами користувачів до спектру бібліотечних послуг. Намагаючись відповідати запитам сьогодення, ми з вами розуміємо необхідність забезпечення належної комфортності задля високої якості обслуговування користувачів. Для цього, на нашу думку, конче потрібно розширювати можливості бібліотеки, розвивати систему соціального партнерства, генерувати нові ідеї, співпрацювати з усіма зацікавленими сторонами у справі формування особистості дитини.

Тамара Турбаніст,
заступник генерального директора з науково-методичної роботи
Національної бібліотеки України для дітей

Закон розвитку в бібліотечній справі

У природі та суспільстві постійно відбувається зародження, розвиток, відновлення, зміна, зникнення процесів, явищ, подій, соціальних організацій.

Такі постійні рухи підкоряються об'єктивним закономірностям, однією з яких є закон розвитку. У бібліотечній діяльності закон розвитку можна розглядати як взаємозалежний процес виникнення, зміни, перетворення як структурних складових бібліотеки, так і всієї її системи в цілому, перехід від одного якісного стану до іншого. Бібліотека, як і будь-яка соціальна організація, проходить у своєму розвитку визначені фази чи цикли: виникнення або народження, становлення, стабільність або зрілість, у деяких випадках видозміна (іноді кардинальна) — ліквідація. Виникнення бібліотеки відбувається у зв'язку з рішенням державних органів, громадських організацій, інших засновників, що і фіксується у відповідних нормативно-правових документах (постанова, наказ, рішення, розпорядження). Фаза виникнення дуже важлива, тому що в цей період закладаються основи і висвітлюються тенденції подальшого розвитку бібліотеки. Початковий нормативний фонд повинен бути змістовним, якісним; приміщення і умови роботи персоналу — сучасними, комфортними; дизайн — функціональним, привабливим; кадри — професійними, ініціативними, комунікабельними; структури — доцільними, оптимальними, керованими, націленими на оперативне виконання місії. Становлення як фаза діяльності бібліотеки пов'язана з уточненням структурних підрозділів, їх функціональних обов'язків, прийомів і методів взаємодії функціональних відділів і конкретних працівників, упровадження інновацій. Стабільність або зрілість бібліотеки пов'язана зі створенням працездатного, стійкого колективу, здатного реалізувати заплановані завдання. Але у цей період виникають і окремі риси консерватизму, застою, дещо менше враховуються тенденції розвитку зовнішнього се-

редовища, може зникнути дух заповзятливості, втрачається потреба в інноваціях, що знижує ефективність діяльності. Це може привести до виникнення реальних проблем, внутрішніх конфліктів.

Щоб бібліотека не перейшла до останньої стадії і не стала на шлях регресивного розвитку, тобто зниження якісного рівня, що включає падіння кількісних і якісних показників, повернення до форм, що жили себе, і методів роботи, що не відповідають сучасним структурам. При цьому потрібно знати і враховувати, що закон розвитку базується на таких принципах: інерція, еластичність, безперервність і стабілізація. Принцип інерції проявляється у тому, що бібліотека із запізненням реагує на інновації, що відбуваються у зовнішньому і внутрішньому середовищах, продовжуючи використовувати, як правило, застарілі, менш ефективні форми і методи роботи. Має місце експлуатація несучасного технологічного обладнання, консервативне ставлення окремих бібліотечних працівників до нових інформаційних систем, використання застарілих знань і навичок. Принцип еластичності полягає у тому, що швидкість зміни потенціалу бібліотеки залежить від нього самого. Еластичність на практиці оцінюють у порівнянні з іншими бібліотеками, виходячи із статистичних даних, що періодично надаються у відповідні інстанції. Важливо зважити на те, що окремі бібліотеки по-різному реагують на ті самі події, явища, кількісні і якісні параметри в залежності від професіоналізму та інших особливостей персоналу, технічного, технологічного, організаційного рівня або статусу бібліотеки. А інноваційна культура характеризує рівень освітньої, загальнокультурної і соціально-психологічної підготовки бібліотечного персоналу, здатність до сприйняття і творчого впровадження у практику нових ідей. Принцип безперервності полягає у тому, що процес формування бібліотечних фондів є постійним, змінюються лише швидкість, інтенсивність, просторові і часові кордони, іноді — джерела по-

стачання і фінансування. На швидкість комплектування та інші особливості великий вплив має і внутрішнє середовище: фінансування, наявність надходження й експлуатація новітнього обладнання, кваліфікація, культура кадрового персоналу, активність, склад, вікові та інші якості абонентів, ряд інших складових. Тому може здаватися, що в системі «бібліотека» спостерігається нерівномірність розподілу потенціалу, оскільки не видно поточної діяльності: обробки, розміщення, обліку та ін. Але це помилкове враження. Аналізуючи та узагальнюючи відзначені особливості цього принципу, можна точніше прогнозувати розвиток бібліотеки як системи.

Принцип стабілізації обумовлений природною людською потребою і полягає у тому, що бібліотека прагне до стійкості і сталості просторових, тимчасових та інших складових величин і діапазонів потенціалу системи. Така особливість може перейти деякі межі й привести до регресивного розвитку, що характеризується наступними ознаками: велика кількість різних нарад, так званих «п'ятихвилин», для винесення управлінських рішень; передача відповідалності й управлінських рішень з одного відділу (сектору) бібліотеки в інший; зростання місництва, коли окремі працівники незаслужено підвищують значимість свого відділу чи сектору, і, як результат цього, погіршується взаємодія структурних частин по горизонталі, тобто між відділами; створення зайво-централізованого роздутного апарату керування. Це ще раз підтверджує, що розвиток не завжди йде по висхідній, прогресивній, прямій лінії, а у формі спіралі, часом повертаючи назад, і при такому русі дещо втрачається можливість виконувати ті чи інші функції і задачі. У результаті знижується життєдіяльність бібліотеки.

При подібних симптомах застою варто діалектично використовувати це явище, щоб знову спрямувати рух бібліотеки досконало і використовувати окремі позитивні сторони, методи регресивного розвитку. Це повернення до менш об'ємних, спрощених структур; створення невеликої, але працездатної, «спаяної», діючої команди; уточнення, перерозподіл, можливо, зміна функцій і завдань окремих структурних підрозділів. Отже, розвиток бібліотеки — це природний, поетапний і багато в чому запрограмований процес, що передбачає неминуче проходження ряду послідовних стадій або фаз. При цьому розвиток бібліотек ґрунтується на правових основах її функціонування, оскільки побудова в Україні правової держави обумовлює необхідність освоєння фахівцями бібліотечно-інформаційних служб великого масиву законодавчих та інших нормативних актів, що регулюють найважливіші напрями і забезпечують легітимність їхньої професійної діяльності. Своєчасне компетентне застосування на практиці багатоаспектної палітри різнорівневих (від регіональних до внутрішньо-бібліотечних) правових документів дозволить у повному обсязі реалізувати правоздатність бібліотеки як соціального інституту, інформаційної системи і суб'єкта ринку, визначити оптимальні форми взаємин і варіанти взаємодії з користувачами і партнерами по кооперації. В той же час у системі підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації бібліотечно-інформаційних кадрів вивченню професійних правових питань приділяється недостатньо уваги. Досвід спілкування з бібліотекарями—практиками, а також «методичні дні» для працівників дозволяють констатувати потребу фахівців не у фрагментарних, а

в системних знаннях діючих правових норм, що регулюють функціонування сучасних вітчизняних бібліотек, умінні їх використовувати у конкретних ситуаціях повсякденної бібліотечної роботи.

Бібліотечно-інформаційна діяльність як предмет правового регулювання, де інформація є основним об'єктом правовідносин. Двоєдиний правовий режим документованої інформації складають: речова власність (елемент складу майна) і інтелектуальна власність (право авторства) (Закон України «Про авторське право і суміжні права»). Бібліотека — власник інформаційних ресурсів, що акумулюють сукупні знання, розповсюджувач і творець інформації. Предметні області правового регулювання, що забезпечують повноцінне формування і використання її інформаційних ресурсів: збирання, обробка, нагромадження, збереження, пошук, надання споживачам базової (вихідної) документованої інформації, а також створення і поширення власної похідної та оригінальної інформації (інформаційної продукції), організація і надання інформаційних послуг (обслуговування) (Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про інформацію» від 13.01.2011 р. № 2938-VI. Розділ II. Види інформації: Ст. 10. Види інформації за змістом (загальний перелік), Ст. 12. Інформація довідково-енциклопедичного характеру, Ст. 15. Науково-технічна інформація, Ст. 17. Правова інформація, Ст. 18. Статистична інформація, Ст. 19. Соціологічна інформація).

Джерелами правової регламентації бібліотечно-інформаційної сфери є інформаційно-культурні пріоритети її діяльності в контексті міжнародних актів (конвенцій, договори) і правових гарантій Конституції України. Основні галузі права, що застосовуються в бібліотечній практиці: загально громадянське, господарське, інтелектуальне, інформаційне, трудове та ін. Система юридичного забезпечення суб'єктно-об'єктних відносин на регіональному рівні: кодекси, міжгалузеві, суміжні і базові галузеві закони; нормативно-правові підзаконні документи (укази Президента, постанови Уряду та ін.), нормативно-технічна/технологічна документація (стандарти).

Державно-нормативне регулювання бібліотечно-інформаційних процесів на регіональному і територіальному рівнях. Відомчо-галузеві нормативні матеріали (постанови, накази, інструкції, положення, листи). Внутрішньо-бібліотечна організаційно-правова документація. Рекомендаційні нормативно-регулюючі документи з бібліотечної справи консультативних представницьких органів, суспільних професійних організацій і об'єднань (кодекси, маніфести, заяви).

Цивільно-правова база функціонування бібліотеки ґрунтується на Цивільному кодексі України — правовий фундамент сучасної бібліотечної практики. Поняття юридичної особи, особливості даного статусу стосовно бібліотеки. Правове положення (у т.ч. правомочність філій), порядок створення (включаючи пакет установчих документів), порядок діяльності, реорганізації і ліквідації некомерційних організацій. Правовий режим взаємин із засновником, дозволені види діяльності, форми підтримки органами державної влади і місцевого самоврядування.

Бібліотека і господарські правовідносини є правовою галуззю, що регулює підприємницькі відносини і некомерційну господарську (організаційно-майнову) діяльність. Правовий механізм благодійної підтримки бібліотечно-інформаційної діяльності. Верховна Рада України

17.05.2011 р. у першому читанні ухвалила проект Закону України «Про благодійництво та благодійні організації» (№ 6343) — поняття, можливі цілі та учасники благодійної діяльності, а також умови, форми і порядок її здійснення. Спонсорство — варіант некомерційного партнерства бібліотеки із зацікавленими юридичними і фізичними особами. Закон «Про рекламу» як внесок у вигляді ресурсів, результатів інтелектуальної діяльності, послуг і робіт на умовах поширення реклами про спонсора і його товари (Цей Закон України від 11 липня 2003 р. № 1121-IV викладено в новій редакції).

Роль піклувальної ради бібліотеки у залученні благодійної і спонсорської допомоги: юридичний статус даного органа, документальне оформлення.

Бібліотечно-інформаційна діяльність у контексті загального інформаційного законодавства стосується бібліотеки як суб'єкта правового регулювання: предметна область формування інформаційних ресурсів, підготовки інформаційних продуктів, надання інформаційних послуг. Бібліотечно-інформаційна підтримка освіти і науки в контексті Законів України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про загальну середню освіту», «Про вищу освіту», «Про позашкільну освіту». Право освітніх установ на безкоштовне користування бібліотечно-інформаційними ресурсами. Право студентів на безкоштовне користування не тільки бібліотекою навчального закладу, але й послугами державних і комунальних бібліотек. Право на безоплатне бібліотечне обслуговування докторантів, аспірантів і науково-педагогічних працівників.

Порядок і норми рекламної діяльності у світлі Закону «Про рекламу». Бібліотека як рекламодавець, розповсюджує, виробник, споживач реклами: права і обов'язки. Загальні вимоги до реклами. Характеристика несумлінної, недостовірної, неетичної і свідомо помилкової реклами; відповідальність за неналежну рекламу. Особливості реклами в платному довідковому обслуговуванні, зовнішньої реклами і реклами окремих видів товарів. Поняття й умови так званої соціальної реклами. Договірний принцип рекламної діяльності.

Законодавче забезпечення якісних параметрів функціонування бібліотеки в умовах ринку: система профільних міжнародних (ІСО) і вітчизняних (СІБІД) стандартів (термінологічні, загально-технічні і технологічні нормативні документи). Протягом 2010-го і поточного років НБУ для дітей брала участь у розробці проектів двох національних стандартів: «Бібліотечно-інформаційна діяльність: терміни та визначення понять» та «Бібліографічна діяльність: терміни та визначення понять».

Організаційно-правові норми базових галузевих законодавчих та підзаконних актів і еволюція правової бази вітчизняної бібліотечної справи: тенденції, аналітичний огляд документів. Сучасна структура законодавства України про бібліотечну справу: Закон «Про культуру», Закон «Про внесення змін до Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу». Перспективи розвитку бібліотечного законодавства. Багатоаспектний характер Закону «Про культуру» (2010 р.) і його застосування в повсякденній практиці бібліотеки: загальні правові принципи і норми культурної діяльності, економічне регулювання в сфері культури. Визначальне значення для бібліотечно-інформаційної діяльності законодавчих норм про договірні відносини організацій культури із засновником, варіативності

форм майнової власності, приватизації в галузі культури, особливому порядку оподаткування прибутку, джерелах фінансування, специфіці і напрямках підприємництва, праві користуватися кредитом, ціновій політиці, трудових відносинах і принципах оплати праці в організаціях культури.

Безпосереднє регулювання питань бібліотечного будівництва і взаємин у сфері бібліотечно-інформаційної діяльності Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» (2009 р.). Відображення меморіальних аспектів діяльності бібліотеки в суміжному із законодавством про бібліотечну справу Законі «Про музеї та музейну справу»: терміносистема, основні позиції, підзаконні документи. Ст. 7. Створення музеїв. «Музеї є юридичними особами, крім тих, що створюються і діють у складі підприємств, установ, організацій та навчальних закладів, вони не підлягають реєстрації. Порядок обліку таких музеїв визначає центральний орган виконавчої влади у сфері культури» (Ст. 9. Державна реєстрація музеїв). Можливості правової регламентації функціонування в структурі бібліотек музеїв книги, меморіальних фондів і бібліотек-музеїв, роботи зі спеціальними фондами книжкових пам'яток.

Питання планування економічної діяльності бібліотеки: правомочність бібліотеки встановлювати в межах наявних цільових засобів структуру і штати, форми і системи оплати праці, види і розміри стимулюючих виплат співробітникам. Координуюча роль і оперативне значення для бібліотечно-інформаційної практики поточних нормативних правових документів і рекомендаційних матеріалів Міністерства культури України. Регіональне і територіальне (місцеве) нормативне регулювання окремих аспектів бібліотечно-інформаційної діяльності: мережа, фінанси, документні ресурси, кадри, організація обслуговування, господарська діяльність.

Система внутрішньо-бібліотечної правової регламентації здійснюється в рамках установчих документів бібліотеки, на основі яких вона виступає в так званому цивільному обороті: Статут (Положення), Установчий договір (рішення власника про створення). Правила користування бібліотекою — основний зобов'язальний документ, що регламентує відносини між бібліотекою і користувачем. На сьогодні НБУ для дітей на виконання доручення Міністерства культури України підготовлено і подано проект нової редакції Типових правил користування бібліотеками в Україні. Також до системи внутрішньо-бібліотечної правової регламентації бібліотеки відносяться: правила внутрішнього трудового розпорядку бібліотеки як документ правового характеру, що відбиває специфіку застосування норм трудового законодавства в конкретних умовах; положення про окремі аспекти діяльності (платних послугах, договірних відносинах, матеріальному стимулюванні співробітників) — важливий крок до внутрішньої стандартизації бібліотечної роботи. Положення про структурні підрозділи бібліотеки — це локальні нормативні документи, що регулюють внутрішньо-бібліотечні організаційно-управлінські відносини; посадові інструкції співробітників — первинна ланка наукової організації праці і менеджменту персоналу бібліотеки в умовах правової регламентації повсякденної бібліотечно-інформаційної діяльності. Накази і розпорядження директора (завідувача) бібліотеки є правовою оперативно-розпорядницькою документацією: юридичний статус, вимоги до оформлення. До цієї доку-

ментації можна віднести і постанови (рішення) колегіальних та представницьких суспільних органів керування бібліотекою (комісій, зборів, нарад): правомочність, вибірковість проблематики.

Юридичне закріплення правоздатності і правовідносин бібліотеки із засновником регламентуються Статутом бібліотеки (Положенням про бібліотеку) — базовим установчим документом, що містить вимоги до змісту й оформлення, методику складання, реалізацію статусу. Ключові позиції Статуту включають найменування в якості юридичної особи, місцезнаходження (юридична адреса), предмет і мету діяльності, основні напрями (зміст) діяльності, права й обов'язки бібліотеки, права й обов'язки засновника, майнові відносини і фінансування, порядок керування, порядок і умови реорганізації і ліквідації, процедуру внесення змін і доповнень у даний документ. Положення про бібліотеку — основний регламентуючий документ для бібліотек без статусу юридичної особи (у т.ч. філій) відображає задачі і функції, зміст роботи, права і відповідальність, структуру, штати, організацію керування.

Регулювання організаційно-правових відносин між бібліотекою і користувачами прописані в Правилах користування бібліотекою — вихідному нормативному документі, що забезпечує легітимний характер взаємин бібліотеки з користувачами. Пріоритет прав користувача щодо прав бібліотеки. Типові позиції Правил користування бібліотекою (загальний розділ, права користувачів, обов'язки користувачів, права й обов'язки бібліотеки, переліки основних безкоштовних і платних послуг), їх акцентування до умов конкретної бібліотечної установи і доступність для сприйняття. Відображення в Правилах користування бібліотекою відповідальності за порушення користувачами встановлених норм і заподіяння збитку бібліотеці. Комплексна система економіко-правового захисту бібліотечно-інформаційних ресурсів: зміна або припинення правовідносин, превентивне заставне забезпечення, відшкодування неустойки у вигляді штрафу або пені, компенсація матеріального збитку. Юридична необхідність і психологічна важливість фіксації знання Правил користування бібліотекою і згоди з ними (готовності їх виконувати) підписом користувача у читацькому формулярі.

Правова база реалізації кадрової політики бібліотеки та правове регулювання трудових відносин у бібліотеці з урахуванням економічних і соціальних реалій визначається нормами законодавства про працю (трудового права) при реалізації основних процедур і розробці внутрішньобібліотечних документів правового характеру. Правила внутрішнього трудового розпорядку — можливість фіксації юридичних положень щодо взаємин адміністрації і співробітників бібліотеки відповідно до діючого Кодексу України про працю та у контексті кадрового маркетингу. Колективний договір як діюча форма регламентації соціально-трудова відносин у бібліотеці. Закон України «Про колективний договір»: договірні сторони, порядок розробки і висновку, термін дії Договору. Найважливіші позиції Договору: оплата, умови та охорона праці, режим праці і відпочинку, доплати компенсаційного характеру, трудова дисципліна. Відображення економіко-правових аспектів керування трудовими ресурсами бібліотеки в Положенні про оплату праці чи матеріальних виплатах (доплатах, надбавках, преміях).

Посадові інструкції співробітників бібліотеки: призначення, структура, порядок оформлення. Визначення оптимальної штатної чисельності співробітників, розрахунок бюджету робочого часу, обґрунтування рівня індивідуальної завантаженості (планових завдань) і розробка кількісних критеріїв оцінки трудової активності бібліотечних фахівців на основі «Типових норм часу на основні процеси бібліотечної роботи» (2008 р.).

Зміни в сучасному бібліотечному світі, спроби їх переосмислити і реформувати методи роботи прийнято позначати загальним терміном «Бібліотека 2.0», що означає створення сервісів і проектів, в яких активну участь беруть користувачі. Адже діти сьогодні перестали бути пасивними індивідуумами, тепер вони — активні учасники і самі вибирають, що їм потрібно. Тож, створюючи нові моделі і стандарти, які мають значний вплив на дитячу бібліотеку та її існування, ми не маємо права відмовлятися від наших традиційних форм організації дитячого читання. Але зміни повинні бути, і особливо у дитячих бібліотеках, де маленький читач звикає користуватися новими технологічними досягненнями ще до того, як навчиться ходити і говорити. Нова медіа культура разом із ігровою культурою назавжди змінила реальність, в якій перебувають сьогодні дитячі бібліотеки.

Що це означає? Перебудувати роботу бібліотеки, зважаючи на думку користувачів, якщо ми хочемо залишитися зрозумілими і цікавими сучасним дітям. Ми повинні усвідомлювати, що сьогодні центр уваги з послуг поступово зміщується на читача — тепер він вибирає книгу і послугу та чекає до себе особливого ставлення. Клієнтоорієнтованість — не лише надання бібліотечних послуг, це координація і об'єднання всіх точок взаємодії з користувачем. Сьогодні властивості послуг у різних бібліотеках принципово не відрізняються, тому користувач вибирає заклад, який територіально ближче до нього, тобто відбувається вирівнювання якості, стирання різниці між бібліотечними послугами — читач втрачає лояльність до конкретної бібліотеки. Позитивним впливом на діяльність бібліотек є запозичення досвіду, цікавих нових ідей, врахування думок і побажань своїх читачів. Дитяча фантазія безмежна і, прислухаючись до спілкування дітей між собою про улюблену бібліотеку, ми з вами отримаємо таку інформацію, яку із задоволення використаємо у майбутньому і для нового дизайну відділів, і для реорганізації Web-сайту, і для проведення цікавих заходів у незвичайному для бібліотекарів форматі. Для читацьких ідей у дитячих бібліотеках можна створити «Дитячі майданчики довіри», і ті, хто постійно нас відвідує, допоможуть визначити, про що ж в бібліотеці можна сказати «Це — круто!». Сьогодні діти чекають від нас нових електронних сервісів, віртуального спілкування, Web-взаємодії, які розширяють можливості обслуговування віддалених користувачів в єдиному форматі.

З кожним роком бібліотекам стає все важче виборювати право надавати першочергові інформаційні послуги, бо новітні технології та мережа Інтернет стимулюють нетрадиційних провайдерів до проникнення на ринок інформаційних послуг, зайнятих бібліотеками. Для того, щоб не втратити свої позиції, ми розробляємо нові концепції в організації роботи, змінюємо структуру, замислюємося над сучасним дизайном, яскравим і зручним для користувачів. У новій моделі бібліотеки особлива увага приділяється організації бібліотечного простору — максимальний доступ до

фондів, місця для спілкування, відпочинку, релаксації тощо. Прикладом є експеримент в центральній бібліотеці № 141 Деснянського району м. Києва, де в лютому 2012 року відбувся ремоделінг, тобто зміна структури відділу обслуговування, результатом чого стало злиття фондів абонементу, читального залу та частини фонду зберігання. У відділі організували також зону відпочинку, дитячу зону, зону для роботи з літературою та іншими документами, комп'ютерну зону з Інтернетом, сектор періодичних видань та конференц-зал. Векторами модифікації (той же ремоделінг) Луганської ОУНБ стали зміни внутрішнього простору та якості сервісних бібліотечних послуг, структурні перетворення, а головне — значно розширився вільний доступ до ресурсів бібліотеки.

Таких прикладів створення різнопланових бібліотечних зон дуже багато і у нас, і у наших колег за кордоном. Так,

у бібліотеці м. Орхус (Данія) створено ігровий майданчик, простір для релаксації, у бібліотеці «Старт-фініш» м. Варшава (Польща) — звукоізольовану камеру, де кожен може дати вихід своїм емоціям, у бібліотеці ім. А. Ахматової м. Кунцево (Росія) діє прес-кафе для відпочинку і спілкування, у бібліотечній системі Кінг Каунті (Сіетл, США) — комп'ютерна техніка інтегрована з книжковими стелажми.

Як бачимо, сучасна бібліотека — це комфортне, зручне, затишне, привабливе середовище, яке допомагає користувачам зняти емоційну напругу і втому, сприяє спілкуванню, інтелектуальному розвитку особистості, дає змогу кожному проводити вільний час з користю для себе. Таким чином, і дизайн приміщень, і коло сервісних послуг, які надають сучасні бібліотеки, зорієнтовані на потреби користувача — це і є клієнтоорієнтована бібліотека.

Наталія Дзюба,
зав. відділом каталогізування Національної бібліотеки України для дітей

Бібліотека для читача: рухаємося далі, пропонуємо, впроваджуємо...

Зустрічі професіоналів — це завжди свято, свято спілкування, пізнання, визначення пріоритетів та планів на майбутнє. Не виключенням є і Міжнародна конференція «Крим». Особлива увага на цьогорічному форумі традиційно приділялася питанням стану і перспективам розвитку інформаційних, комп'ютерних та Інтернет-технологій у бібліотечній практиці; активізації взаємодії між бібліотеками, науковими, культурними, освітніми, видавничими та книготорговими організаціями; реаліям дотримання авторського права; розповсюдженню електронних книг та е-читання; значення ролі бібліотекаря для успішного позиціонування бібліотек у сучасному суспільстві.

Програма конференції «Крим 2012» була різноманітна та насичена. Як завжди важливою для професійного розвитку стала щорічна доповідь голови Міжнародного і Постійного організаційних комітетів Міжнародної конференції «Крим» Я.Л. Шрайберга «Інтеграція бібліотек в інформаційне суспільство, що розвивається: що нас чекає попереду?». Серед завдань, які повинні вивчати і вирішувати бібліотечна спільнота в найближчий час — співіснування традиційних та електронних книг; цифрові технології та авторське право; розвиток мобільних бібліотек та мобільних технологій; «облачні» технології; проблема зберігання цифрової інформації; пошуки рівня інформаційного забезпечення та сервісу, що дозволять зберегти свій читачий контингент та залучити новий. Цікаво і змістовно пройшла і секція 12 «Проблеми читання та інформаційної грамотності дітей та юнацтва», 16 годин повного запису якої представлено на сайті компанії «Март» (<http://books4edu.ru/index.php?do=video&v=23>). Тож кожен бажаний може звернутися до записів заходів секції — пригадати почуте, ознайомитися з виступами, знайти досвід для впровадження в своїй бібліотеці.

Діти, підлітки, молодь сьогодні — найактивніші соціальні групи, що легко освоюють нові інформаційні технології. Саме тому дитячим бібліотекарям необхідно постійно «йти в ногу» зі своїми читачами, впливати на їхнє відношення до книги, читачькі навички та уподобання. Отже, не випадково відкрила триденне засідання сесія «Читання дітей та підлітків у сучасному світі», лейтмотивом якої

можна вважати дві принципові позиції, що висловила фахівець Ленінградської обласної дитячої бібліотеки Л. Степанова. На її думку, це стратегія «виклику», бажання діалогу та стратегія зворотного зв'язку, які, перш за все, побудовані на довірі до дитини, врахуванні її потреб та бажань. Такі принципи й закладено в основу реалізації проєктів дитячих бібліотек Ленінградської області, а саме: «Школа дитячого читання» (ШДЧ) — дискусійний клуб підлітків та юнацтва, центр зустрічей для письменників, видавців, батьків, вчителів, бібліотекарів; вуличний фестиваль «Читацька посмішка літом, або Книга на канікулах»; рух «Книжковий шлях — Bookway» та інші заходи, об'єднані програмою «Діти та книги. Читання без кордонів».

Необхідність переформатування традиційної бібліотеки запропонували фахівці Свердловської обласної бібліотеки для дітей та юнацтва. Завдяки новій моделі спілкування та взаємодії з користувачами — «Читач — Експерт — Творець» їх бібліотека дійсно стала «третім місцем» після сім'ї та школи, де формується і гармонійно розвивається особистість. Активно вивчаючи міграцію у віртуальний світ бібліотек, літературних об'єднань і клубів за інтересами, вони організовують читацькі віртуальні мережі, впроваджують мультимедійні технології (аудіо-відео, флеш-анімація) та сервіси Web 2.0, що дозволяє спілкуватися в інтерактивному режимі.

Сучасним методам адаптації юних читачів у бібліотеці був присвячений виступ Наталії Сомової, яка представляла діяльність дитячої кіностудії ЦБС Пушкінського району м. Санкт-Петербурга. Хочеться зазначити, що така форма роботи, коли діти стають активними акторами та режисерами, успішно розвивається і в бібліотеках України. Свої творчі доробки на сайтах та в мережі Youtube вже представили НБУ для дітей, Херсонська, Дніпропетровська, Миколаївська, Рівненська ОДБ та центральні міські бібліотеки для дітей міст Львова і Луцька. Аматорське кіно дитячих бібліотек було достойно представлено на першому конкурсі бібліотечного відео «БібліоКіноФест: Кадри вирішують все», і деякі з них увійшли до 10 кращих.

Зацікавленість російських колег викликала доповідь спеціаліста Державної бібліотеки України для юнацтва Тетяни Сопової, в якій проаналізовано результати соціологічних досліджень, проведених бібліотекою за останні

роки. Дослідження «Втрачений читач», «Сучасна картина читання юнацтва та молоді», «Відношення молоді до сучасної української книги» мали на меті з'ясувати роль читання і місце книги серед інших джерел інформації. Як позитивний момент підкреслювалося, що юнацькі бібліотеки не лише вивчають інтереси та запити вже існуючих користувачів, але й шукають шляхи залучення до бібліотеки потенційних читачів, аналізуючи причини відмови їх від бібліотеки. Своїм виступом колеги підтвердили необхідність проведення досліджень, що стосуються соціальних проблем читання, престижу бібліотек у суспільстві, діалогу між читачами і спеціалістами.

Обслуговування дітей як сфера особливої уваги зарубіжних колег — основний зміст виступу кореспондента журналу «Бібліотека в школі» Олени Іванової. Аналізуючи зарубіжний досвід розвитку бібліотек, що працюють з дітьми, доповідач окреслила основні напрями їх роботи: освітні функції; створення електронних ресурсів для освіти та організація доступу до е-підручників; маркетингова діяльність та PR; виховання цифрової грамотності школярів, вчителів, бібліотекарів; формування цифрового середовища бібліотеки; впровадження інформаційних технологій для просування і підтримки читання. Акцентувалася увага і на відмінності в підходах до обслуговування в зарубіжних та вітчизняних бібліотеках, а саме: необхідність пропонувати не лише зміст, а й послуги — робити явним те, як і чим ми можемо допомогти людям; орієнтування на результат (на те, до чого люди прагнуть, а не на інструменти, які вони отримають для досягнення результату); робити те, що потребують наші користувачі, а не продовжувати робити те, що хочемо ми. Ознайомлення з досвідом зарубіжних колег надає впевненості в доцільності існування самостійної мережі бібліотек для дітей, які після технічного переоснащення залишатимуться затребуваними та актуальними. Орієнтуючись на сучасний світ та запити користувачів, бібліотеки, що обслуговують дітей, першочерговим завданням повинні вбачати створення/перегляд своїх послуг та механізмів їх реалізації.

Проблеми створення адаптованих електронних ресурсів, робота в соціальних мережах, безпечне використання Інтернет-ресурсів, впровадження інформаційних технологій у практику роботи шкільних бібліотек стали предметом обговорення на сесії «Електронний світ дитячих та шкільних бібліотек». Свої напрацювання зі створення дитячого інтерфейсу електронного каталогу продемонстрували фахівці центральної міської дитячої бібліотеки ім. А.П. Гайдара м. Москви. У «дитячому» каталозі, що базується на платформі «ІРБИС», створено оригінальний пошуковий інтерфейс з урахуванням читацьких вікових груп. Зручний мультимедійний механізм пошуку допомагає юним читачам швидше зорієнтуватися у відборі книг за предметно-тематичними рубриками та замовити необхідні видання.

Не аби який інтерес бібліотекарів викликав корпоративний проект «ВікіСибіріаДа», метою якого є проведення з дітьми, підлітками та молоддю віртуальних заходів і навчальних досліджень історико-краєзнавчої тематики про Сибірський регіон з використанням сучасних інформаційних технологій. Зведений ресурс об'єднує вікі-газети з краєзнавства, ментальні карти, Google-карти, інтерактивні плакати, відео про заходи та діяльність бібліотек, щоденники читачів у форматі 3D-книжки, портфоліо бібліотекарів-учасників проекту, підсумки дитячих конкурсів і про-

ектів тощо. Даний Інтернет-продукт дає можливість дітям не лише отримувати якісну інформацію, але й створювати її самостійно. Хочеться окремо звернути увагу, що проект не лише представляє ресурси краєзнавчого характеру про Сибір, але й є хорошою школою для підвищення медіа- та цифрової компетентності бібліотекарів і читачів, адже окремим блоком подані методичні, практичні поради зі створення об'єктів мережевих інформаційних сервісів покоління 2.0.

Фахівцями Національної бібліотеки України для дітей було винесено на обговорення тему безпечного використання ресурсів Інтернет. Світова громадськість приділяє особливу увагу питанням безпеки дітей, які є найбільш вразливою категорією користувачів мережі, тож вивчення стану даної проблеми в Україні стало нагальною потребою. У представлений доповіді було висвітлено державну політику, подано огляд діяльності громадських організацій та дитячих бібліотек України щодо вироблення системного безпечного підходу до роботи з інформацією, входження дитини в сучасний комунікативний світ.

Не залишилися осторонь обговорення на секції і проблеми дитячої літератури. Центральною міською дитячою бібліотекою ім. А.П. Гайдара м. Москви було представлено бібліотечний проект «Читаємо Гайдара сьогодні. Старі цінності та нові технології». Мета цього проекту — нове бачення оповідання «Чук і Гек», яке читають юному поколінню видатні особистості, що виростили на творах відомого письменника. Інтерес викликав і проблемний семінар «Недитячі теми дитячої літератури», на якому жваво обговорювалися сучасні дитячі книги на «важкі» теми. Учасники семінару висловлювали свої думки з приводу тематики бесід, методики діалогу з дітьми на складні життєві теми, обговорювали книги серії «Открытый диалог» московського видавництва «КомпасГид». Цікавим для впровадження є досвід дитячо-юнацьких бібліотек щодо використання в роботі з читачами спеціальних рекомендаційних сервісів — соціальних мереж, де можна отримати персональні поради, поспілкуватися з людьми зі схожими інтересами, зорієнтуватися в безмежному морі інформації, знайти цікаву книжку, фільм, телепередачу. Віртуальні спільноти читачів книг «ImhoNet», «LiveLib.ru», «Bookmix» все більше містять відгуків та рецензій про дитячу і юнацьку літературу, можна знайти тут і шанувальників української літератури.

«Як донести потрібну інформацію до кожної дитини? Як бути впевненими, що інформація для дитини потрібна, доступна та зрозуміла? Як зробити спілкування з кожною дитиною більш ефективним?» — саме ці питання обговорювалися під час заходу, що проходив у формі «відкритого мікрофону» «Профілактика негативних явищ серед дітей та підлітків: пороги, за які ми спотикаємось... Масова робота бібліотек: як не потрібно вести профілактичну роботу». Учасники активно обговорювали тематику бібліотечних заходів, необхідність залучення до їх проведення фахівців (лікарів, наркологів, представників правоохоронних органів), обмінювалися досвідом приєднання до даної роботи волонтерів.

Робота секції як завжди пройшла успішно. Ознайомившись з її матеріалами, кожна бібліотека може побачити своє місце в бібліотечному просторі, намітити шляхи подальшого розвитку, окреслити перспективи — на кого потрібно рівнятися і куди рухатися.

Тайса Манжула,

директор Кіровоградської обласної бібліотеки для дітей ім. А.П. Гайдара

Дитячі бібліотеки Кіровоградщини: від традиційної бібліотечної академічності до вимог сучасності

За останні роки у бібліотечно-інформаційній сфері України відбулися суттєві зміни, пов'язані з соціокультурними, економічними, технологічними перетвореннями. Все це не могло не відобразитися і на діяльності бібліотек Кіровоградщини, зокрема тих, що обслуговують дітей. Адже діти — це така категорія населення, яка краще дорослих відчуває на собі усі реформи, що відбуваються у суспільстві. Сьогодні підвищується соціальна роль бібліотеки для дітей як осередку інформації, місця задоволення інтелектуальних і духовних потреб юних користувачів. І саме дитяча бібліотека покликана донести до юного покоління духовні основи, пробудити душу маленької людини, створити атмосферу комфортності і творчості. Ці завдання об'єднують дитячі бібліотеки та дитячих бібліотекарів не тільки нашої області, а й всієї України.

Станом на 1.10.2012 року на Кіровоградщині працює 32 бібліотеки для дітей системи Міністерства культури України. До мережі спеціалізованих входять: Кіровоградська обласна бібліотека для дітей ім. А.П. Гайдара, 17 районних, 12 міських та 2 сільські бібліотеки. Офіційно мережа змін не зазнала. Минулий рік був багатим на відзначення ювілейних дат з дня заснування районних бібліотек для дітей Кіровоградщини, якими за роки діяльності створено позитивний образ важливих і необхідних у суспільстві інформаційно-культурних закладів. Так, Добровеличківська, Компаніївська, Новоархангельська та Онуфріївська РДБ переступили 60-річний рубіж свого існування, а Гайворонська, Олександрівська та Ульяновська РДБ — 65-річний. Усі заходи проходили урочисто й святково.

Роботу 31 бібліотеки для дітей (крім обласної) забезпечують 103 фахівці. До цих бібліотек у 2011 році звернулося 50,1 тис. користувачів, з яких 5,8 тис. (11,6%) записалися вперше. Ще понад 12 тис. дітей було обслуговано нашою обласною бібліотекою для дітей ім. А.П. Гайдара. Усього публічні бібліотеки Кіровоградщини протягом 2011 року надали інформаційно-бібліотечні послуги більш ніж 109,5 тис. користувачам, з яких 40,3% — читачі сільських бібліотек. Охоплення дитячого населення області бібліотечним обслуговуванням склало 75,3%, видача документів — 1 млн 6 тис. прим. Про те, що спеціалізовані бібліотеки для дітей залишаються одними з відвідуваних закладів культури свідчить і показник «відвідування», де індивідуальний прихід користувачів-дітей до бібліотек становить 87,6% від загальної кількості відвідувань, а середнє відвідування складає 9,7 (вище відповідного показника по дитячих бібліотеках країни — 8,2).

Одним з головних питань діяльності бібліотек області залишається формування фондів, адже хочеться, щоб діти і в міських, і в районних, і в сільських бібліотеках мали можливість читати нові дитячі книжки та журнали. Фонди дитячих бібліотек області станом на 1.01.2012 р. нараховують 682,8 тис. документів. Але, на жаль, процес природного вибуття книг із фондів перевищує обсяги нових надходжень. Хоча слід зазначити, що у 2011 році дитячі

бібліотеки Кіровоградщини отримали на 2,5 тис. прим. більше, ніж у 2010 році, що у середньому на одного користувача, включаючи сільські (міські) бібліотеки, припадає по 0,2 прим. документів. Серед надходжень переважають документи українською мовою — 59%. Виділення коштів районними, міськими адміністраціями на поповнення фондів бібліотек є нерівномірним в межах окремих регіонів. Із бюджету профінансовано придбання книг для Добровеличківської, Долинської, Новоархангельської, Новоукраїнської, Ульяновської районних та Помічнлянської міської бібліотек для дітей — від 0,6 до 4,5 тис. грн. Також поповнилися фонди і за рахунок коштів від платних послуг, звернень до спонсорів, благодійних фондів, обмінних фондів обласних та національних бібліотек України, дарунків, співпраці з творчою інтелігенцією. Найбільше книг отримали Петрівська РДБ, Олександрійська ЦМДБ ім. Ю. Гагаріна (від 600 до 700 прим.). Минулого року, дізнавшись про конкурс Антикризисової гуманітарної програми Міжнародного фонду «Відродження» «Поповнення фондів сільських бібліотек та активізація їх культурно-просвітницької роботи з дітьми та молоддю», Олександрівська районна бібліотека для дітей, Бірківська й Михайлівська сільські бібліотеки надіслали свої проектні пропозиції та отримали грант в розмірі 20,0 тис. грн. на придбання книг для дітей. В результаті у 2012 році до бібліотек надійшло 546 прим. нової літератури. Передплату періодичних видань за кошти з бюджету здійснили 16 дитячих бібліотек. Найбільшу кількість (від 24 до 54 назв) отримали Голованівська, Новомиргородська, Новоукраїнська, Олександрівська, Петрівська, Ульяновська РДБ та ЦМДБ ім. Ю. Гагаріна Олександрійської МЦБС.

Серед найвагоміших результатів року — інформатизація бібліотек для дітей. На даний період 26 з них (16 районних і 10 міських) мають оргтехніку (81% — комп'ютери, 83,9% — копіювально-розмножувальна техніка). Завдяки бюджетному фінансуванню оргтехніку отримали Новомиргородська РДБ та Помічнлянська МДБ. ЦМДБ ім. Ю. Гагаріна Олександрійської міської ЦБС один комп'ютер подарував читач, а другий придбано та кошти спецфонду. Комп'ютерний парк дитячих бібліотек області збільшився і складає 55 одиниць, цьому значною мірою сприяли участь у програмі «Бібліоміст» (Долинська, Олександрівська РДБ, МДБ філія № 12 Кіровоградської та МДБ філія № 8 Світловодської міських ЦБС) та спонсорська допомога. Чотири бібліотеки для дітей — Бобринецька, Гайворонська, Голованівська районні і Побузька міська також стали переможцями у черговому конкурсі програми «Бібліоміст» і отримують комп'ютерну техніку у жовтні поточного року. Сьогодні в 7 спеціалізованих районних та міських бібліотеках для дітей функціонують Інтернет-центри (Долинській, Олександрівській, Новоукраїнській РДБ, МДБ філії № 12 Кіровоградської МЦБС, ЦМДБ та МДБ філії № 3 Олександрійської МЦБС, МДБ філії № 8 Світловодської МЦБС). Загалом доступ до мережі Інтернет є в 20 бібліотеках для

дітей. Послугами безкоштовного Інтернету в дитячих бібліотеках скористалися за рік понад 3 тис. дітей.

Новітні інформаційні технології внесли корективи у всі сфери життєдіяльності. Звичайно ж і бібліотеки як інформаційно-комунікативні заклади не залишилися осторонь цього процесу. Зокрема, Кіровоградською ОДБ ім. А.П. Гайдара у 2010 році було розроблено схему обласної цільової комплексної програми «Багатовимірність інформаційної культури XXI століття», мета якої — поширення серед користувачів якісних знань щодо тематичних, етичних, правових норм в інформаційному полі та їх використання в реальному і віртуальному світі. Дитячим бібліотекам області було запропоновано працювати у форматі власних розробок, адже проектна діяльність спонукає заклад перебувати в постійному розвитку та оновлювати образ у соціумі. Бібліотечні фахівці добре зрозуміли суть Програми, наведу лише декілька прикладів її реалізації на місцях. Протягом трьох років у Долинській, Компаніївській, Олександрівській, Онфріївській, Петрівській, Ульяновській, Устинівській районних бібліотеках для дітей, міських бібліотеках для дітей Кіровоградської МЦБС та ЦМДБ ім. Ю.О. Гагаріна Олександрійської МЦБС задля успішної реалізації програмних заходів мають здійснюватися фінансові витрати на загальну суму 58,0 тис. грн. За ці кошти заплановано: випуск рекламної продукції; формування фонду електронними виданнями, здійснення передплати спеціальних періодичних видань; придбання навчальних комп'ютерних ігор і комп'ютерного обладнання; оформлення наочності та комфортного інтер'єру; придбання мультимедійної дошки; проведення навчання, тренінгів, а також нагородження учасників заходів сувенірами.

Серед юних користувачів Голованівської РДБ від 10 до 13 років було проведено соціологічне опитування щодо вміння користування Інтернетом. Результати спонукали бібліотекарів до розробки цілої низки заходів з питань інформаційної культури для дітей з багатодітних та малозабезпечених сімей та організації бібліотечного гуртка «Мудрий павучок». У Добровеличківській РДБ розпочато формування фонду «Флешка», який містить дитячі фільми, мультфільми, записи українських народних і класичних пісень. Наявність техніки допомагає певним чином компенсувати прогалини у комплектуванні та урізноманітнювати заходи з популяризації книг. Бібліотекарі Долинської РДБ створили блог РДБ, каталог-ресурси на допомогу змістовному відпочинку та дозвіллю, організували презентацію «Дивовижний світ бібліотеки» і віртуальну книжкову виставку «У книжок нема канікул». Наводячи ці цікаві приклади, а їх є ще багато, хочеться зазначити, що згідно Програми дитячими бібліотеками до роботи було залучено понад 20 волонтерів і партнерів, серед яких як окремі спеціалісти, так і навчальні заклади, організації, установи, що причетні до роботи з дітьми. Учасниками Програми стали понад 3 тис. користувачів у т.ч., понад 600 соціально незахищених дітей, для яких було окремо влаштовано майже 300 найрізноманітніших заходів.

Дбаючи про імідж сучасних закладів культури, бібліотечні працівники районних та міських бібліотек для дітей, відділів обслуговування користувачів-дітей при районних бібліотеках для дорослих все більше звертають увагу на такі напрями, як покращення комфортності інформаційного середовища за рахунок створення зручних, ошатних зон для відвідувачів, а також — стендів, слоганів, виставок

«Читати — це модно», «Читай як я, читай зі мною, читай краще мене», «Твій літературний портал» тощо; широке залучення дітей до участі у заходах національного, всеукраїнського, обласного та місцевого рівнів; проведення великих форм заходів за межами бібліотек; застосування спектру рекламних заходів — днів відкритих дверей, посвят в читачі, благодійних акцій, персонального благодійництва, безкоштовного запису до бібліотеки; створення та поповнення бібліотечних портфоліо, фотоальбомів, книг відгуків; бібліотечна друкована та електронна продукція; співпраця з партнерами і волонтерами; виступи у ЗМІ; пошук потенційних користувачів; вивчення потреб постійних та потенційних відвідувачів бібліотек шляхом маркетингових та соціологічних досліджень.

Бібліотеки для дітей Кіровоградської області здійснюють культурно-просвітницьку роботу із залучення юного покоління до духовної культури і спадщини через читання. Розкрити дітям духовно-творчий потенціал книги, доступно та образно проілюструвати творчість письменників допомагають різноманітні культурно-просвітницькі заходи, робота літературних студій, бібліотечних клубів та об'єднань за інтересами, а також участь в обласних і всеукраїнських широкомасштабних заходах. Одним з таких є Всеукраїнський конкурс дитячого читання «Найкращий читач України», який проводиться з 2005 року. Хочу відзначити, що за сім років проведення конкурсу в ньому взяло участь майже 25 тис. дітей — учнів середнього шкільного віку, а стати переможцями та учасниками щорічного Всеукраїнського фестивалю дитячого читання змогли найкращі читачі з Бобринецького, Добровеличківського, Новоархангельського, Новомиргородського, Новоукраїнського, Олександрівського, Петровського, Ульяновського, Устинівського районів, міст Світловодська, Олександрії та Кіровограда.

Позитивний резонанс мала участь бібліотек Кіровоградщини і в національному проекті «Україна читає дітям», який стартував у 2010 році та продовжується до тепер. Усі проведені у бібліотеках заходи відповідали основній ідеї Проекту — популяризації книги і читання на прикладі відомих особистостей. Загалом по області було організовано більше 130 зустрічей, на яких побували понад 4 тис. юних читачів. З дітьми спілкувалися представники районної і міської влади, депутати різних рівнів, спортсмени, співаки, актори, хореографи, краєзнавці, письменники, вчителі тощо. Слід відзначити активну роботу бібліотек міст Знам'янки, Кіровограда, Олександрії, Світловодська; районів — Гайворонського, Голованівського, Добровеличківського, Компаніївського, Новомиргородського, Олександрівського, Олександрійського, Світловодського, Устинівського. Усі заходи в рамках реалізації проекту широко висвітлюються у засобах масової інформації, а також виставлені на сайтах нашої бібліотеки та Національної бібліотеки України для дітей. Фахівцями відділу розвитку дитячих бібліотек і маркетингу ОДБ ім. А.П. Гайдара узагальнено досвід проведення найцікавіших заходів проекту на Кіровоградщині. Також у плані промоції дитячого читання бібліотеки області реалізують ряд інших успішних проектів всеукраїнського та обласного рівнів, серед яких популярний Всеукраїнський тиждень дитячого читання, різноманітні літературно-творчі акції, конкурси, вікторини, програми літніх читань та організації відпочинку і змістовного дозвілля дітей під час канікул. Все популярнішими стають заходи, що проводяться поза межами бібліотеки, зокрема

присвячені Міжнародному дню захисту дітей, Дню бібліотек тощо.

Не згасає, а навпаки поживляється діяльність дитячих бібліотек під час літніх канікул, коли бібліотекарі працюють не тільки в своїх закладах, а й у літніх оздоровчих центрах для дітей — таборах і пришкольних майданчиках, де загалом обслужили понад 28 тис. дітей (7,2 тис. — бібліотеки для дітей та 21,1 тис. дітей — сільські та міські). Найбільше дітворі подобаються заходи, де є можливість проявляти свої знання та ерудицію, фантазувати, змагатися в кмітливості, спритності. Саме тому вони завжди й збирають чималі дитячі аудиторії, наприклад, свято «Світлішає на світі, коли радіють діти» (Бобринецька РДБ); літературно-музичні конкурси, вікторини «Чарівні перетворення», «Музичний стільчик» у пришкольному оздоровчому таборі «Чебурашка» (Вільшанська РДБ); екскурсія на казковий ярмарок, мультвікторини, електронна версія заходу «Шукачі скарбів народних» про казкарів братів Грімм (Голованівська РДБ); круїз-вікторина «Наше місто славне і велике» у літньому оздоровчому таборі НВО ШДС «Вікторія-П» (МДБ — філія № 12 Кіровоградської МЦБС); костюмований карнавал «На галявині Казок» з морозивом та безпрограшною лотереєю (бібліотека сімейного читання — бібліотека-філія № 18 Кіровоградської МЦБС).

Сьогодні до реалізації соціальної та гуманістичної функції бібліотечних закладів долучаються психологи, соціальні педагоги, меценати, спонсори, волонтери і просто небайдужі люди. У своїй роботі дитячі бібліотеки ще більше зосереджуються на категоріях користувачів-дітей, які потребують особливої уваги. Для тих, хто може відвідувати бібліотеку, проводяться різноманітні благодійні акції і заходи, надається інформація про надходження нової літератури, а тих, хто не в змозі дістатися бібліотеки, з дозволу батьків відвідуємо вдома. Як приклад, у Вільшанському районі вже не перший рік діють дитячі будинки сімейного типу, серед них родини Кузьменків (сmt Вільшанка), Щербатих (с. Котовське), Сарданових (с. Березова Балка). До речі, дитбудинки сімейного типу родини Кузьменків — один з найкращих у Кіровоградській області. Для батьків і вихователів вищезазначених закладів працівники районних бібліотек спільно з районним центром соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді організували круглий стіл «Право на щасливе дитинство». До розмови у ньому долучилися представники відділу освіти, управління праці та соціального захисту населення, управління юстиції РДА, районної лікарні, викладачі та учні школи мистецтв, шкільний психолог. Учасники обговорювали методики виховання в дитячих будинках сімейного типу та шляхи виходу з різних непростих життєвих ситуацій, ділилися досвідом, радилися. Захід пройшов успішно і мав неабиякий резонанс у районі.

У 2011 році за ініціативи фахівців обласної бібліотеки для дітей ім. А.П. Гайдара було підготовлено і проведено обласний конкурс дитячої творчості на кращий малюнок «Бібліотека — світ нових можливостей». Його мета — підтримка іміджу і реклама дитячих бібліотек як інформаційно-дозвіллевих закладів, а також виявлення творчих здібностей та розвиток інтелектуального мислення юних користувачів. Конкурс, у якому взяли участь 500 дітей

віком від 6 до 15 років — юних користувачів обласної, районних, міських бібліотек для дітей та сільських бібліотек Кіровоградщини, видався масштабним. На обласний тур було представлено 136 найкращих малюнків. Журі, до складу якого входили бібліотечні фахівці та відомі місцеві художники — працівники дитячої художньої школи та обласного художнього музею, визначило по 3 переможця у вікових категоріях: 6–8, 9–11 і 12–15 років, яких нагородили грамотами і подарунками. Всі інші учасники обласного туру отримали дипломи від ОДБ ім. А.П. Гайдара. Важливим для юних художників було те, що їхні творчі роботи протягом місяця експонувалися в приміщенні головної дитячої бібліотеки регіону, а малюнки переможців були представлені на сайті бібліотеки. Виставка мала успіх і сподобалася і дітям, і дорослим, свідченням чого стала активна участь у виборі кращого малюнка в номінації «Приз глядацьких симпатій». За більшістю голосів перемогла читачка з сmt Петрове Ірина Антоненко. Розглядаючи роботи конкурсанти, кожна з яких не схожа на іншу, дивуєшся безмежності фантазії і уяви дітей. Олівцями та фарбами вони зобразили на папері бібліотеку, яку хотіли б бачити сьогодні і в майбутньому — бібліотеку-казку і бібліотеку-сад, великі фантастичні споруди і маленькі мальовничі комфортні куточки. На кожному малюнку бібліотека має зручні меблі, безліч яскравих книжок, журналів та найсучасніші комп'ютери.

Формуванню позитивного іміджу бібліотек сприяють зв'язки із засобами масової інформації, і добре розуміючи це, ми завжди на будь-який значний захід обов'язково запрошуємо місцевих журналістів. Наявність комп'ютерної техніки дає можливість бібліотекам створювати різноманітну друковану та інформаційну продукцію, яка розповідає про роботу з дітьми та рекламує їхні різноманітні заходи. Так, у 2011 році працівники бібліотек для дітей долучилися до участі в обласному конкурсі на краще видання серед бібліотек Кіровоградщини. За підсумками видання дитячого відділу Олександрійської районної бібліотеки, центральних міських бібліотек для дітей Олександрійської та Кіровоградської міських ЦБС були відзначені дипломами управління культури і туризму облдержадміністрації у різних номінаціях. З кожним роком бібліотечна друкована продукція набуває якісної поліграфії, яскравого вигляду, оригінальності в оформленні. За минулий рік бібліотеками для дітей було підготовлено 347 матеріалів, серед яких буклети, пам'ятки, дайджести, бібліографічні посібники тощо; створено 36 електронних презентацій, що дуже добре доповнюють та поживляють масові заходи.

2012 рік поставив перед нами нові завдання, ми досягли певних успіхів, про які можна ще розповідати і розповідати. З огляду на здобутки попередніх років хочу зазначити, що бібліотекарі Кіровоградщини й надалі будуть формувати сучасний, привабливий імідж своїх закладів, який би відповідав вимогам часу і потребам місцевої громади. Відкритість, розширення спектру інформаційно-бібліотечних послуг, залучення дітей до читання, пошук нових нестандартних підходів до обслуговування юних користувачів та участь у проектній діяльності залишаються найголовнішими завданнями дитячих бібліотек області.

*Олена Ліней,
заступник директора з наукової роботи
Кіровоградської обласної бібліотеки для дітей ім. А.П. Гайдара*

Сучасні тенденції інформаційно-бібліотечного обслуговування дітей

У нових умовах сьогодення бібліотека стає не тільки місцем збереження інформації в її «класичному» вигляді, але й багатофункціональним центром інтенсивного розвитку соціокультурного суспільства. Всі ми розуміємо, що бібліотека має швидко та гнучко реагувати на сучасні вимоги користувачів, застосовуючи індивідуальний підхід, пропонуючи інформаційні ресурси у різних форматах — друкованому, аудіо, відео, електронному та інших, а також консолідувати свої зусилля з партнерами щодо підтримки і розвитку культури читання дітей. Разом з тим значно підвищується значення суспільної репутації бібліотеки та її послуг, якщо ці послуги є новітніми, інноваційними і неординарними. Неможливо було б не помітити те, що за останні роки значно змінилася сама модель дитячої бібліотеки, а її бібліотечні послуги, як масові, так і індивідуальні, здебільшого надаються у новому форматі. Сьогодні вже не дивно, що в дитячій бібліотеці успішно може поєднуватися книга і комп'ютер, м'яка іграшка та інтерактивна гра, творчість юних і професіоналів.

Наша Кіровоградська обласна бібліотека для дітей ім. А.П. Гайдара, виконуючи вимоги сьогодення, направляє свої зусилля на створення зручних умов та комфортного інформаційно-бібліотечного середовища для юних читачів, а також позитивне відношення громадськості саме до нашої бібліотеки та її послуг, закріплення іміджу і авторитету закладу як місця культурного відпочинку та джерела й постачальника всебічної інформації. Щороку ми обслуговуємо більше 12 тис. користувачів, яким видається понад 220–230 тис. прим. документів. Завдяки зручному розташуванню бібліотеки в центрі міста її послугами користуються вихованці дошкільних закладів, учні та вчителі шкіл №№ 2, 4, 5, 6, 11, 18, 24, 26, 29, 32, 34; обласного загальноосвітнього навчально-виховного комплексу гуманітарно-естетичного профілю; Кіровоградського будинку інтернативного типу для дітей дошкільного та шкільного віку з компенсуючими групами «Барвінок» та навчально-виховного об'єднання «Спеціалізована загально-освітня школа–дитячий садок для дітей з вадами слуху; учні допоміжних шкіл №№ 1, 2, де вчать діти з обмеженими фізичними можливостями. Крім цього, організовуються екскурсії та проводяться заходи для дітей з сільських регіонів, які часто відвідують бібліотеку в літній оздоровчий період.

Ми вважаємо, що робота з дітьми бібліотекаря, як і педагога, передбачає рівність обох сторін: дорослий і дитина йдуть разом до спільної мети. Першою умовою такого співробітництва є знання вікових та індивідуальних потреб юного читача, другою — наявність спільного предмету діяльності, а саме — і запит, і книга, і читацький інтерес, і проведення масових заходів. Третьою — перед дитиною завжди має бути приклад дорослого, їй потрібно бачити, як діє, роздумує, висловлює свою позицію бібліотекар, і саме тут важлива не тільки професійна підготовка, а й особистісні якості дитячого бібліотекаря. В нашому закладі працює творчий колектив однодумців, і кожен спеціаліст виконує функції не тільки фахівця–бібліотекаря, а й психолога, педагога, актора, наставника і друга маленьких відві-

дувачів. Діти доволі часто приходять до нас не лише взяти книгу додому, відвідати затишні читальні зали, а й задовольнити свої культурні потреби під час спілкування, розкрити творчі можливості у клубах та об'єднаннях за інтересами, що працюють у бібліотеці. Це літературно-ігрова студія «Дивосвіт книги», «Екологічна вітальня», міні-школа «Вулик», клуб майбутніх правознавців «Великі права маленької людини», «ArtСвіт», «Мандри», «Клуб цікавих відкриттів» тощо.

Бібліотечні працівники зацікавлені не тільки в тому, щоб просто видати книгу, а ще й залучити до себе нового читача, виявити його інтереси та проблеми і по можливості надати допомогу. Тому, працюючи з дітьми, ми визначили для себе велику п'ятірку складових обслуговування користувачів, яка виглядає так: «Бібліотека моя — радість моя!» — створення комфортного бібліотечно-інформаційного середовища; «Читаємо! Знаємо! Вміємо!» — популяризація бібліотечного фонду та формування основ інформаційної культури дітей і підлітків; «Лідери — завжди читачі!» — заохочення дітей до читання, формування позитивного образу лідерства освіченої людини, інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу в школі; «Не бійся, я з тобою!» — надання психологічної підтримки користувачу з боку бібліотекаря, індивідуальне консультування і допомога у добірї необхідних документів та «Пошук! Творчість! Дійство!» — здійснення спільної активної діяльності в організації змістовного дозвілля.

Щоб привернути увагу дітей та їхніх батьків до бібліотеки ми запровадили у весняно-літній та ранній осінній періоди проведення широкомасштабних заходів за межами бібліотеки на бібліомайданчику перед центральним входом. До речі, сьогодні цей майданчик вже має назву — «Майданчик Читайликів», яку запропонували самі діти. Тут ми провели відкриття Всеукраїнського тижня дитячої книги, свято до Міжнародного дня захисту дітей, бібліотечний флеш-моб «Моя бібліотека» до Всеукраїнського дня бібліотек. У рамках великого театралізованого свята до Міжнародного дня захисту дітей у бібліотеці пройшов День відкритих дверей, до програми якого увійшли бібліотечні уроки, конкурси, вікторини, літературні ігри. А розпочалося дійство розважально-ігровою програмою «Незвичайні пригоди в країні Ласунів», організованого працівниками відділу дитячого та сімейного читання для наймолодших користувачів із залученням спонсорів («Фірма Ласка» та ТМ «Квас Тарас»). Діти ознайомилися з книжковими новинками, зустрічалися з літературними героями, ласували морозиво та пили смачний квас, а на завершення заходу вони разом зі студентами мистецького факультету Кіровоградського державного педагогічного університету ім. В. Винниченка взяли участь у майстер-класі з виготовлення ляльки-мотанки та створенні кольорового панно «Дитяча країна Мрій», яке тривалий час експонувалося у фойє бібліотеки.

Минулого року Українська бібліотечна асоціація запропонувала професійній бібліотечній громаді відзначати Всеукраїнський день бібліотек у новому форматі. Тому саме 30 вересня на нашому «Майданчику Читайликів» ми влаш-

тували акцію, метою якої було залучення до бібліотеки тих дітей, хто ще не є нашими читачами, та показ переваги відвідування саме нашого закладу, де можна не тільки погратися з книгою, а й змістовно та цікаво провести свій вільний час. Крім різноманітних літературних конкурсів, ігрових завдань, вікторин у програмі були неповторні танцювально-театралізовані виступи юних талантів: шестикласників обласного загальноосвітнього навчально-виховного комплексу гуманітарно-естетичного профілю (гімназія–інтернат–школа мистецтв) та учасників театрального гуртка «Дзеркальце» загальноосвітньої школи І–ІІІ ступенів № 24 — центру дитячої та юнацької творчості «Оберіг». До нас в цей день завітали усі «від мала до велика»: матусі з діточками, які щойно почали ходити, і вже досить дорослі учні, які ще не були записані до бібліотеки. На згадку зробили фото «Моя бібліотека».

Цього ж року до Всеукраїнського тижня дитячого читання була організована чудова театралізована програма «Величність Книга запрошує на Книжкові іменини», в якій акторами виступали бібліотечні фахівці. Костюми запозичили в обласному театрі ляльок, а до проведення свята залучили юних акторів народного театру студії «Маска» обласного центру дитячо-юнацької творчості та наших читачів. Крім театралізованої літературно-музичної програми на дітей чекало ще багато цікавих заходів та сюрпризів, одним з яких стала акція «Літературний гурман». Усі відвідувачі в цей день отримали цукерочки, до яких були прикріплені візитки бібліотеки з фото та рекламою нових книжок, що надійшли до бібліотечного фонду. Вже минуло два роки, як ми започаткували нову форму проведення заходу — бібліотечний флеш-моб, який отримав значний інтерес і справжню зацікавленість тих, хто був свідком цього дійства, що знов таки відбувалося на нашому майданчику. Головною метою флеш-мобів «Моя бібліотека», «Зростаємо з книжкою» було переконання за короткий термін усіх присутніх у тому, що наша бібліотека найкраща, що саме тут діти почувають себе господарями, адже це їхня територія, на якій затишно та комфортно. Учасники флеш-мобу доводили глядачам, що бібліотека для дітей — це одне з найулюбленіших ними місць, де вони можуть почитати і погратися, поспілкуватися, поспівати і навіть потанцювати. Але, при всьому цьому, книга все одно залишається на головному місці.

Всі ви добре розумієте, що проведення таких заходів потребує значної організації та підготовки, що включає і музичне, звукове та дизайнерське оформлення, банери, книжкові вітрини, театралізоване дійство, конкурси, акції, заохочувальні призи. Але це варто робити, бо саме такі заходи збирають чималу аудиторію, викликають зацікавлення не тільки дітей та їхніх батьків, а й різних верств населення і, звичайно ж, спонсорів. Завжди до проведення таких заходів ми залучаємо волонтерів, різні установи та організації, що працюють з дітьми. Волонтерами останнім часом активно виступають студенти мистецького та психолого-педагогічного факультетів державного педагогічного університету ім. В. Винниченка. Хочу відмітити, що саме після проведення таких заходів кількість нових користувачів у бібліотеці збільшується, значно підвищується й її авторитет. Такий широкий розголос про наші цікаві масштабні акції допомагає набагато легше встановлювати комунікативний зв'язок з окремими організаціями та установами. Наприклад, в нашій бібліотеці вже напрацьовані

творчі стосунки зі ЗМІ, структурними відділами і управліннями, громадськими організаціями та освітньо-виховними закладами. У плані соціальної реабілітації дітей–інвалідів, бібліотека тісно співпрацює з громадськими організаціями «Сила духу» та «Центр реабілітації інвалідів з вадами слуху і мови». Творча співпраця у напрямі розвитку творчих здібностей та естетичного виховання юних ведеться з обласним художнім музеєм, музичними школами міста, обласним центром дитячо-юнацької творчості, обласним ліцеєм мистецтв, художньою школою.

Престижним для нас є партнерство з організаціями та установами, які перші запрошують бібліотеку до співпраці, адже саме в ній вони вбачають надійного, незмінного партнера. Яскравим прикладом цьому є співпраця обласної бібліотеки для дітей ім. А.П. Гайдара з програмою телевізійного шоу для школярів «12 балів» Кіровоградської обласної державної телерадіокомпанії та дитячою радіопрограмою «Паросток» Кіровоградської обласної радіостанції «Скіфія-центр», яка з лютого 2012 року почала виходити під назвою «Веселка». Фахівці бібліотеки щотижня беруть участь у записах радіопрограми, висвітлюють різноманітні теми, використовуючи фонди бібліотеки, запрошують на бібліотечні заходи, розповідають про нові книжки. Нездорозово під час запису радіопередач бібліотекарі були разом зі своїми читачами. Прослухати радіоефіри можна на сайті бібліотеки (сторінка «Слухаємо «Веселку»).

Незмінним партнером у висвітленні цікавих матеріалів ОДБ є медіа-група «Весь Кіровоград». На інформаційному порталі «Весь Кіровоград» ми часто представляємо різні новини з бібліотечного життя, висвітлюємо проведення заходів під час Всеукраїнського тижня дитячого читання та перебіг Всеукраїнського конкурсу дитячого читання «Найкращий читач України». До речі, представники цієї медіа-групи завжди вручають спеціальний приз учасникам обласного етапу вищезазначеного конкурсу. Не можу не відмітити партнерство бібліотеки з федерацією дитячого хокею на столі. Проведення Всеукраїнського фестивалю «В центрі Європи» вже декілька років поспіль проходить у стінах нашої бібліотеки під час канікул школярів. А два ігрових поля з хокею на столі стали чудовим подарунком юним читачам від федерації. Новим етапом професійних зв'язків бібліотеки можна назвати творчі стосунки з Публічною бібліотекою Нижньої Сілезії ім. Тадеуша Микульського (м. Вроцлав, Польща), які було налагоджено разом з Кіровоградською обласною універсальною науковою бібліотекою ім. Д.І. Чижевського. Бібліотекарі з Вроцлава вже двічі відвідували наш заклад, останнього разу, це було в 2010 році. Під час візиту польських колег — заступника директора Іоланти Убовської та керівника відділу по роботі з дітьми та молоддю Єжі Кумієга, які знову отримали можливість поспілкуватися з працівниками та читачами ОДБ, директор нашого закладу Таїса Сергіївна Манжула отримала від них запрошення на участь у Міжнародній бібліотечній конференції «Робота з читачами–дітьми у бібліотеках Росії, України, Чехії і Польщі: схожість і відмінності». Ця конференція відбулася у 2011 році.

Багато років активно працюємо над організацією відпочинку дітей у літній період. Два роки тому ми, скориставшись досвідом зарубіжних колег з США, створили клуб літнього читання, спеціально для якого розробили програму «Бібліотечне літо для веселих, кмітливих та невгамовних». Діяльність цього клубу допомагає в організа-

ції змістовно-креативного дозвілля дітей під час літніх канікул. У той час, коли на вулиці стояла спека, дітлахи знаходили затишок і прохолоду в стінах бібліотеки, де до їхніх послуг голосні читання, перегляди улюблених мультфільмів, можливість поспівати з «Караоке», взяти участь у змаганнях з хокею на столі або просто відпочити, лежачи на банкетках та гортаючи сторінки улюблених дитячих журналів і книжок. Бібліотечні працівники створили для дітей усі умови для відпочинку, пригощали їх цукерками, печивом, бутербродами, бо дехто з дітей перебував тут з ранку і майже до самого вечора, почувачись вільно, невимушено, розкуто, але не переходячи рамок недозволеності.

Урізноманітнення форм бібліотечних послуг, зокрема стосовно проведення масових заходів, співпадає з бажанням самих користувачів, яким більше подобається сприймати інформацію про книги, обговорювати улюблені теми, знайомитися з відомими і новими героями та авторами у новій, емоційно насиченій і динамічній формі. Всі ми розуміємо, що стрімкий розвиток інформаційних технологій суттєво впливає на проведення культурно-дозвілєвої роботи: традиційні форми випереджаються новими і інтерактивнішими. Тому сьогодні формувати інформаційну культуру та проводити масову роботу неможливо без залучення новітніх інформаційних технологій та ресурсів Інтернету. З 2008 року до переліку наших бібліотечних послуг було введено нову — перегляд мультимедійних презентацій. Готуючи такі заходи, ми доповнюємо їх не тільки фактографічною інформацією з друкованих джерел, а й анімаційними ефектами, музичним супроводом, щоб ще більше зацікавити дітей та покращити сприйняття ними поданого матеріалу. За цей період нами вже підготовлено понад 100 мультимедійних заходів. Уся ця продукція розділена за віковими категоріями: для дошкільнят, для учнів 1–5 класів і для учнів 6–9 класів. Крім вікової категорії презентації ще розділено і за певними тематичними циклами. Більш детальна інформація про них є на сайті нашої бібліотеки в спеціальному розділі — «Презентації».

Останнім часом на зміну суто бібліотечному обслуговуванню, тобто видачі документів чи бібліографічних ві-

домостей про них, прийшли нові форми надання інформації, які заощаджують час користувача при виконанні тих чи інших завдань. Сучасне технічне оснащення дає можливість комп'ютеризувати бібліотечні процеси, інтегруватися в інформаційний простір та використовувати мережу Інтернет для бібліотечного обслуговування користувачів, проведення занять з формування їхньої інформаційної культури. Такою роботою з 2007 року в бібліотеці займається відділ комп'ютерних технологій та забезпечення Інтернет, при якому діє безкоштовний Інтернет-зал для дітей. На даний момент у бібліотеці налічується 23 комп'ютера, створюється електронний каталог, діє локальна мережа, функціонує бібліотечний веб-сайт (www.librarychl.kr.ua), який допомагає нам не тільки швидко та оперативно надавати інформаційні послуги користувачам, а й розповідати їм про бібліотечні новинки, цікаві заходи, роботу клубів за інтересами тощо. Нововведенням вважаємо мобільний зв'язок користувачів з бібліотекарями, за допомогою якого постійні читачі мають можливість бути поінформованими про надходження нової літератури, наявність необхідної книги у бібліотечному фонді, пришлють запрошення на захід, а декому нагадають про терміни повернення книжок. З окремими користувачами підтримується зв'язок через електронну пошту та соціальні мережі. Влітку 2012 року у відділі підліткового читання та інформаційно-консультативних послуг було створено *WI-FI* зону для відвідувачів бібліотеки, що також можна вважати новою і сучасною бібліотечною послугою для наших читачів.

Як практик з великим стажем бібліотечної роботи може ще раз підтвердити, що сьогодні дитяча бібліотека — це культурно-інформаційний центр з можливостями для спілкування, культурного та духовного зростання юних; установа, яка здатна надати різнопланову інформацію на допомогу освіті, самоосвіті та реалізації особистісних якостей кожної дитини. І звичайно ж, ми повинні йти у ногу з часом, щоб завжди бути корисними, необхідними та цікавими нашим відвідувачам, розвивати дитяче читання як за допомогою традиційних друкованих джерел, так і новітніх інформаційних технологій.

Оксана Котова,
зав. відділом комп'ютерних технологій та забезпечення Інтернет-доступу
користувачам Кіровоградської обласної бібліотеки для дітей ім. А.П. Гайдара

Знайомтесь! Ми — у веб-просторі!

Сьогодні світова цивілізація переживає період інформаційного буму. Швидкими темпами розвиваються системи телекомунікацій, збільшується число комп'ютерів, що мають вихід до мережі Інтернет, та кількість її користувачів. На фоні цих процесів для бібліотек як носіїв всебічної інформації особливо актуальним стало вирішення питань створення сучасних високотехнологічних інформаційних центрів для користувачів, освоєння Інтернету.

Знайомство нашої бібліотеки з Інтернетом відбулося у 2006 році, а вже у 2007 — було розроблено та зареєстровано *web*-сайт Кіровоградської обласної бібліотеки для дітей ім. А.П. Гайдара. Створювався і підтримується він зусиллями працівників відділу комп'ютерних технологій та забезпечення Інтернет-доступу користувачам, звичайно під керівництвом і за підтримки дирекції. Час показав, що робота над *web*-сайтом не є «одноразовою» акцією, що це

процес, який продовжуватиметься стільки, скільки існуватиме власна сторінка в Інтернеті для широкого кола користувачів. Добре розуміючи, що для успіху бібліотечного сайту необхідний гарний зміст і уміння представити корисну інформацію на його сторінках, ми постійно вивчаємо думку відвідувачів щодо дизайну, його зручності, наповненості, відповідності представлених ресурсів очікуванням користувачів. Саме тому вже тричі за цей час проводився редизайн головної сторінки. Сьогодні, спираючись на досвід роботи з власною сторінкою, ми вважаємо, що в недалекому майбутньому в її оновленні бібліотекарям із великим задоволенням і знанням справи допомогатимуть їхні користувачі.

На даний період *web*-сайт нашої бібліотеки складається з декількох великих розділів, кожен з яких поділено за змістом на підрозділи. Крім того ми намагалися підібрати сторінки сайту так, щоб він був не тільки інформаційним і ці-

кавим для юних користувачів, а й консультативно-методичним для колег бібліотекарів та практичним для організаторів дитячого читання.

Тож запрошую вас до невеличкої подорожі сторінками нашого сайту. У верхній частині головної сторінки розміщено назву бібліотеки і логотип, зліва — меню, а також банери, що відкривають доступ на сайти наших друзів, партнерів, однодумців, з правого боку — фотографії найцікавіших масових заходів, адреса і контактна інформація. Перший розділ, який має назву «Про бібліотеку», містить інформацію з історії бібліотеки, правила користування, розпорядок роботи та маршрути, якими можна дійхати до бібліотеки. У підрозділі «Структура та персонал бібліотеки» кожному відділу виділено окрему сторінку, де розміщено фотографії та інформацію про основні напрями роботи. У 2011 році спільно з відділом бібліографії та краєзнавства створено новий блок «Краєзнавча сторінка», де представлено щорічні «Календарі знаменних і пам'ятних дат Кіровоградщини», розроблені фахівцями відділу бібліографії та краєзнавства. В розділі «Відоме і невідоме про край» розміщено найкращі реферати, різноманітні бібліографічні списки, покажчики як для школярів, так і для організаторів дитячого читання. Звичайно вся ця інформація носить краєзнавчий характер. Підрозділ «Колекція автографів» представляє частину книг з автографами письменників, поетів, літературних критиків, які мають відношення до нашого краю.

Наступний розділ «Презентації» містить перелік мультимедійних заходів, підготовлених нашими працівниками, і складається з двох підрозділів: для дошкільників і учнів 1–5 класів та учнів 6–9 класів. Далі презентації розташовано за певними галузями та напрямками масової роботи і до кожної з них є невеличка анотація, з якої можна дізнатися про зміст, що дає можливість вихователям, вчителям замовляти вже готові заходи з використанням мультимедійних технологій. Зазирнувши на сторінку «Періодичні видання» та «Нові надходження», можна ознайомитися зі списками журналів, газет та нових книг, які отримала бібліотека у поточному році. «Події, новини» — це найбільш динамічний, мобільний, постійно змінюваний розділ сайту, який складається з чотирьох сторінок. Місячний план масової роботи розміщується на сторінці «Масові заходи», де кожен бажаючий може обрати для себе цікавий захід і завітати на його проведення. Дізнатися про те, як відбуваються в бібліотеці різноманітні акції, свята, презентації, зустрічі можна на сторінці «Новини», ознайомившись з прес-релізами і розглянувши фотографії. А підрозділи «Фотогалерея» та «Відеоматеріали» містять безліч фото та відео про найцікавіше у масовій роботі за 2010–2012 роки. В окремому розділі «Анонс» — рекламні плакати майбутніх заходів, а у розділі «Конкурси, проекти» — інформація про обласні та всеукраїнські конкурси чи проекти, в яких можуть брати або вже брали участь наші читачі. З квітня 2011 року працівники відділу дитячого та сімейного читання налагодили тісну співпрацю з дитячою радіопередачею «Паросток» (згодом — «Веселка») обласної державної радіостанції «Скіфія-центр». Всі відзняті передачі прослуховуються як у прямому ефірі, так і на нашому сайті.

Оскільки бібліотека — методичний центр для всіх дитячих бібліотек області, ми виділили окремий розділ, присвячений дитячим бібліотекам регіону. На «Сторінці методиста» у розділі «Дитячі бібліотеки області» міститься

карта із зображенням мережі бібліотек для дітей області, а нижче — інформаційно-аналітичний огляд їхньої діяльності щодо обслуговування дитячого населення у минулому році. Сторінка «Методичні поради» в першу чергу орієнтована на бібліотечних фахівців. Тут представлено базу повнотекстових матеріалів, підготовлених працівниками бібліотеки, зокрема відділу розвитку дитячих бібліотек і маркетингу. Минулого року було додано новий розділ «Оголошення, інформація», метою якого є оперативне донесення інформації до працівників районних, міських і сільських бібліотек для дітей.

З кожним роком ресурси мережі Інтернет зростають, і читачам все складніше стає знаходити у цьому безмежному інформаційному загалі якісне і корисне для навчання, самоосвіти і дозвілля. Саме для вирішення таких проблем працівники нашого відділу беруть участь у спільному з Національною бібліотекою України для дітей проекті зі створення рекомендованої веббіографії «Кращі Інтернет-ресурси від Української асоціації працівників бібліотек для дітей». Всі матеріали, створені і розроблені завдяки цій співпраці, представлені у розділі «Інтернет-ресурси». «Служба пошуку» надає можливість скористатися віртуальною бібліографічною довідкою і отримати вичерпну відповідь від провідних бібліографів України, а розділ «Адреси сайтів дитячих бібліотек» пропонує віртуальну подорож сайтами бібліотек не тільки України, а й Росії та США.

Оскільки наша бібліотека є спеціалізованою бібліотекою для дітей, зрозуміло, що не виділити окремого розділу для наших юних користувачів ми не могли. Цей блок має назву «Сторінка для дітей», складається з 7 підрозділів та містить матеріали корисні і дітям, і дорослим. У першому розділі «Для дітей» надано адреси деяких електронних бібліотек, до яких радимо звернутися користувачеві, якщо він не знайшов потрібної книжки у бібліотеці, але дуже хоче її прочитати. Розділ «Пропонуємо почитати» рекламує новинки, що надійшли до бібліотеки, а також книжки, на які потрібно звернути увагу юних читачів або їхніх батьків. Сторінка «Наші клуби» розміщує інформацію про роботу бібліотечних творчих об'єднань, знайомить з темами та проблемами, що розглядаються на їх засіданнях. «Дитяча Творчість» пропонує для перегляду роботи юних талантів, розділ «Права дитини» — презентації правознавчого характеру. Ситуації в житті трапляються різні, тому на випадок непередбачуваної події на сторінці «SOS інформація» є номери телефонів служб міста, за якими можна звернутися по допомогу в разі необхідності. Відвідати наш сайт можна за адресою: www.librarychl.kr.ua.

Окремо хочеться розповісти про створення бібліотечних віртуальних груп. Оскільки на сьогодні спілкування через соціальні мережі, бібліотечні блоги, форуми — один із важливих та оперативних способів наближення бібліотекаря до споживача. Команда нашої бібліотеки не тільки швидко опановує цей віртуальний простір для спілкування та поінформування, а ще й отримує при цьому необхідні та корисні імпульси для подальших інноваційних перетворень. Вважаємо, що модифікація бібліотечного середовища неефективна без використання інтерактивних шляхів спілкування з користувачами. Тому маємо кілька блогів, сторінки в соціальних мережах та на відеопорталах, таких як «Однокласники», «В контакте», «Facebook», «YouTube».

Всім нам добре відомо, що сьогодні більшість дітей багато вільного часу проводить у різноманітних соціальних

мережах. До цього можна відноситися по-різному, але не звертати на це уваги не можливо. Якщо на бібліотечний сайт зазирне не кожен підліток, то на сторінку групи в тій чи іншій соціальній мережі натрапить значно більша кількість користувачів. У листопаді 2011 року фахівці обласної бібліотеки створили сторінки своїх відділів на сайтах «Однокласники», «Facebook» та групу «В контакте». Сторінкою на сайті «Однокласники» займається відділ дитячого та сімейного читання, інформація, яку вони розміщують, розрахована не тільки на юних користувачів, а й на їхніх батьків. Ця сторінка є дуже популярною, має своїх зареєстрованих постійних учасників. Група «В контакте» ведеться працівниками відділу естетичного спрямування та організації змістовного дозвілля і розрахована на учнів середнього та старшого шкільного віку. Тут їм пропонують висловити власні думки щодо того, яким повинен бути кращий друг, поміркувати над крилатими висловами про книгу, переглянути цікаві фотоальбоми тощо. Сторінка на сайті «Facebook» заповнюється працівниками відділу комп'ютерних технологій та забезпечення Інтернет-до-

ступу і містить різноманітні матеріали як для дітей, так і для дорослих, інформацію про масові заходи. Створення таких сторінок дає можливість залучати підлітків до активної участі в житті бібліотеки, її заходів, різноманітних он-лайн конкурсах або навіть надіслати нагадування про необхідність повернення книги. Отож такі мережі отримали статус не тільки віртуального простору для знайомств, спілкування, але й зручного засобу обміну інформацією з користувачами.

Бібліотека — це «живий» багатогранний організм, який володіє безліччю можливостей і змінюється разом із суспільством в цілому та з кожним читачем зокрема. Щоб ди-хати — людині потрібен кисень, щоб функціонувати — бібліотеці потрібні читачі, а сьогодні — і віртуальні користувачі. Цей постулат стимулює усі бібліотечні процеси, що відбуваються останнім часом в Кіровоградській обласній бібліотеці для дітей ім. А.П. Гайдара, адже усі вони спрямовані на якісне задоволення сучасних потреб реальних та потенційних користувачів.

Ніна Расторгуєва,
зав. відділом розвитку дитячих бібліотек і маркетингу
Кіровоградської обласної бібліотеки для дітей ім. А.П. Гайдара

Неординарна подія

11 жовтня 2012 року в м. Новоукраїнка, що на Кіровоградщині, відбулася неординарна подія — презентація відреставрованого приміщення районної бібліотеки для дітей ім. Вані Демченка. У цій просторій старовинній споруді, яка є пам'яткою архітектури кінця XIX початку XX ст., бібліотека почала працювати у 1956 році. А взагалі перші кроки самостійної бібліотеки для дітей були зроблені ще у далекому повоєнному 1948 році.

Відкриття оновленої бібліотеки з нетерпінням очікували не лише її працівники, а й юні громадяни міста. Погожим осіннім днем біля святково прикрашеної будівлі зібралися гості та жителі районного центру. Урочисте дійство відбулося за участі голови Кіровоградської обласної державної адміністрації Сергія Ларіна, голови обласної ради Миколи Ковальчука, керівників місцевої влади, бібліотечних працівників району і, звичайно, дітей. Як було відзначено у виступах керівників району, на будівельні роботи, що здійснювалися в рамках обласної програми «Центральний регіон — 2015», було виділено 1 млн 259 тис. гривень. Не обійшлося на святі і без подарунків — від гостей з області бібліотека отримала більше 200 книг за шкільною програмою. Вітальні слова та книжковий подарунок від головної бібліотеки для дітей області передала колегам і маленьким читачам Новоукраїщини Олена Ліпей, заступник директора з наукової роботи Кіровоградської ОДБ ім. А.П. Гайдара. Слова подяки від імені усіх юних читачів міста владі та будівельникам за відбудову улюбленої бібліотеки висловили другокласники місцевої гімназії № 7. Під час екскурсії бібліотекою гості побачили світлі зали, оновлені меблі, яскраві виставки книжок і дитячих творчих робіт. Наприкінці заходу голова обласної державної адміністрації побажав дітям більше читати книг і менше проводити часу перед моніторами комп'ютерів.

А читати є що. У фондах бібліотеки 39,6 тис. прим. документів українською, російською та іноземними мовами і 30 назв періодичних видань, діє безкоштовний Інтернет-центр де можна знайти інформацію в електронному вигляді. Тут надається можливість усім бажаючим випробувати

власні сили в різноманітних масових заходах, наприклад, Всеукраїнському тижні дитячого читання, національному проєкті «Україна читає дітям», районних етапах Всеукраїнського конкурсу «Найкращий читач року», обласному конкурсі дитячої творчості «Бібліотека — світ нових можливостей». Юні читачі бібліотеки були активними учасниками яскравого районного свята «Новоукраїнка — територія позитиву» за участі обдарованих дітей не лише свого району, а й трьох сусідніх. Бібліотечні фахівці підготували для них інтелектуальний фестиваль «Новоукраїнська весна», мандрівку «Новоукраїнський колограй», після закінчення якої діти створили символічну карту миру і дружби. Подобаються нашій дітворі й різноманітні ігрові заходи: ток-шоу «Книга в житті сучасного читача», прес-калейдоскоп «У книзі відкриваємо світ», віртуальна подорож «Мій край у всьому неповторний» тощо. Надовго запам'ятається четверокласникам місцевої ЗОШ № 6 спілкування з однолітками з м. Запоріжжя під час відеознайомства «Через скайп — до бібліотеки», проведеного Новоукраїнською РДБ ім. Вані Демченка спільно з міською бібліотекою для дітей ім. Костянтина Великого.

Новоукраїнська РДБ ім. Вані Демченка розробила в рамках обласної цільової комплексної програми «Багатомірність інформаційної культури ХХІ століття», започаткованої обласною бібліотекою для дітей ім. А.П. Гайдара, власний проєкт «За інформаційною грамотністю — до бібліотеки». Його програмою для юних користувачів заплановано проведення багатьох тематичних тренінгів, інтерактивних ігор і конкурсів, під час яких розповідають, як знаходити корисну інформацію, знайомлять з правилами інформаційної культури тощо. Бажаючих навчитися достатньо, тому в бібліотеці постійно гамірно, весело — приходить багато дітей, вихователів, учителів, батьків. Усього тут обслуговується понад 2,4 тис. користувачів. А завдячує бібліотека своїй популярності колективу — завідувачі К.Г. Юфимчук, яка очолює заклад більше 30 років, і досвідченим фахівцям Т.М. Коробовій, Л.М. Сенік, С.М. Токарь, С.М. Тутовій. Тож вітаємо наших колег із такою приємною подією та зичимо їм подальших творчих успіхів, вдалих проєктів і вдячних читачів!

Наталія Вавіліна,
*зав. відділом естетичного спрямування та організації змістовного дозвілля користувачів
Кіровоградської обласної бібліотеки для дітей ім. А.П. Гайдара*

Комплексний підхід до формування творчої особистості

Відповідно до Закону України «Про культуру» діяльність закладів культури насамперед має бути спрямована на створення умов для забезпечення розвитку творчості людини, а естетичне виховання дітей та юнацтва визначено одним з пріоритетних напрямів. Саме тому дитяча бібліотека як заклад культури відіграє важливу роль у формуванні особистості, сприяє всебічному розкриттю обдарувань та творчих здібностей.

Наша Кіровоградська обласна бібліотека для дітей ім. А.П. Гайдара є осередком духовності і гармонії, де панує атмосфера добра, затишку і тепла. Це саме те місце, куди діти приходять поспілкуватися, обмінятися думками, проявити та показати свої здібності, свій талант, поділитися цікавими ідеями. Вважаємо, що для забезпечення ефективності гармонійного розвитку, формування естетичних смаків дітей необхідні такі умови: створення в бібліотеці, школі та сім'ї висококультурного привабливого середовища; змістовних і цікавих бібліотечних заходів, якісних виставок літератури з різних видів мистецтва та різноманітних творчих експозицій із залученням художників, митців, майстрів декоративно-прикладного мистецтва; популяризація дитячої творчості; долучення юних читачів до народних джерел — традицій, звичаїв, обрядів; активна участь дітей у роботі гуртків естетичного спрямування та різноманітних конкурсах дитячої творчості тощо. Для виконання таких важливих завдань насамперед потрібна висока естетична культура дорослих, які причетні до виховання дітей, і тісна творча взаємодія бібліотеки, школи, сім'ї, позашкільних закладів, закладів культури, засобів масової інформації тощо.

Важливою складовою комплексного підходу до формування естетичної культури підростаючого покоління в нашій бібліотеці є налагодження зв'язків та плідна співпраця з театральними колективами, працівниками музеїв, майстрами декоративно-ужиткового мистецтва, співробітництво з позашкільними закладами: музичними та художніми школами, обласним центром дитячої і юнацької творчості. Недаремно зали нашої бібліотеки постійно прикрашають дитячі роботи, виставки малюнків та саморобок. Самовираження через мистецтво допомагає становленню й утвердженню дитини як особистості. Серед найефективніших у цьому процесі ми вважаємо методики, спрямовані на розвиток творчого читання, коли свої враження від прочитаної книги дитина висловлює через малюнки, відгуки, ігри, театральні імпровізації. Заходи, в яких діти самі беруть участь, фантазують, творять, стають для них особливо цікавими і улюбленими. До таких заходів можна віднести популярні на сьогодні майстер-класи, такі як «Мотанка — оберіг наших душ», «Великодній заєць», «Квілінгові фантазії до весняних свят», майстер-клас з ткацтва та малювання, де діти власноруч створюють вироби, малюють, а бібліотекарі популяризують літературу. Допомагають у проведенні майстер-класів волонтери мистецького факультету Кіровоградського державного педагогічного університету ім. В. Винниченка, народні майстрині та митці. Вся ця робота спрямована на пробудження у маленьких відві-

дувачів зацікавлення і прагнення до образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва. Адже зроблена власними руками річ радує своєю простотою, викликає позитивні емоції, надихає на нові творчі злети та додає польоту фантазії.

Залежно від віку користувачів—дітей успішними є різноманітні елементи театралізації, які ми використовуємо при проведенні різноманітних заходів. Для дітей молодшого шкільного віку і дошкільників бібліотекарі влаштовують міні-спектаклі, які проходять за попередньо розробленими сценаріями. У сюжетах найчастіше об'єднуються герої різних казок та літературних творів, добре знайомі дітям. Наприклад, Всеукраїнський тиждень дитячого читання в області розпочався грандіозним театралізованим бібліо-шоу «На гостини у бібліотеку», де на відвідувачів чекала зустріч з самою королевою Книжаною, читаючою Телебабою—Ягою та іншими казковими героями з улюбленої дитьми книги Всеволода Нестайка «Пригоди в лісовій школі». Для найменших читачів пропонуємо перегляд лялькових вистав «Мандруємо у казку», «Про любителів та губителів», «Свято книги», «Як стати Нехворійкою», «Новорічний колобок» та ін. У сценарій кожного дійства обов'язково закладаються різноманітні засоби активізації аудиторії: загадки з хоровими відповідями, вікторини, пісні, танці, постановка та розігрування невеличких сцен, рухливі ігри. Дуже часто до гри дітей вводять самі казкові герої, безпосередньо знайомлячись і спілкуючись з ними. Саме такі бібліотечні заходи із застосуванням засобів театралізації сприяють формуванню художнього смаку, надають можливість дітям проявити свої таланти, вправність, ерудицію, знання та акторські здібності, вчать спілкуванню у колі однолітків, допомагають переключити увагу, відпочивати і почуватися у бібліотеці комфортно.

Для учнів середнього та старшого шкільного віку ми пропонуємо форми театралізованих літературно-музичних композицій і тематичних вечорів, творчих зустрічей—концертів, які присвячені літературно-мистецьким датам, культурним подіям і непересічним особистостям. В сприятливому емоційному настрої діти знайомляться з творчістю художників, композиторів, визначних діячів літератури і мистецтва. До таких заходів можна віднести проведений під час зимових канікул «Вечір романсу», де гості дізналися про історію народження українського романсу, послухали сучасні романси у виконанні авторів та учнів міської дитячої музичної школи № 4. У стінах нашої бібліотеки часто відбуваються зустрічі—концерти з учнями дитячих музичних шкіл, юними учасниками театральної студії «Маска» обласного центру дитячо-юнацької творчості, які завжди стають яскравим доповненням суто бібліотечним заходам. Для знайомства з культурою українців, народними звичаями, святами, обрядами, легендами рідного краю проводимо етногодини з театральним антуражем. Одним з таких заходів стали Андріївські вечорниці, де працівники бібліотеки і учні середнього та старшого шкільного віку загальноосвітніх шкіл міста мали змогу доторкнутися до минулщини, поринути в атмосферу загадковості вечора на Андрія, відчутти красу та поезію давніх обрядів, взяти без-

посередньо участь у гаданнях для дівчат та відкушуванні калити для хлопців, а також майстер-класі з виготовлення виробів із тіста.

Заохочуючи юних читачів до участі у різноманітних заходах, конкурсах естетичного спрямування, бібліотекарі докладають багато зусиль, аби жодна дитина не залишилася поза увагою і мала в подальшому житті бажання проявляти власну фантазію, розвивати творчий потенціал, звертаючись за допомогою і до працівників бібліотек. Розвивати почуття прекрасного, відкривати перед дітьми безмежний і загадковий світ мистецтва нам допомагають новітні технології, і зокрема Інтернет. Завдяки його можливостям та наявному бібліотечному фонду ми створюємо і пропонуємо переглянути найменшим читачам бібліотеки презентації з циклів «Будуємо замок добрих чарівників Європи», «Мистецтво: музика і живопис», що побудовані як заходи, де діти самі голосно читають, фантазують, творять і непомітно для себе здобувають нові знання, розкривають свої таланти. Адже кожна дитина талановита і неповторна, її легко зацікавити, потрібно тільки сколихнути невидимі струни душі, взяти за руку і ввести у чарівний світ літер, звуків або кольорів. На допомогу учням у вивченні шкільної програми з образотворчого мистецтва ми запровадили цикл презентацій «Світло духовності і культури», а також відкрили два віртуальні клуби для підлітків «Навколо світу» та «Клуб цікавих відкриттів». Мультимедійні заходи знайомлять підлітків з книгами, мистецькими альбомами і статтями з періодичних видань, містять не тільки захоплюючі розповіді, а й багато ілюстрацій та уривків з науково-популярних і художніх фільмів.

За останні роки в бібліотеці були реалізовані декілька проектів щодо розвитку творчих здібностей дітей. Відбулося відкриття «Веселкової галереї» у відділі дитячого та сімейного читання, де представлені роботи юних вихованців зразкових студій «Писанкарство», «Килимарство», «Кераміка» обласного центру дитячої та юнацької творчості. У відділі підліткового читання та інформаційно-консультативних послуг періодично експонуються персональні виставки наших талановитих читачів-учнів художньої школи ім. О. Осмьоркіна; два роки працює Мала галерея обласного художнього музею, а картини, що експонуються в ній, завжди присвячені певній тематиці і збирають велику аудиторію прихильників образотворчого мистецтва з числа відвідувачів бібліотеки. За цей час їм було продемонстровано

персональні виставки молодих художників Анатолія Кімнатного, Андрія Кадигроба, Анастасії Шкоди, Анастасії Плітіної, експозиції картин до Дня боротьби зі СНІДом, до Дня міста, «Пори року», «Архітектурних перлин Кіровограда» тощо. Присутність відомих людей на наших заходах — велике свято для юних читачів. Фахівці бібліотеки постійно намагаються створити атмосферу приємних очікувань та здивувань. Як правило, протягом року в бібліотеці відбуваються творчі зустрічі з акторами Кіровоградського академічного українського музично-драматичного театру ім. М. Кропивницького О.І. Дорошевим, Г.М. Романюк, а також з акторами Кіровоградського академічного обласного театру ляльок. Зокрема, в рамках національного проекту «Україна читає дітям» цікаво пройшла зустріч з провідним майстром сцени Г.М. Стогодюком. Не менш цікавою була невелика прес-конференція з відомим дитячим тележурналістом, ведучим шоу-програми для школярів «12 балів» Кіровоградської обласної державної телерадіокомпанії В.В. Крутоусом. Великий резонанс отримала зустріч юних читачів з головним хореографом кіровоградської команди, яка брала участь у грандіозному телевізійному шоу «Майдан'S», Олександром Леценком та його друзями Русланом Маховим і Семеном Жигаліним. Під їхнім керівництвом команда м. Кіровограда здобула перемогу та звання «Танцювальної столиці України». Саме такі цікаві та своєчасні зустрічі формують естетичні смаки, стимулюють розвиток власних здібностей, допомагають дітям у виборі майбутньої професії.

Аналізуючи діяльність бібліотеки у даному напрямі, постало питання створити окремий відділ, працівники якого займалися б пошуком творчих, обдарованих дітей, допомагали їм розкритися і реалізувати свої здібності. Наш відділ «Естетичного спрямування та організації змістовного дозвілля користувачів» розпочав функціонувати нещодавно. Його роботу спрямовано на формування основ естетичної культури юних користувачів, обслуговування документами з різних видів мистецтва, організацію та проведення бібліотечних заходів культурно-мистецького спрямування. Фахівці нашої бібліотеки творчо підходять до своєї благородної справи, насичують її новим змістом і технологіями, допомагають читачам у пізнанні світу прекрасного, розвивають їхню творчу індивідуальність і неповторність, талант, вони прагнуть виховати зі свого маленького читача гармонійно розвинену людину, особистість.

Маріанна Маковії,

*зав. відділом дитячого та сімейного читання
Кіровоградської обласної бібліотеки для дітей ім. А.П. Гайдара*

Міні школа «Вулик» — бібліо-центр інформаційної підтримки і організації спільного дозвілля дітей з особливими потребами та їхніми однолітками

Упродовж останнього десятиріччя в розвинених країнах Європи простежується посилена увага до дітей з особливими потребами, активно відбуваються процеси їхньої інтеграції в загальний соціум. Кіровоградщина перебуває на початку роботи та втілення в життя інклюзивної програми, яка сприятиме гуманізації всього суспільства.

Організація корекційної роботи в Кіровоградській обласній бібліотеці для дітей ім. А.П. Гайдара орієнтована на особливості розвитку дитини, передбачає комплексну психолого-педагогічну та соціальну реабілітацію дітей

упродовж всього періоду відвідування бібліотеки та інтеграцію їх у наше сьогодення. Особливого значення набуває орієнтація не на вади, а на потенціальні можливості дітей з особливими потребами і їхню соціалізацію.

Обслуговуючи дітей з особливими потребами, ми зрозуміли, що до цієї категорії читачів потрібен неординарний підхід. Головним у роботі з ними вважаємо доступність отримання інформації, комунікативну соціалізацію, отримання знань у новому форматі. Бібліотека має багаторічний досвід співпраці з Кіровоградською обласною громадською організацією інвалідів «Сила духу», з листопада

2010 року відділом дитячого та сімейного читання ОДБ було налагоджено зв'язки з Кіровоградською обласною громадською організацією перекладачів-дактилогів «Центр реабілітації інвалідів з вадами слуху і мови». Спільно з нею і був розроблений проект бібліотечної міні-школи «Вулик». Цей довгостроковий проект складається з шести розділів: допомога батькам з нормальним слухом у володінні мовою жестів; бесіди з батьками про виховання дітей; розширення кругозору дітей з нормальним слухом із сімей нечуючих; підвищення загальноосвітнього рівня дітей з вадами; створення умов безбар'єрного доступу до інформаційних ресурсів; методичне забезпечення інформаційно-бібліотечного обслуговування і сприяння соціально-культурної реабілітації дітей з фізичними обмеженнями.

Розпочинаючи цю роботу, ми зрозуміли, що для ефективного реалізації проекту необхідно сформувати якісний фонд аудіо та комп'ютерних книг, підготувати спеціальні заходи і лялькові вистави та підсилити професійну і моральну підготовку бібліотекарів. Важливим було питання партнерства. На сьогодні до проекту вже приєдналися спеціалізований дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) № 46 «Краплинка», навчально-виховне об'єднання «Спеціальна загальноосвітня школа-дитячий садок для дітей з вадами слуху», спеціальна загальноосвітня школа № 2, комунальний заклад «Навчально-виховне об'єднання» (спеціальна загальноосвітня школа I–II ступенів № 1), дошкільний навчальний заклад Кіровоградської міської ради Кіровоградської області, Кіровоградська обласна громадська організація перекладачів-дактилогів «Центр реабілітації інвалідів з вадами слуху і мови», Кіровоградська обласна громадська організація інвалідів «Сила духу», Кіровоградська федерація з настільного хокею гурток «Магія Спорту», обласна громадська організація Червоного Хреста та Червоного Півмісяця, обласна радіостанція «СКІФІЯ-центр» — радіопрограма «Веселка».

Своїм головним завданням вважаємо допомогу дітям з обмеженими можливостями у формуванні впевненості у власних силах, сприянні їхній адаптації в суспільство, створення сприятливих умов для розвитку творчих можливостей, надання різноманітної інформації в доступній для них формі та максимальне залучення їх до книги і бібліотеки. Для реалізації цих завдань було розроблено тематику засідань нашої міні-школи «Вулик» на 2012 рік, яка розбита по місяцях: січень — вивчаємо кольори; лютий — вчимося малювати; березень — читаємо по складах; квітень — вчимося рахувати; травень — розвиваємо пам'ять; вересень — розвиваємо увагу; жовтень — розвиваємо логіку; листопад — вивчаємо права дитини. Упродовж 2011–2012 років на базі бібліотеки проходять спільні заняття для учасників програми, на які запрошуються такі діти разом зі своїми батьками. Головними героями нашої діючої міні-школи є ростові ляльки: читайлики Калинка і Тарасик та вчителька — бджілка Даринка. Саме вони в ігровій формі під час занять проводять з дітьми культурно-розважальну програму, читають їм книжки, знайомлять з комп'ютерною грамотністю, вводять їх у світ звичайного людського життя.

Проводимо ми для відвідувачів міні-школи різноманітні вікторини, уроки голосного читання «Казки ХІТ», в яких вони залюбки беруть активну участь. А ще діти тут малюють, демонструючи свої таланти. Зрозуміло, що для проведення таких заходів використовуються усі наочні та тех-

нічні засоби бібліотеки. Наприклад, завдяки інноваційним технологіям ми мали можливість створити серію відеоподорожей «Будуємо замок добрих чарівників Європи» та віртуальні бібліотечні уроки «Від рукопису до книги», які набули неабиякої популярності. Незамінними у роботі нашої міні-школи стали аудіоуроки для розвитку уваги, уваги, пам'яті, вивчення мови від пізнавально-розважального дитячого журналу «Пізнайко від 2 до 6». Як навчити малюка-дошколярика бути уважним, логічно мислити, фантазувати, стримувати свої емоції та спілкуватися з однолітками й дорослими дізнаються маленькі користувачі та їхні батьки на засіданнях міні-школи «Вулик». Бібліотекарі допомагають таким дітям підібрати потрібну літературу, розвивають їхні творчі можливості, залучаючи до участі в різноманітних заходах, допомагаючи у навчанні. Ці категорії читачів користуються пільгами при наданні додаткових бібліотечних послуг та відвідуванні нашого Інтернет-залу. Щороку до Міжнародного дня захисту дітей, Міжнародного дня інвалідів, Всесвітнього дня дітей та Дня спільних дій в інтересах користувачів у бібліотеці плануються і проводяться багато благодійних заходів і акцій під гаслом: «Поспішай добро зробити вчасно», «Діти — дітям», «Добро і милосердя єднають серця», «Наша мета — щаслива дитина».

Проводиться для дітей з особливими потребами та їх однолітків і безліч спільних масових заходів. Наприклад, двічі на рік до Дня Святого Миколая та до Міжнародного дня захисту дітей працівники відділу дитячого та сімейного читання ОДБ ім. А.П. Гайдара організовують пізнавально-розважальний ігровий турнір «Магія Спорту» разом з Кіровоградською федерацією з настільного хокею та нашим добрим другом і спонсором Володимиром Олександровичем Куделею. Вже традиційними стали цікаві новорічні ранки для малечі, розважально-ігрові програми «Незвичайні пригоди в країні Ласунів» та «Мультфестиверк». Надзвичайно емоційними і ефективними була серія зустрічей з проведенням креатив-майстерка «Веселкова галерея» запрошує друзів», де діти ліпили, малювали, плели килимки, вчилися робити ляльку-мотанку. Вже другий рік поспіль щосуботи бібліотекарі беруть участь у дитячій радіопередачі «Веселка» обласної радіостанції «Скіфія-центр». Результатами такої співпраці є донесення інформації про найкращі книги для дітей, а також формування іміджу бібліотеки як активного учасника в інформаційному та культурному житті регіону. Аудіозаписи передачі використовуються і під час наших занять. У 2012 році брали участь у проведенні фестивалів нового формату Міжнародної громадської організації «Лагода», за підтримки управління у справах сім'ї та молоді облдержадміністрації та відділу сім'ї та молоді Кіровоградської міської ради. Також долучилися до фестивалю «ДоброТи», який проходив під девізом: «Добро там, де Ти», де провели незвичайну виставку добірки кращих книг про добро — «Книготерапія ДоброТи», яка користувалася великою популярністю серед дітей та їхніх батьків.

Не дивлячись на те, що робота у цьому напрямі вже активно ведеться, бібліотека планує продовжити подальше налагодження соціального партнерства з місцевими органами влади, органами соціального захисту, громадськими організаціями, волонтерами та іншими закладами, які сприяють інтеграції та адаптації в суспільство дітей з особливими потребами.

Краєзнавчий зміст в усіх напрямках діяльності Долинської районної бібліотеки для дітей

Кожній людині притаманна любов до рідного краю і чуття своєї рідної Вітчизни — одне з найсвітліших і найсвятіших, що супроводжує нас усе життя. Любов до України починається з любові до рідного краю, рідного міста, отчого дому, вулиці де пройшло дитинство. І саме бібліотечне краєзнавство покликане збирати, зберігати і надавати користувачам документальні джерела та інформацію про їхню малу Батьківщину, її історію, традиції, сьогодення...

Краєзнавча робота займає вагомe місце в роботі нашої бібліотеки. Протягом багатьох років вже склалася певна система її проведення. Пошук краєзнавчої інформації та формування тематичного фонду здійснюється за такими напрямками: історичний, народознавчий, географічний, екологічний, літературне краєзнавство, видатні люди краю. Краєзнавчий матеріал знаходимо у виданнях місцевої преси — газетах «Народне слово», «Кіровоградська правда», «Долинські новини», «Провінція». Дуже добре допомагають у роботі книги, спогади і документи зберігача краєзнавчого музею історії Долинського району В.Г. Маруценка, а також бібліографічні покажчики, довідник та інші видання. Всі матеріали групуються в тематичні теки, наприклад, «Козацьке минуле Долинщини», «Долинщина в роки Великої Вітчизняної війни», «Історія Долинщини» тощо, які активно використовуються нашими читачами. Велику допомогу надає альбом спогадів мешканців міста «Минуле Долинщини».

Важливою складовою краєзнавчої роботи в бібліотеці є створення довідково-бібліографічного апарату, завдяки якому можна здійснити оперативний пошук наявних документів. Крім картотеки є й довідкові та бібліографічні тематичні посібники. На основі зібраної інформації в бібліотеці оформлено краєзнавчий куточок, до якого входить ілюстративна книжкова виставка «Кіровоградщина перлина степу» з розділами «Від давнини до сучасності», «Літературні барви Кіровоградщини», «Видатні люди Кіровоградщини», «Долинська горда й величава, моє ти місто степове», «Моя Долинщина прекрасна, тобі калиною цвісти», «Туристичні маршрути рідного краю», «Таланти наших земляків». Зберегти і примножити історію краю, народу і родоводу; відродити найдорожче — забуте слово, прислів'я чи приказку, мелодію материнської пісні, бабусину колядку чи щедрівку, вишивки, вироби декоративного мистецтва, звичаї, традиції, обряди та історичні нариси про край є пріоритетним у роботі бібліотеки. Адже це дає кожній дитині можливість краще пізнати себе, свій народ, свою землю; формує уміння свято берегти і передавати із покоління в покоління все те, що створили наші предки; сприяє вихованню патріотичних почуттів до малої Батьківщини. Недаремно мовиться, що хто не знає свого минулого, той не вартий свого майбутнього. Ознайомлення дітей з історією, традиціями, звичаями краю, творчістю видатних митців та письменників-земляків відбувається через організацію у бібліотеці виставок та викладок літератури, проведення творчих зустрічей і різноманітних масових заходів для юних користувачів. Тема виховання патріотичної сві-

домості стає ключовою останнім часом у роботі дитячих бібліотек, і ефективним джерелом патріотичного виховання юних виступає краєзнавство. Тому не випадково так широко представлена краєзнавча тематика у заходах, присвячених відзначенню річниці визволення України, Долинського краю від німецько-фашистських загарбників, Дня захисника Вітчизни, свята Перемоги у Великій Вітчизняній війні. Особливо запам'яталися і дітям, і дорослим зустрічі з ветеранами Великої Вітчизняної війни Б.П. Дуніним, Л.Л. Барсковим, Марією Дурейкіною. Що таке Велика Вітчизняна війна — сучасні українські діти та молодь знають, на щастя, тільки з газет, книг, кінофільмів. Але долі багатьох наших дідів та прадідів склалися так, що вони боролися за кожний клаптик рідної землі, проявивши чудеса героїзму, стійкості, мужності. Захистити мир на землі, відстояти право на життя — було найважливішим завданням і для наших земляків, які від мала до велика сміливо вступали у боротьбу з ворогом. Зовсім юними застала війна Антоненка Володимира Кузьмовича, Галину Василівну Соломко, які пройшли її від початку до кінця, захищаючи рідний край. У цих мужніх людей багато нагород, здобутих у важких боях, під час яких вони були неодноразово поранені. Напередодні святкування Дня Перемоги вони — ветерани завжди є частими і бажаними гостями Долинської районної бібліотеки для дітей. Під час заходів лунають спогади про події тих днів, які супроводжуються показом фотографій. Бібліотекарі і школярі готують ветеранам квіти і привітання. Прикрасою нашого міста стала алея Героїв Великої Вітчизняної війни, побудована за допомогою громадської ініціативи і працівників бібліотеки.

В районній дитячій бібліотеці до Дня пам'яті жертв Голодомору відбулася зустріч з очевидцем тих страшних подій В.С. Чуприною та організовано відкритий перегляд літератури «Україна: роки скорботи». Користувачі ознайомилися з книгами, газетними та журнальними публікаціями, де розміщені документальні матеріали, факти, події, свідчення очевидців — тих, хто пережив цю трагедію. Повчальним був також перегляд сайтів в мережі Інтернет про Голодомор 1932–1933 рр. Діти зрозуміли, що пам'ять про ці трагічні сторінки нашої історії завжди має бути живою для нинішніх та майбутніх поколінь. Проходять роки після аварії на ЧАЕС, а біль не вщухає, тривога не покидає людей. Ще довго ми будемо відчувати на собі наслідки трагедії, ще довго чутиremo її дзвони. Вони лунатимуть за тими, кого вже немає, кого не стане завтра, хто заплатив за чийсь помилку своїм здоров'ям, життям. Доземно схиляємося в подяці перед ліквідаторами цієї страшної аварії. Перед живими. Перед пам'яттю до часу померлих від радіаційного смерчу. До цієї дати в бібліотеках району проходить низка заходів: книжкові виставки, літературно-музичні композиції, конкурси малюнків, зустрічі з ліквідаторами аварії. Районна бібліотека для дітей провела годину скорботи «На розпеченім серці реактора».

Юні відвідувачі бібліотеки стають учасниками свята та творчих зустрічей з письменниками-земляками: Михайлом Чернишом, Валентиною Бугрій, Олександром Івановим, Любов Барановою. Цікаво проходять презентації як книг

так і музичних творів. Діти отримують велике задоволення від того, що на власні очі бачать автора книги, яку тримають в руках, стають її першим читачем. Наприклад, у бібліотеці відбулася презентація книжки письменниці Валентини Бугрій «Життя — дар божий». Краєзнавчий фонд поповнився книгами земляків, які народилися в нашому краї, або їхнє життя тісно пов'язане з ним.

Готуючись до уроків літератури рідного краю, вчителі-предметники і учні використовують матеріали, зібрані в бібліотеці. Зокрема, для учнів 6-х класів під час науково-виробничої практики було проведено історико-краєзнавчу експедицію «Це та земля, де нам судилось жити», краєзнавчий конкурс «Вулиці нашого міста» генеалогічне дослідження «Дерево мого роду». Історія нашого краю пов'язана із життям Т.Г. Шевченка. Для проведення заходів на його честь використовуємо буклет «Т. Шевченко і наш край» та книгу О. Іваненко «Тарасові шляхи». Проводили літературну годину «Чумацький шлях веде Долинськими шляхами». Пишаємося тим, що у 1901–1902 роках на станції працював відомий український письменник-демократ Архип Тесленко, а в залізничному училищі в 1911–1914 роках — Антон Макаренко, в майбутньому письменник і педагог зі світовим ім'ям.

Знайомимо користувачів із збірниками дитячих пісень композиторів Марини Хіхлової-Білової, Олександри Лисенко, Дарини Попової, під час таких зустрічей читачі спілкуються з авторами, слухають пісні у виконанні самих композиторів і юних співаків. У цьому році вийшла збірка «Сузір'я Долинщини», в якій надруковано вірші поетів що були покладені на музику місцевих композиторів. Прикрасою проведених масових заходів були неодноразові зустрічі з Василем Бондарчуком — виконавцем оригінального жанру. Великою популярністю серед жителів міста користуються сім'я Яковенко. Ольга Яковенко — учасниця всеукраїнських виставок народних умільців «Кращий твір року», вчитель за фахом, яка створила музей-мотанок, де неодноразово проводилися її персональні виставки «Берегине! Хто ти?». Працівники бібліотеки разом з учнями ЗОШ проводили зустрічі з майстринею, відвідували її музей-світлицю, виставки. Її чоловік С. Яковенко — вчитель образотворчого мистецтва за фахом, краєзнавець, писанкар, учасник всеукраїнських виставок писанок, залюбки проводить майстер-класи з виготовлення писанок, крапанок, дряпанок з користувачами нашої бібліотеки.

Неможливо уявити краєзнавчу роботу без наших знаменитих художників А. Коптева, В. Синиці, О. Юркевич, В. Сорбота та письменника-скульптора А. Німенка. До відзначення 85-річчя від дня народження А. Коптева провели цікавий захід — творчий портрет «Знаменитий, але мало відомий земляк». Про їхнє життя і творчість оформлено накопичувальну теку «Творці прекрасного». Стало вже традицією знайомити користувачів з людьми — творцями прекрасного, серед яких майстер з лозоплетіння С. Ткачов, з вишивки — О. Мусієнко, та організовувати виставки робіт гуртківців «М'яка іграшка», «Бісероплетіння», «Орігамі».

Систематично проводимо комплексні заходи до Всеукраїнського конкурсу «Найкращий читач України», Всеукраїнського тижня дитячого читання. З метою заохочення дітей до читання, ознайомлюємо їх з кращою літературою, створюючи позитивну мотивацію до читання. Під час Тижня юні користувачі отримали багато корисної інфор-

мації, здійснили своєрідну мандрівку до неосяжного всесвіту цікавих книжок.

Активно пропагуємо здоровий спосіб життя, наприклад, у період підготовки до проведення Євро-2012 до бібліотеки запросили Василя Прокоповича Заїку — голову організації ветеранів спорту Долинського району, який розповів дітям про книгу в його житті, до речі, в молоді роки він працював бібліотекарем, поділився своїми спогадами про спортивні досягнення і труднощі району, починаючи з далеких 50-х років. Діти були в захваті від фотографій, грамот, подяк, медалей і різних нагород. Цього року місцеві спортсмени — футболісти, відзначатимуть 65-річчя участі району в футбольних іграх. Поіменно були названі видатні спортсмени-земляки, які своїми досягненнями прославили район на світових, європейських, республіканських, обласних спортивних баталіях. Василь Прокопович закликав дітей до здорового способу життя, читання книг, прийняття участі в спортивних змаганнях.

Долинська районна бібліотека для дітей підтримала ініціативу Національної бібліотеки України для дітей і долучилася до участі у національному проєкті «Україна читає дітям», у рамках якого вже відбувалися різноманітні, цікаві зустрічі — учні 7 класів ЗШ № 1 познайомилися з головним редактором районної газети «Долинські новини» Вадимом Юрійовичем Кашеєвим, який розповів про роль книги в житті кожної людини. Сам він у дитинстві захоплювався творами Миколи Носова, під час навчання в школі, йому подобалися твори героїчної тематики періоду Великої Вітчизняної війни, особливо про дітей-героїв, які були на фронті, у партизанських загонах. Він добре пам'ятає книгу В. Катаєва «Син полка», твори про Сидора Артемовича Ковпака, у старших класах став читати Ернст Теодор Амадей Гофмана, пізніше — Михайла Зошенка. В юнацькі роки захоплювався творами Джеймса Чейза, прочитав 39 його книжок шукаючи їх по бібліотеках, в друзів та знайомих. Книжка в житті кожної людини сприймається по-різному, комусь книга з ядерної фізики здається художньою, а комусь художня — може дати слушну пораду. Наприкінці, Вадим Юрійович запросив всіх любити книгу, а тим, хто пише вірші, оповідання, казки приносити їх до редакції газети. Прочитавши дітям вірші Т.Г. Шевченка, порадив не забувати і про виразне читання. Його професія вчителя і посада головного редактора газети взаємопов'язані між собою за допомогою книги.

У травні місяці стало традицією проводити в бібліотеці родинні свята. Цього року перевагу було віддано сімейному уїк-енду. Під час літніх канікул, відпочинку та оздоровлення дітей бібліотекарі працювали зі своїми користувачами на літньому бібліомайданчику, де, вивчивши туристичні маршрути нашого краю, розповідали про Дендропарк «Веселі Боковеньки», Кіровську «Явлену криницю», Олександрійське «Наталіївське урочище», «Долинський плодорозплідник», «Катеринівську балку», «Гурівський ліс», Іванівські та Новосавицькі розкопки (Дописемний період розвитку території між Інгулом і Боковою) та «Лаврівське святилище».

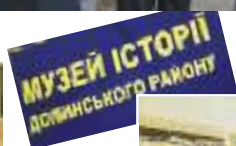
Часто проведена робота висвітлюється в місцевих засобах масової інформації, про неї дізнаються мешканці краю, приходять до нас і користуються зібраним матеріалом. Але ми не ставимо крапку в розпочатій справі. Пошукова робота з краєзнавства продовжується, бо ця тема неосяжна.

Фоторепортаж: Кіровоградщина бібліотечна м. Долинська

Голова районної державної адміністрації
Г.М. Вітряк і заступник голови районної ради
В.І. Валантир нагороджують свою землячку

Л.В. Кашеєвій вручають подяку від Української
асоціації працівників бібліотек для дітей

м. Олександрія

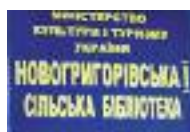
Учасників конференції зустрічали: директор міської ЦБС Ж.Ф. Городецька, міський голова С.К. Цапюк і заступник начальника управління культури і туризму міськради Я.Б. Галько

Заступника директора з питань обслуговування дітей Л.В. Овдієнко було відзначено за інноваційний підхід до роботи

с. Новогригорівка

П.І. Журавльов — голова сільської ради
з приємністю розповідав про тісну
співпрацю з бібліотекою

А.С. Кобзаренко вручила колективу бібліотеки на чолі з її завідуючою О.В. Саврак пам'ятні подарунки

с. Маловодяне

До бібліотеки зустрічати шановних гостей прийшов голова сільської ради Л.Б. Варенюк

Використання можливостей дитячої книги в інтелектуальному розвитку особистості

Сьогодні бібліотека для дітей — це динамічний центр інформації, середовище для розвитку моральних та культурних цінностей, джерело духовного збагачення дитини. За цими, здавалося б усім відомими і дещо розтиражованими фразами міститься важливий сенс існування як самих бібліотек, так і активного розвитку дитячого читання. Дитячі бібліотекарі мають багатий досвід спостереження за дитиною, яка читає, і тому у них як у фахівців є всі підстави стверджувати, що активні читачі більш вільно орієнтуються в житті, мають розвинений лексичний багаж, комунікативні здібності. Можна сказати, що дитяче читання — це інструмент адаптації дитини в оточуючому світі. Весь комплекс напрямів діяльності бібліотеки так або інакше пов'язаний з книгою. Саме ця особливість — унікальні книжкові зібрання та системна фахова підготовка спеціалістів для роботи з дитячою літературою відрізняють бібліотеки від інших закладів культури і освіти.

Дніпропетровська обласна бібліотека для дітей активно використовує потенціал дитячої книги для розвитку сучасних дітей, враховуючи особливості часу, поєднуючи традиційні та інноваційні форми роботи. Одним з найрезультативніших напрямів, яким ми успішно опанували, є робота з сім'єю, адже формування культури особистості та потреба в книзі закладаються в ранньому дитинстві, а здійснюються через читання. Дуже важливо, коли дитина приходить до бібліотеки разом з дорослими, коли вони разом вибирають книгу, а потім разом її читають. Сімейне читання — це не тільки читання для дітей і з дітьми, а й саме коло читання, складене з найкращих книжок. Здебільшого з маленькими дітьми вперше приходять до бібліотеки мами. Саме для такої категорії наших читачів — мам з дітками до 3-х років діє читацьке об'єднання «Мое серденько». Великий відсоток малюків — до 1 року, які ще навіть не вміють ходити, а вже турботливими матусями долучаються до книги. І добре, що це відбувається саме в бібліотеці. Для такої категорії читачів створені всі умови: просторий зал з килимом, на якому можна сидіти, великі м'які іграшки, спеціальні книги. Спостерігаючи збільшення наймолодших читачів, фахівці бібліотеки поповнюють фонд відповідними книгами кращих видавництв. Це яскраві книжки-іграшки, які створені з особливих матеріалів. Вони міцні, мають звукові ефекти, ігрові фрагменти, трансформуються та містять різні сюрпризи. Окрім цікавих книг малят приваблюють ігрові програми, які бібліотекарі проводять за допомогою лялькового театру «Кольорове диво» — інсценування «Нова книга оживає, нам казки розповідає», «Поетичні хвилинки — на радість дитинки», лялькові вистави «Незвичайні пригоди в Казковому лісі» тощо. Більшість діток бачить ляльковий театр вперше в житті. Саме так, вміло поєднуючи літературу, ігри, підтримку сім'ї, бібліотека стає місцем, де дитина робить свої «перші кроки» на читацькому шляху.

Розширити спектр актуальних послуг у бібліотеці допомагає психолог, який постійно працює в штаті закладу. Його робота побудована за такими напрямками: психоло-

гічна підтримка дітей-читачів, апробація сучасних методик індивідуального підходу до особистості дитини, використання потенціалу бібліотерапії, розширення діапазону взаємодії з організаторами дитячого читання. З дітьми різних вікових категорій проводяться бібліотерапевтичні заняття. Принципова відмінність від традиційних масових заходів у тому, що емоційний вплив на читача словом та музикою відіграє головну роль. Зовсім відсутня популяризація книги з елементами бібліографічного огляду (автор, назва, демонстрація літератури). Крім того, спілкування під час проведення бібліотечних заходів дає чудову можливість створювати атмосферу соціально-психологічного захисту особистості дитини і допомагає в адаптації до різноманітних умов життєдіяльності.

Головним акцентом у такій роботі є використання арт-терапевтичних методик. Спираючись на ці методики було розроблено і успішно реалізується проект «Я малюю», в рамках якого з читачами молодшого шкільного віку проводиться цикл занять «Дивовижний світ казки», а з дітьми середнього віку — «Я — ти — ми». На цих заняттях завжди панує атмосфера щирості і відкритості, діти поводяться невимушено і дружелюбно по відношенню один до одного. Використання арт-терапії є безпрограшним методом роботи в умовах дитячої бібліотеки, адже техніка арт-терапії передбачає роботу з книгою, текстовими матеріалами, а також створення власних творів; образотворча діяльність є засобом зближення людей, допомагає контактувати дітям і дорослим та знаходити спільну мову; арт-терапія зумовлює атмосферу вільного самовираження, самопізнання, викликає позитивні емоції.

Для учнів 5–7 класів працює лекторій «Контакт», який має наступні цілі: розвиток особистості; підвищення рівня адаптації в підлітковому середовищі; стимулювання вміння висловлювати свої почуття, емоції, думки; формування здатності до рефлексії (самосвідомості). Реалізація означених цілей здійснюється методами ситуативних тестів, казкотерапією, рольовими іграми, екотерапією. Ці бібліотерапевтичні методики більш доступні. При роботі з дітьми психолог переплітає ситуативні тести з ігровою терапією, де велике значення має слово. Дуже важливо використовувати в цьому процесі «крилаті» вирази, цитати, прислів'я, приказки, уривки з художніх творів, бо все це безумовно формує цінності дитини. Нашим основним завданням є допомога дітям знайти для себе потрібну літературу і максимально приділяти достатньої уваги кожному з них.

Для того, щоб зацікавити дітей художньою і пізнавальною літературою, долучити їх до читання кращих творів світової дитячої літератури, під час літніх канікул діє акція «Канікули з книгою». Кожного літа фахівці бібліотеки ведуть активну співпрацю з пришкольними таборами відпочинку. У великому місті діти з віддалених районів рідко відвідують обласну бібліотеку, яка розташована в центрі міста, а деякі навіть не знають про її існування. Тому період літніх канікул ми використовуємо для широкої популяризації своєї діяльності. Активно відвідуються пришкольні

табори на віддалених житлових масивах. Працівники відділів обслуговування готують розважально-пізнавальні заходи з використанням лялькового театру, мультимедійної техніки, наприклад, театралізовані мініатюри «Дивовижний світ театру», марафон-дискусія «З улюбленим журналом щодня», віртуальна подорож «Мандрівка в країну Мультяндію» тощо. Щорічно охоплюється близько 30 таборів, у яких діти із задоволенням беруть участь в ігрових програмах, педагоги позитивно сприймають потрібність і безкоштовність усіх заходів, а бібліотека отримує нових читачів. Як показує практика, на початку навчального року спостерігається збільшення читачів на абонементних відділах обслуговування саме після літньої реклами в пришкольніх таборах.

Одним з перевірених часом комплексу заходів з популяризації дитячої літератури є Тиждень дитячого читання. Це справжнє свято для читачів, завжди нові книжкові відкриття, заохочення кращих, зустрічі з письменниками, сюрпризи, подарунки... Театралізовані мініатюри, книжкові карнавали, конкурсні програми, ігрові вікторини слугують головному — підвищенню інтересу до читання, розвитку пізнавальної активності та творчих здібностей дітей. Наша бібліотека активно використовує напрацьований досвід для цікавого проведення Тижня, для забезпечення інформаційної підтримки новими книгами та періодикою. Щорічно заходи, які проводяться, об'єднуються в тематичні блоки. Наприклад, Тиждень під назвою «Книжковий ланцюжок весни» об'єднав ланки «Ювіляри країни книг», «Галактика казок», «Книжкові розваги», «Вернісаж фантазії». Форми проведення заходів різноманітні: літературне лото, інтелектуальна «тусовка», слайд-презентація, казкова феєрія, читацький аукціон тощо. Тиждень дитячого читання, незважаючи на багаторічне існування, не втрачає своєї актуальності і привабливості для всіх прихильників книг — дітей різного віку, їхніх родин, для письменників, видавців, освітян, бібліотекарів, для всіх, хто любить книгу.

Обласна бібліотека для дітей є регіональним центром розвитку та стимулювання дитячого читання. Щорічно у нас проводяться різноманітні заходи саме для дітей з області. Всі вони значною мірою сприяють розвитку дитячої творчості, родинному читанню. Ми прагнемо, щоб тематика заходів була пов'язана з літературою та читанням. Частіше це обласні родинні творчі конкурси. За останні декілька років проведено такі: «Книга мандрує екраном», «Журнал для родини від серця дитини», «Книга відкриває країни», «Бібліотека в житті моєї родини». Багаторічний досвід проведення таких акцій доводить, що об'єднання сім'ї та бібліотеки народжує династії творчих читачів, які окрім власного інтересу до читання виконують своєрідну роль волонтерів-популяризаторів читання серед громади.

Вагомим стимулом читання дітей та підлітків є власна літературна творчість. Окрім відомого всім довготривалого проекту з видання збірок літературних творів творчо обдарованих дітей наша бібліотека виступає партнером ще в одному. Ми з 2007 року щорічно спільно з управлінням у справах сім'ї та молоді облдержадміністрації проводимо обласний літературний конкурс «Молода муза», в якому демонструють свої таланти молоді літератори, старші за учасників «Ластів'ят». Конкурс для юнацько-молодіжної категорії — логічне продовження видання «Ластів'ят». За підсумками конкурсу «Молода муза» також видається збірник творів авторів-фіналістів. Журі відбирає талановиті вірші і

прозу, пронизані любов'ю до коханих і світу, пов'язаних з темою психології людини і людських стосунків. Кожен з молодих авторів розкриває ці теми по-своєму оригінально. Деякі з цих початківців згодом входять до професійної письменницької спільноти Дніпропетровщини. Такі творчі проекти дають нам підтвердження того, що в бібліотеках гуртується юне покоління, яке прагне всебічного розвитку, і ми їм у цьому допомагаємо.

Для популяризації читання та реклами своєї діяльності бібліотеки все частіше виходять за межі своїх будівель. Дніпропетровська обласна бібліотека для дітей також має певний досвід у проведенні вуличних рекламних акцій. Так, у вересні 2010 року з нагоди Всеукраїнського дня бібліотек в нашій книгозбірні проходив День відкритих дверей під назвою «Запрошуємо у Книжкове царство». Вулицями міста, розташованими поруч з бібліотекою, крокував яскравий парад літературних героїв, разом з бібліотечним талісманом Іжачком-книговичком, який тримав прапор з привітним сонечком і словами «Приєднуйтеся до нас!». Перехожим роздавалися рекламні пам'ятки, календарики з реквізитами бібліотеки, було багато охочих сфотографуватися. Біля споруди бібліотеки у невеликому внутрішньому дворіку для дітей з різних шкіл міста було розіграно театралізоване ігрове дійство. Після нього читачі потрапили в прикрашені кольоровими кульками відділи бібліотеки, де продовжувалися цікаві зустрічі та сюрпризи. Щогодини заходи змінювали один одного, з урахуванням віку дітей, які знаходилися в цей час у закладі — ігрова програма «Школярами тільки стали — до бібліотеки завітали», літературний вернісаж «Відчуйте серцем голос книги», інтелектуальний марафон «Нам мудрість книг дає бібліотека», інформаційний колаж «Зачаровані книгою», нагородження найкращих читачів «Каскад дебютів наших читачів». Усі, хто завітав вперше, були посвячені в читачі і отримали бейджики з Іжачком-книговичком та інформацією про бібліотеку. Результатом проведення такого комплексу заходів стало збільшення нових читачів на абонементних, популяризація послуг бібліотеки, а також фахівці отримали досвід проведення масштабних заходів з сегментом використання простору за стінами бібліотеки.

У вересні 2011 року, також напередодні Всеукраїнського дня бібліотек, в центральному парку Дніпропетровська відбувся бібліотечний бенефіс — «Бібліотеки Дніпропетровщини запрошують на побачення». До участі у заході в парку було залучено фахівців усіх відділів нашої бібліотеки, відібрано найкращі, найяскравіші та особливі за оформленням дитячі книги, які були представлені на розгорнутій виставці «Да здравствует книга!». Одна з виставок присвячувалася дитячим бібліотекам Дніпропетровщини і вміщувала їх рекламно-видавничу діяльність. І, звичайно, як не представити те, що є тільки в дитячій бібліотеці? Запрошував до стенду всіх відвідувачів парку наш талісман — Іжачок-книговичок. Біля виставок кожна дитина могла взяти цукерку із «Чарівного кошика», а виступи лялькового театру «Кольорове диво» привертали увагу і дорослих глядачів. Молоді бібліотекарі разом із своїми читачами перетілилися в літературних героїв і влаштували «Парад літературних героїв». На «Лавочці-читалочці» були представлені дитячі книги, відібрані з подарованих, які можна було не тільки переглянути, а й взяти з собою. В кожному з них вклали рекламку про бібліотеку. Найважливішим у таких заходах є зворотній зв'язок. Приємно, коли після «поба-

чення у парку» приходять читачі, познайомившись з нашою бібліотекою саме там.

Продовжуючи популяризаторську діяльність, упродовж літа 2012 року працівники бібліотеки неодноразово проводили вуличні рекламні акції. До уваги бралися місця масового знаходження жителів міста, особливо з дітьми, зокрема зони відпочинку, де люди не поспішають і більш налаштовані на спілкування та сприйняття інформації. Одним з таких місць є центральний міський пляж на березі Дні-

пра. Молоді бібліотекарі здійснили «пляжний бібліотечний десант» — роздавали «візитівки» бібліотеки, проводили опитування про актуальність бібліотечних послуг. Також було охоплено дитячі майданчики в парку біля пляжу. Такі рекламні акції сприймаються громадою здебільшого позитивно. Так, день за днем наша бібліотека веде багатопланову роботу з популяризації дитячого читання, конструктивної взаємодії з зацікавленими організаціями та підтримує імідж сучасного закладу культури.

Донецька область

Валентина В'язова,

директор Донецької обласної бібліотеки для дітей ім. С.М. Кірова

Правове забезпечення діяльності бібліотек

Будь-яка особа, чи то фізична, чи то юридична, живе і діє за моральними і правовими законами своєї держави. Моральні закони — це закони людяності, сутність яких можна висловити наступним реченням: «Стався до інших так, як ти хотів би, щоб ставилися до тебе». Такі закони формуються протягом усього розвитку людства, шліфуються десятиліттями та століттями і, як наслідок, набувають найвищих ціннісних рис та якостей.

Бібліотеки для дітей працюють з ніжною і вразливою, беззахисною і довірливою віковою категорією людей; є відкритими установами для відвідувача будь-якого віку — від дошкільника до людини похилого віку; допомагають їм набувати та поширювати читачський досвід; створюють всі необхідні умови для входження в безпечний інформаційний простір; сприяють вихованню у маленького читача поважного ставлення і до людей, і до джерел інформації. В цьому полягає моральний обов'язок бібліотеки. І моральні, і правові закони хоча і відносяться до різних сфер буття, все ж пов'язані між собою, накладають певний відбиток на життя, існування та діяльність кожної людини або установи, зокрема бібліотечної, яка завжди живе проблемами соціуму. Як суспільна та публічна установа бібліотека для дітей у своїй діяльності керується національним законодавством та міжнародними нормативно-правовими актами, чинними у певний період. Прийняття правових актів є результатом аналізу соціально-економічного розвитку суспільства та потреб у кардинальних змінах в діяльності окремих галузей господарства. На кожному етапі становлення держави приймаються різні правові акти, ефективність яких визначається з часом.

Згадаймо наше недалеке минуле. Правове забезпечення бібліотечної діяльності підпорядковувалося ідеологічним і політичним позиціям правлячої партії, використовувалося головним чином не для регулювання бібліотечної діяльності, а для пропаганди офіційної ідеології марксизму-ленізму. За 70 років існування Радянської держави тільки наступні правові акти — Декрет Раднаркому РРФСР «Про централізацію бібліотечної справи в РРФСР» 1920 р., Постанова ЦВК СРСР «Про бібліотечну справу в Союзі РСР» 1934 р., Указ Президії Верховної Ради СРСР «Про затвердження «Положення про бібліотечну справу в СРСР» 1984 р. — мали юридичну силу. Інші документи, які стосувалися бібліотечної справи, такі, як, наприклад, постанова ЦК ВКП(б) «Про поліпшення бібліотечної роботи» (1929 р.), постанова ЦК КПРС «Про стан і заходи поліп-

шення бібліотечної справи в країні» (1959 р.), «Про підвищення ролі бібліотек у комуністичному вихованні трудящих і науково-технічному прогресі» (1974 р.), «Про дальше поліпшення ідеологічної, політико-виховної роботи» (1979 р.) та ін. як правило не мали юридичної сили, але на місцях сприймалися і виконувалися як основоположні партійні документи, їх виконання строго контролювалося партійними структурами. У 1970–80-х роках посилювалася розпорядка діяльність різних галузевих міністерств і відомств щодо своїх бібліотек. Це виразилося в прийнятті численних положень, інструкцій, інструктивно-методичних вказівок тощо. Велике значення мали секретні, які ніде не публікувалися, інструкції, усні вказівки партійних органів різного рівня, інших відомств: Головліту, Держкомвидаву СРСР, Держстандарту СРСР про цензуру, розподіл безкоштовних контрольних і платних обов'язкових примірників видань між бібліотеками, про пропаганду суспільно-політичної літератури, вилучення з фондів бібліотек книг колишніх керівників партії та уряду, ретельну перевірку складу фондів і каталогів, контроль за книговидачею. В останнє десятиліття XX ст. та на початку XXI ст. розпочалися, на перший погляд, суттєві зміни правового забезпечення бібліотечної діяльності. Та на жаль складається враження, що все здебільшого обмежується деклараціями, не існує продуманого державницького підходу, навіть попри наявності декількох десятків відповідних законодавчих актів, які часто-густо суперечать один одному. Хоча по-іншому і не може бути, оскільки координація діяльності різних типів бібліотек розпорошена між майже 20 системами і відомствами України.

Свого часу на нашій зустрічі у серпні 2009 року під час Всеукраїнського саміту директорів обласних бібліотек для дітей «Дитячі бібліотеки України: співзвучність сучасному, відкритість майбутньому» у своєму виступі я зупинялася на проблемі підпорядкованості дитячих і шкільних бібліотек двом міністерствам — Міністерству культури та Міністерству освіти і науки, хоча всі ми працюємо з однією і тією ж категорією і за одними і тими ж напрямками. Я також висловлювала ідею щодо створення Департаменту бібліотек, який би сконцентрував, так би мовити, в одних руках, всі питання діяльності бібліотек, узгоджував би різні ситуації в загальному масштабі. Аналогічні висловлювання зустрічаються в різних джерелах. Наведу для прикладу одне: «Сьогодні з'явилася державницька потреба зробити новий крок щодо об'єднання всіх можливостей без відомчих перепон — шляхом створення Національної агенції з

питань бібліотек та бібліотечної справи. Є аргументи, що її потрібно заснувати як складову Мінкультури чи навіть Міносвіти, враховуючи просвітницьку функцію бібліотек. Велика кількість книгозбірень і значна чисельність працівників у них дозволяє говорити про безпосереднє підпорядкування навіть Кабінету Міністрів України». Я не ставлю за мету підраховувати кількість міжнародних, національних, галузевих, регіональних нормативно-правових документів, які безпосередньо стосуються діяльності бібліотек або пов'язані з ними. Зупинюся лише на деяких з них.

Велику роботу з підготовки актів, що регулюють бібліотечно-інформаційну діяльність, проводять ЮНЕСКО та ІФЛА. Було прийнято три маніфести ЮНЕСКО Про публічні бібліотеки у 1949, 1972, 1994 роках. У маніфесті 1994 — особливо підкреслювалося, що публічна бібліотека повинна бути інформаційним центром для населення, забезпечувати «доступ громадян до всіх видів муніципальної інформації». Звертається увага на те, щоб послуги бібліотеки були засновані на використанні різних сучасних носіїв інформації та технологій. Маніфест рекомендує створення загальнодержавної бібліотечної мережі, яка б працювала на базі встановлених нормативів обслуговування. У травні 2002 р. ІФЛА прийняла «Маніфест про Інтернет». Документ визначає деякі правові основи користування системою Інтернет. У ньому зокрема йдеться про те, що «крім численних цінних ресурсів, доступних в Інтернеті, в цій мережі зустрічаються і некоректні, що вводять в оману і навіть образливі». Маніфест звертає увагу на те, що бібліотекарі повинні надавати користувачам ресурси, які допоможуть їм у науковій та практичній роботі. Вони покликані піклуватися про підтримку відповідального ставлення до інформації, про організацію доступу до якісної інформації для всіх користувачів, включаючи дітей і молодь. У документі йдеться також про те, що доступ в Інтернет повинен бути безкоштовним. Донецька обласна бібліотека для дітей ім. С.М. Кірова прагне створювати для читачів комфортні та сприятливі умови, тому в бібліотеці для безкоштовного публічного доступу користувачів-дітей придбані за кошти бібліотеки та обладнані 4 комп'ютери, ліцензійне програмне забезпечення для яких надійшло до бібліотеки завдяки програмі Бібліоміст та її партнеру — компанії *Microsoft*. У листопаді 2005 р. ІФЛА був прийнятий Олександрійський маніфест про бібліотеки «Інформаційне суспільство в дії». У ньому підкреслюється виняткова роль бібліотек в сучасних умовах. Говориться про те, що «бібліотеки та інформаційні служби сприяють розумному функціонуванню всеосяжного інформаційного суспільства. Вони створюють умови для інтелектуальної свободи, забезпечуючи доступ до інформації, ідей і творчих досліджень на будь-якому носії незалежно від географічних кордонів».

Як відомо, у серпні 2012 року відбулася Генеральна конференція та засідання Асамблеї ІФЛА (Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій та установ) «Сучасні бібліотеки — надихають, дивують, відкривають нові можливості». На своєму першому засіданні Рада ІФЛА затвердила Міжнародний кодекс етики бібліотекаря та інформаційного працівника. Вважаю, що доцільно було б і нам взяти цей документ за основу і розробити Кодекс етики дитячого бібліотекаря. Адже різниця між специфікою роботи дитячої бібліотеки і бібліотеки, яка працює з іншими верствами населення, між методами і формами обслуговування дитини

і дорослого користувача, між психологічним навантаженням, яке лягає на бібліотекарів, значущі і колосальні. Правовим підґрунтям міжнародного рівня в діяльності бібліотек є також Керівництво ІФЛА для дитячих бібліотек та Конвенція ООН про права дитини. Керівництво ІФЛА для дитячих бібліотек створено з метою допомогти публічним бібліотекам різних країн у розвитку високоякісного бібліотечного обслуговування дітей. В Конвенції ООН про права дитини підкреслюється право кожної дитини на максимально повний розвиток своїх здібностей, право на вільний доступ до інформації, матеріалів і програм на засадах загальної рівності.

Національне законодавство в галузі бібліотечної справи поширюється на бібліотеки незалежно від їх організаційно-правової форми та видів власності і містить нормативно-правові акти, що конкретизують певні питання. Вони також регламентують окремі аспекти бібліотечної діяльності, обумовлені специфічними умовами, притаманними тій чи іншій державі. В національне бібліотечне законодавство включені й правові акти місцевої, регіональної дії та, звісно ж, узагальнюючі законодавчі акти. Зазначені акти розроблені з урахуванням принципів, викладених в Модельному бібліотечному кодексі, який був прийнятий Міжпарламентською Асамблеєю держав-учасниць СНД у 1996 році з відповідною редакцією, змінами та доповненнями від 2003 і 2008 років.

Правове забезпечення різноманітної діяльності бібліотек не обмежується прийняттям спеціального бібліотечного законодавства. Воно забезпечується певними нормами і положеннями законодавства, що діє в таких галузях права, як цивільне, адміністративне, трудове, фінансове, авторське тощо. У повсякденному житті як держава, так і фізичні та юридичні особи використовують норми Цивільного, Бюджетного, Податкового, Адміністративного та інших кодексів. Крім зазначених документів, які сприяють правовому врегулюванню діяльності бібліотек, на загальнодержавному рівні діяльність бібліотек для дітей на сьогодні також визначається у відповідності до Законів України «Про культуру», «Про бібліотеки і бібліотечну справу», «Про охорону дитинства», «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки»; Постанови Кабінету Міністрів України від 30.05.1997 № 510 «Про мінімальні соціальні нормативи забезпечення населення публічними бібліотеками»; Державної цільової національно-культурної програми створення єдиної інформаційної бібліотечної системи «Бібліотека — XXI», затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 17.08.2011 № 956; Загальнодержавної програми «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2016 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 22.04.2006 № 229-р; Концепцій Державних цільових програм (підтримки та розвитку читання на період до 2015 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30.09.2009 №1228-р; популяризації книговидавничої продукції на 2009–2012 роки, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів від 28.05.2008 № 772-р.). Не можна сказати, що всі документи, прийняті на загальнодержавному рівні, знаходять схвальні відгуки бібліотекарів-практиків. Так, постанова Кабінету Міністрів України від 12.12.2011 № 1271 «Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися закладами культури, заснованими на

державній та комунальній формі власності» викликала безліч запитань і поставила переважну більшість бібліотек у складне становище.

Сьогодні бібліотеки відчувають гостру потребу щодо впровадження регламентуючих інструктивних матеріалів, розроблених не тільки з урахуванням змін, що відбулися у суспільстві, а й з урахуванням нагальних і гострих проблем, які стоять перед бібліотеками. Галузеві нормативно-правові акти мають бути націлені на спрямування діяльності бібліотек у певне русло та сприяти ефективній організації окремих ділянок або процесів роботи бібліотеки. Такими слід визнати «Типові норми часу на основні процеси бібліотечної роботи», затверджені наказом Міністерства культури і туризму України від 29.12.2008 № 1631/0/16-08; форми звітності — № 6-НК «Звіт про діяльність державних, публічних бібліотек, централізованих бібліотечних систем (ЦБС), що віднесені до сфери управління Міністерства культури і туризму України» та № 80-а-рвк «Зведена звітність національних, державних, публічних та інших бібліотек».

Донецька обласна бібліотека для дітей ім. С.М. Кірова серед інших брала участь у Громадському обговоренні низки документів, поданих на сайті Міністерства культури України, таких, як «Примірна структура та примірні штатні нормативи комунальних бібліотек», «Положення про проведення атестації працівників бібліотек України», «Типове положення про обласну бібліотеку для дітей», «Положення про красезнавчу діяльність державних і комунальних бібліотечних закладів», «Типові правила користування бібліотеками України» та ін. Після детального, ретельного вивчення документів бібліотека надсилала на сайт звернення із запитаннями і пропозиціями щодо певного нормативного документу. Проте нині маємо тільки Примірну структуру та Примірні штатні розписи комунальних бібліотек, затверджені наказом Міністерства культури України 22.08.2012 № 900. Наскільки вони відповідають потребам та інтересам бібліотек, то, як кажуть, друге питання. Інші з перелічених документів Міністерством не затверджені, а проект «Типових правил користування бібліотеками України», який був поданий на сайті 6 грудня 2011 року, навіть видалений з рубрики «Громадське обговорення».

Незрозуміла ситуація з «Інструкцією про порядок застосування в бібліотеках України грошової застави за особливо цінні книги та об'єкти користування», скасованою наказом Міністерства культури України від 08.08.2011 № 62, згідно якого грошова застава в бібліотеках не повинна застосовуватися. У той же час Законом України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» бібліотекам надається право визначати при наданні користувачам бібліотеки документів розмір коштів, що передаються бібліотеці як забезпечення виконання зобов'язань щодо повернення одержаних у бібліотеці документів, у випадках, передбачених правилами користування бібліотеками. Що це по суті, як не грошова застава?

На місцях діяльність бібліотеки будується відповідно до наказів та розпоряджень обласних, міських, районних рад, держадміністрацій, управлінь та відділів культури. Наведу наступний приклад. На засіданні регіонального комітету з економічних реформ при Донецькій облдержадміністрації 11.11.2011 була схвалена «Концепція реформування публічних бібліотек Донецької області до 2015 року». Дана Концепція та «Плани заходів щодо розвитку

бібліотек на 2011–2015 роки», затверджені органами виконавчої влади у містах і районах області з відповідним розрахунком коштів, стали основою для розробки «Регіональної програми розвитку публічних бібліотек Донецької області на 2012–2015 роки». Ініціатором її створення виступила Донецька обласна рада, розробником — управління культури і туризму облдержадміністрації. Метою регіональної програми визначено наступне — приведення діяльності бібліотек у відповідність до сучасного розвитку суспільства, модернізація публічних бібліотек шляхом зміцнення матеріально-технічної бази, впровадження сучасних технологій, актуалізація бібліотечно-інформаційних ресурсів та послуг, укріплення кадрового потенціалу. Серед напрямів Програми значне місце відведено «Формуванню інформаційно-бібліотечних ресурсів», яким передбачається поповнення та актуалізація бібліотечних фондів на різних носіях інформації, створення електронних баз даних, збереження бібліотечного фонду. Звісно ж, наша бібліотека не залишилася осторонь процесу розробки Програми, активно долучалася до роботи над проектом, подавала відповідні пропозиції, зокрема щодо поповнення фондів бібліотек для дітей. Нещодавно рішенням Донецької обласної ради від 01.08.2012 № 6/13-323 «Регіональна програма розвитку публічних бібліотек Донецької області на 2012–2015 роки» була прийнята. Зазначений документ покликаний надати органам місцевого самоврядування можливість здійснити заходи щодо розвитку бібліотек, покращення їх матеріально-технічної та інформаційної бази, збільшити внесок бібліотечних закладів у розвиток культури, освіти, науки, економіки і виробництва у регіоні. Плекаємо надію, що надана місцевій владі можливість буде реалізована повністю і позитивно.

Нормативний ресурс, що визначає організаційний порядок безпосередньо в бібліотеці, складається з масиву правових, організаційно-технологічних документів та інструктивної інформації. Зокрема, установчими документами бібліотеки для дітей в залежності від її рівня є Статут і Положення про бібліотеку. Локальними актами бібліотеки є положення про структурні підрозділи бібліотеки, колективний договір, правила внутрішнього трудового розпорядку, структура, правила користування бібліотекою, інструкції щодо певних ділянок та процесів роботи, посадові інструкції, штатний розпис, положення про надбавки, доплати, преміювання, положення про платні послуги, документи, що регулюють охорону праці і техніку безпеки. До організаційно-розпорядчих документів, щодо діяльності бібліотеки в цілому та окремих структурних підрозділів і посад, відносяться: плани і звіти, протоколи, постанови, рішення, накази, розпорядження, вказівки, атестаційні, бухгалтерські, кадрові документи, журнали обліку фонду, роботи з користувачами та обліку роботи любительських формувань, доповідні записки, довідки, листування.

Донецька обласна бібліотека для дітей ім. С.М. Кірова в своїй діяльності керується Статутом, Правилами користування бібліотекою, Правилами внутрішнього трудового розпорядку для працівників. Окремі напрями і питання регулюються наказами та розпорядженнями директора. Основні завдання та мета діяльності конкретних структурних підрозділів бібліотеки визначаються положеннями про відділ/сектор та планами роботи. Зобов'язки та права співробітників закріплені в посадових інструкціях. Для забезпечення виробничої діяльності складаються регламентуючі

та інструктивно-методичні документи, такі, як, наприклад: «Положення про комісію по роботі з фондом Донецької обласної бібліотеки для дітей ім. С.М. Кірова», «Положення про систему підвищення професійної кваліфікації кадрів в Донецькій обласній бібліотеці для дітей ім. С.М. Кірова», «Інструкція про порядок та терміни зберігання періодичних видань у Донецькій обласній бібліотеці для дітей ім. С.М. Кірова».

Одними з останніх регламентуючих документів є складені з метою створення дієвої системи управління персональними даними «Положення про порядок обробки та захисту персональних даних працівників» та «Положення про порядок обробки та захисту персональних даних користувачів». Названі документи розроблені бібліотекою на виконання Закону України «Про захист персональних даних» від 01.06.2010 № 2297-VI відповідно до Положення про Державний реєстр баз персональних даних та порядок його ведення, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 25.05.2011 № 616, наказу Міністерства юстиції України від 08.07.2011 № 1824/5. Положення про порядок обробки та захисту персональних даних визначає

комплекс організаційних та технічних заходів для забезпечення захисту персональних даних працівників та користувачів від несанкціонованого доступу, витоку інформації, неправомірного використання або втрати під час обробки. Нормативні документи, які стосуються діяльності бібліотеки та окремих структурних підрозділів і посад, тісно пов'язані між собою, залежні один від одного і спільно визначають зовнішню та внутрішню професійну політику та стратегію закладу.

Слід зазначити, що діючі протягом декількох років та прийняті нещодавно нормативно-правові акти як загальнодержавного, так і галузевого масштабу, як на рівні міністерств, управлінь тощо, так і безпосередньо в бібліотеках, мають на меті забезпечення їх повноцінного функціонування. Для з'ясування ефективності, корисності, дієвості кожного з документів, про що я говорила вище, потрібен час. Для того, щоб вони стали такими, є один дуже відповідальний шлях — бібліотеки як зацікавлені особи повинні брати активну участь у громадських обговореннях проєктів документів, всесторонньо висвітлювати діяльність своєї бібліотеки, захищати інтереси свої та своїх користувачів.

Житомирська область

Ольга Лепілкіна,

директор обласної бібліотеки для дітей Житомирської обласної ради

Гармонізація міжетнічних відносин та виховання толерантності серед читачів-дітей

Наше місто — Житомир поєднує в собі два найдорожчих для кожної людини слова: мир і жито. Мир — це усміхнені обличчя творчих та працьовитих людей. Жито — це життя.

«Наш рідний, милий дім —
Улюблений Житомир.
Завжди привітний всім —
Де мир і жито поруч».

Г. Мокрицький

Житомир — багатонаціональне місто, в якому історично поєднані культури, добрі традиції. І життя народів, що в ньому проживають проходить мирно, у взаємоповазі, у співпраці. Офіційно тут зареєстровано 24 національно-культурних товариства. За статистикою майже 83 відсотки населення Житомира — українці, більше 10 відсотків — росіяни, майже 5 відсотків — поляки. Далі за чисельністю йдуть євреї, німці, чехи та вірмени. Мабуть тому нікого не здивує, якщо на привітання: Доброго дня! будуть відповіді різними мовами: «Барев дзес» (вірменською), «ШалОм» (єврейською), «Дзень добри» (польською), «Добрый день» (російською). Це тому що, як неодноразово підкреслював заступник голови координаційної ради національно-культурних товариств Житомирщини Ростислав Рудич: «Народ, який поважає рідну мову, з пошаною ставиться і до мови свого сусіда. Розмаїття мов, культур і традицій — це наше велике багатство».

Історія Житомира сягає в глибину тисячоліть. Спільними зусиллями мешканців усіх національностей постав сучасний Житомир і твориться його майбутнє. Про вклад національно-культурних товариств, своєрідних провідників відродження і розвитку мов, звичаїв, традицій, культурно-мистецьких надбань національних меншин, що

діють на Житомирщині, можна дізнатися з інформаційно-презентаційного видання «Житомир багатонаціональний», виданого в рамках міської програми «Єдина інформаційна політика». Як культурно-інформаційний центр наша бібліотека стала місцем спілкування між представниками різних національностей та етнічних груп, підтримуючи їх культурну і мовну різноманітність. Вже доброю традицією стало проведення саме в бібліотеці днів культури різних народів разом із національно-культурними товариствами (вірменським, польським, єврейським та ін.).

Вірменська спільнота — одна із яскравих квіток розмаїтого букету національних культур Житомира. Тому саме з цим товариством до року Етносів Землі було створено креатив-проєкт «Вірменські ескізи». Нашими гарними партнерами стали Житомирська обласна вірменська громада «Еребуні», Житомирська дитяча вірменська школа. Спільно були проведені віртуальна етнографічна експозиція «Вірменія з часів Ноя», історичне прес-досьє «Земля вірменська — колыска талантів, колыска великих звершень», поетичний струмок «Для мене відкрився новий світ — світ вірменської поезії». Представниця вірменської громади «Еребуні» Татевік Сукіасян є співавтором ексклюзивної книжки-саморобки «Поліські перлинки», в яку увійшло її оповідання «Бачимо те, що бажаємо бачити». Юна вірменка Каріне Овакімян неодноразово брала участь у літературно-художньому конкурсі «Мій улюблений літературний герой», який декілька років проводився в нашій бібліотеці спільно з громадською молодіжною організацією «АРТ-село».

Житомир — одне з небагатьох місць, в якому вже неодноразово проходив общинний фестиваль єврейської книги «ОФЕК». З 2010 року і в нашій бібліотеці під час фе-

стивально почали проводитися культурні заходи. Читачі з цікавістю сприйняли виставку єврейської дитячої літератури, майстер-клас «Весела мозаїка», із великим задоволенням подивилися спектакль «Жизнь вопреки судьбе», який є спільним проектом театральної студії «Єврейський бульвар» і Польського театру. Також діти мали змогу ознайомитися з творчістю юних поетів-початківців, переможців літературного конкурсу благодійного центру «Хесед Шломо» під час презентації альманаху «Перші рими», де прозвучали чудові рядки віршу Сергія Туровського у виконанні автора:

«Евреи — порядочный, добрый народ,
Он тысячу лет добро миру несёт.
Еврейства мы все ничуть не стыдимся —
И нацией нашей достойно гордимся».

«Спіймай хвилю фестивалю!» — було написано на складному паперовому кораблику з листа учнівського зошита у клітинку. Ця емблема фестивалю прикрашала як роботи учасників студії дизайну «Менора», так і кожну книжку виставки «Єврейський літературний Житомир». Було дуже приємно бачити, як наші діти дарували один одному кораблики, зроблені у техніці оригамі, з надписами мудрих єврейських висловів.

Вже три роки поспіль наша бібліотека проводить спільно з Житомирською громадською організацією «Руська співдружність» конкурс дитячого малюнка за мотивами творчості О.С. Пушкіна: «Что за прелесть эти сказки», «У лукоморья дуб зелёный», «Пушкін та Житомир». Участь у ньому завжди беруть мистецькі школи міста та діти різних національностей. Цікавою була подія, присвячена дню народження героя Радянського Союзу — бургя Ринчино Базара, який загинув у грудні 1943 року під час Великої Вітчизняної війни і похований у с. Більковці Коростишівського району нашої області. Зустріч відбулася з ініціативи «Руської співдружності» та громадської організації «Общество Бурятской культуры» (м. Києва) за участю представників нашої обласної бібліотеки для дітей та Коростишівської районної дитячої бібліотеки. Під час цього заходу бібліотеки отримали в подарунок книги бурятських народних казок, а нашої бібліотеці від громадської організації «Руська співдружність» було подаровано річну підписку на журнали «Русский язык и литература» та «Юный эрудит». Також хочеться згадати про зустріч в стінах нашої бібліотеки з сином відомого дитячого письменника Семена Борисовича Ласкіна, автора книг «Саня Дырочкин — человек семейный» (1979), «Саня Дырочкин — человек общественный» (1988) та ін., професором Санкт-Петербурзького державного університету культури та мистецтв, доктором культурології Олександром Семеновичем Ласкіним, який презентував книгу про нашого земляка Миколу Блінова «Дом горит, часы идут», ініційованою «Руською співдружністю». Під час його візиту відбулася зустріч житомир'ян, які в різні роки закінчили цей університет.

У 2012 році під час святкування 1128-ої річниці нашого міста проходив фестиваль національно-культурної творчості та національної кухні, в якому взяли участь представники нашої бібліотеки, члени ГО «Руська співдружність». Наш губернатор С.М. Рижук проявив себе не тільки як керівник області, а як віртуозний майстер гри на балалайці. Цікавою була зустріч бібліотекарів з нашим прославленим земляком Яковом Леонідовичем Шрайбергом — генеральним дирек-

тором Державної публічної науково-технічної бібліотеки Росії, доктором технічних наук, професором, заслуженим працівником культури Росії та Автономної Республіки Крим (Україна), Президентом Міжнародної асоціації користувачів та розробників електронних бібліотек і нових інформаційних технологій, віце-президентом Російської бібліотечної асоціації, Президентом Міжнародного бібліотечного інформаційного та аналітичного центру (США).

Майже щорічно обласна бібліотека для дітей спільно із літературним об'єднанням ім. Михайла Клименка організовує вечори пам'яті Валентина Грабовського. На заходах читаються уривки зі збірок поета, атмосфера у залі налаштовується на хвилю літературних спогадів. Валентин Болеславович Грабовський — поет, журналіст, розпочав полонійний рух на Житомирщині, зробив великий внесок в освіту, культуру, історію Житомирщини й очолював обласну Спілку поляків. Найбільш цікавим було поетичне свято душі пам'яті Валентина Грабовського «Моєму роду і народу» 17 лютого 2009 року. Друзі, учні, колеги поета декламували його вірші, згадували різні життєві ситуації, була присутня й вдова Валентина Болеславовича — Раїса Євгенівна. Світлана Штатська присвятила своєму вчителю вірш, Лариса Бойко виконала пісні, присвячені поету. Добрим і чуйним словом згадала наставника і колегу Людмила Натикач — журналістка обласного телебачення. Грабовський прилучив її до польської культури, вчив любити і розуміти слово. Щоб створити запах українського саду всіх присутніх пригощали яблуками. Пані Раїса сказала, що востаннє Валентин Болеславович попросив покласти йому на подушку червоне запашне яблучко. Цей вечір був святом душі, адже тут звучали вічно живі вірші Валентина Грабовського, пам'ять про якого живе в наших серцях. Людина жива, доки її пам'ятають.

У вересні цього року на творчу зустріч з читачами бібліотеки завітала сучасна польська поетеса Ізабела Зубко. Ізабела пише дуже мелодійні ліричні вірші з духовним, філософським відтінком. Ця зустріч була особливою і цікавою ще й тим, що дала можливість присутнім поспілкуватися з поетесою живою польською мовою, адже Житомирщина — особливий регіон України, де проживає більше всього етнічних поляків. На згадку Ізабела Зубко подарувала бібліотеці збірку українсько-польської поезії «Уночі прокидається сон».

У рамках проголошеного Організацією об'єднаних націй та ЮНЕСКО Міжнародного року зближення культур у бібліотеці проходила виставка дитячого малюнка «Міжкультурні діалоги». Її організаторами стали управління з питань внутрішньої політики та зв'язків з громадськістю облдержадміністрації, обласна бібліотека для дітей, Координаційна рада національно-культурних товариств Житомирщини. Головною метою заходу було надання дітям можливості висловлювати свої думки та бути почутими, брати активну участь у житті рідної України. На виставці експонувалися роботи (живопис, графіка, мала скульптура, декоративно-прикладне мистецтво) юних художників віком 11–17 років різних національних громад Житомирщини (міст Бердичева, Житомира, Коростеня, Малина, Новограда-Волинського, смт Червоноармійська). Мистецькі дарунки отримали і учасники, і гості акції: колектив «Солісти Полісся» — лауреати III міжнародного фестивалю слов'янської музики в м. Харкові, заслужені діячі культури Польщі — Павло Антоневський, Наталія Травкіна та Ми-

кола Нагірняк; учасниця благодійних проєктів, лауреатка міського та обласного фестивалів дитячої творчості «Перлина дитинства» Катерина Шекель; юна поетеса, лауреатка Міжнародної україно-німецької літературної премії ім. О. Гончара, учениця Житомирської міської гімназії № 3 Марія Розбіцька; актриса Польського театру ім. Ю.І. Крашевського, який працює при ЖОГО «Польське культурно-освітнє товариство» Анна Лозовик. Народна майстриня України Галина Ямчинська, заслужений працівник культури України, керівник МАН «Витинанка» розповідала під час заходу: «Моїм вчителем фізкультури був грек, а люди, у яких я вчилася музиці — поляки. І тому я дуже рада бачити сьогодні таку виставку, яка поєднала таланти представників різних народів. Прекрасна графіка єврейської громади, чудові серії картин, які польські діти присвятили Шопену, цікаві роботи вірменських дітей, об'єднавшись, створюють особливу атмосферу».

Два останні десятиліття ми всі відчули тривожні міжетнічні конфлікти та їх наслідки. Про прояви ксенофобії, антисемітизму, націоналізму неодноразово заявляли на відповідних конференціях та засіданнях представники національних громад. Наша бібліотека брала участь у реалізації проєкту за сприяння Посольства США в Україні «Протидія ксенофобії і сприяння етнічній толерантності», мета якого — утвердження демократичних засад у міжнаціональних відносинах та подальший розвиток національних культур усіх етносів, що населяють наш край. Для дітей старшого шкільного віку було проведено корекційно-розвивальну гру «Будуймо мости толерантності». Наші читачі брали участь у Молодіжному форумі «Етнотолерантність як формат комунікації сучасної молоді у протидії ксенофобії» в НБУ для дітей. Сьогодні ми повинні плекати нове покоління без комплексів «меншовартості», здатне зрозуміти через літературу душу і самотність тих народів, що населяють наше багатонаціональне місто та нашу країну.

Наша місія — виховувати дітей на таких книжках, щоб їм не була чужою ні рідна земля, ні рідна мова, ні рідна книжка. Всі заходи, що готуються бібліотекарями за цією тематикою, допомагають нашим юним читачам заглибитися в національні культури і дають змогу подивитися на світ очима дитини іншої національності. Наприклад, цикли творчих концертів-бесід «Пісня-найкращий дипломат», репортаж біля книжкової виставки з елементами театралізації «Україна єдина, соборна у сузір'ї незборних родин», презентація фотовиставок «Діалог культур народів Полісся» і «Ми частина країни, ми куточок її».

Етнокультурні процеси на Житомирщині відображаються у краєзнавчому фонді, найважливішому інформаційному ресурсі бібліотеки. Електронна краєзнавча база даних містить книги та статті з періодичних видань з питань історії етнології, культури та релігії етнічних груп і народностей, що проживають у регіоні. І не випадково в словнику ключових слів — основного пошукового поля електронного каталогу — все більше використовуються такі поняття, як етнополітика, політкультура, етнічна толерантність, етносоціологія та етнопсихологія. Використовуючи фонди, ми створюємо власні інформаційні ресурси: інформаційний список для читачів старшого шкільного віку «Етнокультурна мозаїка Житомирщини», бібліографічні посібники з питань етнокультурного розвитку суспільства, які доступні для перегляду на сайті тощо.

Сучасні засоби комунікації та Інтернет зробили світ настільки тісним, що взаємодія країн, народів і культур стала неминучою. Дитяча бібліотека є дійсно територією толерантності, де все спрямовано на формування комфортного клімату для спілкування і запобігання міжнаціональної ворожнечі, адже усі, хто приходить до неї, незважаючи на національність, віросповідання і колір шкіри, мають рівні права.

Закарпатська область

*Валентина Чіка,
директор Закарпатської обласної бібліотеки для дітей та юнацтва*

Формування культури читання: сучасний аспект

У наш час практично неможливо назвати сферу людської діяльності, яка не зазнала б залежності від ринку інформації і не мала б потреби у використанні новітніх інформаційних технологій. Усе це значною мірою змінює уявлення, погляди, поведінку, спосіб життя і мислення сьогоднішніх дітей та підлітків і ставить до них нові вимоги. На сучасному етапі формування культури читання, підвищення рівня його якості неможливе без опанування інформаційною грамотністю. Доступність літератури через Інтернет, електронні каталоги, електронні бібліотеки — вже реальність. Інформаційні технології відкривають доступ до знань, видів творчості, знайомлять з досягненнями світової культури. Постає питання: як навчити користуватися цими ресурсами дітей?

Нове покоління повинно вміти формулювати свою потребу в інформації, ефективно здійснювати пошук необхідної літератури в усій сукупності інформаційних ресурсів, відбирати та оцінювати. Зміни в суспільстві все

більше орієнтують сучасну дитину на вільний розвиток, самостійність, мобільність у майбутньому житті. Сьогодні інтенсивність та культура читання особистості високо оцінюються світовим співтовариством: 2003–2012 роки оголошені ООН десятиліттям грамотності. Суспільство, яке читає, є суспільством мислячим, бо читання залишається базовим інструментом культури у світі інформації. Термін «культура читання» насамперед передбачає окрім орієнтування в інформації ще й внутрішньо-особистісні характеристики читача, зокрема любов до книги, постійний інтерес та бажання читати, вміння висловлювати власну думку з приводу прочитаного. Тому культуру читання слід всіляко виховувати, формувати і пропагувати, адже за допомогою читання засвоюються базові цінності, формується суспільно-корисна особистість.

Культура читання поряд з бібліотечно-бібліографічними знаннями та комп'ютерною грамотністю стала фундаментом інформаційної культури особистості загалом. Процес виховання інформаційної культури є комплексним і здійс-

снюється бібліотечними фахівцями у таких напрямках, як робота з удосконалення комплектування та розкриття бібліотечних фондів; систематичне вивчення динаміки інформаційних потреб читачів, особливо пов'язаних з ціннісно-орієнтаційною, пізнавальною, освітньою діяльністю; підвищення рівня їх бібліотечно-бібліографічних та інформаційно-комп'ютерних знань.

Ця діяльність в нашій бібліотеці ведеться диференційовано, з урахуванням вікових особливостей читачів, адже ми обслуговуємо як дітей, так і юнацтво. Вона спрямовується на те, щоб навчити їх методиці ефективного використання інформаційно-документальних ресурсів, вмінню формувати свої читацькі уподобання, ознайомити з бібліографічними продуктами та послугами, з існуючими інформаційними пошуковими системами, віртуальними бібліотеками глобальної комп'ютерної мережі. Форми і прийоми проведення занять залежать від тематики, віку, рівня підготовленості користувачів, способу передачі інформації, широти охоплення аудиторії. Це — виставки, бібліографічні огляди, інформаційні години, консультації, бібліографічні уроки, дні бібліографії, турніри, вікторини-пошуки, бібліографічні бліц-ігри тощо. Захоплююча та незвична форма проведення занять, оригінальність викладу матеріалу, допомагають перетворити отриману інформацію в знання, а знання — в навички. Відомо, що перевагу діти та підлітки надають своїм особистим враженням, які повинні бути позитивні. Для їх формування у бібліотеці розроблена система наочних засобів оповіщення про структуру бібліотеки, її довідково-пошуковий апарат, схеми розміщення книжкового фонду, правила користування каталогами і картотеками, схеми-алгоритми пошуку інформації.

Навіть в умовах сучасних інформаційних технологій традиційна книга завдяки своїй неповторності продовжує залишатися яскравим соціокультурним явищем, доступним джерелом інформації та естетичної насолоди. Ефективними технологіями інформування про новинки літератури в бібліотеці є книжкові виставки нових надходжень, виставки-анотації: «Нове. Цікаве. Невідоме», «Вам, книголюби», «Чомусикам», «Знайомтесь: невідоме про відомих», де зібрані цікаві матеріали про популярних авторів. Їх доповненням слугують рекомендаційні списки літератури для дітей молодшого та середнього шкільного віку «Увага! Ця книга — для Вас!», «О спорт, ти — світ!», «Читай сучасне! Читай українське!» та ін. З метою привернення уваги юних читачів до жанру фантастики, популяризації творів українських фантастів видано два рекомендаційних списки літератури «На крилах фантазії» для дітей 7–9 років та для підлітків 10–15 років. Вони знайомлять із найкращими творами перших українських письменників-фантастів В. Владко, Ю. Смолича, О. Бердника та сучасних фантастів В. Арєнєва, М. і С. Дяченків, Генрі Лайон Олді та інші. Особлива роль в популяризації бібліотечно-бібліографічних знань належить екскурсіям, під час яких користувачі крім загальної інформації про заклад ще вивчають систему розміщення бібліотечного фонду, ознайомлюються з тематичними виставками, довідково-бібліографічним апаратом книгозбірні тощо.

Формуванню культури читання наймолодших читачів сприяють заняття, які обов'язково включають елементи гри і відбуваються за активної участі дітей. Основна мета — навчити їх орієнтуватися у книжковому просторі, сформулювати загальне уявлення про каталоги та картотеки, все-

світню мережу і вміння вибирати книги для самостійного читання. Ось деякі теми наших занять: «Де живуть книги?», «Ілюстрація — книжкове віконце», «Чарівники у Книголюбії», «Мої перші кроки в бібліотеці», «Подорож у країну «Журналію», «Чомучкині книжки». Особливо подобається дітям практична гра з самостійного вибору книг «Золотий ключик від бібліотеки» та знайомство з довідково-енциклопедичними виданнями «Хто про все нам розповість?». Для дітей середнього шкільного віку необхідним завданням є вміння працювати з довідково-бібліографічним апаратом бібліотеки, прикнижковою бібліографією, різними джерелами інформації. Розвивати їхні читацькі інтереси, сформувати у них знання про сучасні інформаційні технології та розвивати навички їх використання допомагають такі заняття, як бібліографічна гра «Твої орієнтири у виборі книг», подорож на книгольоті «Від папірусу до CD-ROMу», знайомство-тренінг «Інтернет — імперія інформації», вікторина-пошук «Бібліографічний детектив», електронне довідкове бюро «Інтернет: Що? Де? Як?», мандрівка сторінками сайтів «Віртуальні бібліотеки». Серед занять для читачів юнацького віку слід відмітити віртуальні подорожі «Віртуальний книжковий світ», «За книгою — в Інтернет», «Знамениті бібліотеки світу», змагання на краще вміння працювати з бібліотечними каталогами і картотеками «Бібліотека — джерело інформації», інформація «Комп'ютерний мегаполіс», тренінг з використання вебліографії та складання власних списків веб-документів «Бібліографія покоління NEXT». Таким чином забезпечується синтез традиційних та інноваційних форм роботи з виховання інформаційної культури дітей та підлітків.

Позитивні результати має також інформаційна освіта читачів в процесі виконання їхніх запитів, так як при цьому виявляється особиста зацікавленість у сприйманні інформації, що дає поштовх для самостійного пошуку необхідної літератури. Досвід багатьох бібліотек показує, що рівень інформаційної культури підростаючого покоління збільшується, якщо здійснюється в окремих сформованих структурних підрозділах — Інтернет-центрах, мультимедійних класах. У нашій бібліотеці такий мультимедійний клас діє з 2007 року. Користувачі тут можуть читати, слухати і дивитися матеріали, які їх цікавлять, на різноманітних носіях: аудіовізуальних, цифрових та електронно-мережових. До їхніх послуг також бібліографічні і фактографічні довідки, відео-екскурсії та подорожі, навчання комп'ютерної грамотності, індивідуальна консультативна робота в мережі Інтернет, електронні форми рекомендаційної бібліографії, вебліографія. Дієвим в процесі виховання інформаційної культури дітей є цикл інформаційних уроків з комп'ютерної грамотності та роботи в мережі Інтернет для учнів 2–5 класів. З метою кращого засвоєння матеріалу в кінці уроку проводяться практичні заняття. Обов'язковим став і фізичний комплекс вправ для профілактики втомлюваності, що проходить в ігровій формі.

Для ознайомлення надаємо план навчальних занять:

1. «Інформаційний всесвіт» (Загальні поняття про інформацію і інформаційні ресурси. Проведення інформаційної вікторини).
2. «Комп'ютерленд» (Основні складові і можливості комп'ютера. Правила техніки безпеки і поведінки під час роботи. Персональний комп'ютер. Гра «Квартал Всезнайків»).
3. «Мальовничий майданчик» (Графічні редактори та їх призначення. Графічний редактор Paint. Конкурс малюнків в програмі Paint на вільну тему).
4. «В країні

WINDOWS» (Операційна система *WINDOWS*. Техніка роботи в системі. Розгадування загадок). 5. «Текстоманія» (Поняття тексту. Текстові редактори та їх призначення. Засоби редагування. Запис тексту на диск. Клавіатурний тренажер для дітей «Бомбіна»). 6. «Світова паутина» (Загальні поняття про Інтернет. Правила спілкування та безпечної поведінки в Інтернеті. Знайомство з популярними сайтами для дітей). 7. «Поштова скринька» (Електронна пошта. Техніка написання, відправки і отримання листа. Створення особистої електронної поштової скриньки). 8. «За книгою — в електронний світ» (Робота з джерелами інформації. Електронні бібліотеки. Самостійний пошук необхідної книги). 9. «Дивослайди» (Електронні презентації. Макети слайдів. Вставка малюнків. Створення презентації на власну тему). 10. «Подорож по клітинках» (Загальні відомості про електронні таблиці та їх основні можливості).

Основні елементи *Microsoft Excel*. Проведення тесту «Мова таблицок».

Головне завдання циклу цих занять полягає в тому, щоб використання комп'ютерних технологій було спрямоване на всебічний розвиток особистості дитини і розкриття її творчих здібностей, бо час формує нове покоління читачів. Бібліотека як інформаційний центр повинна обслуговувати свого читача на основі Інтернет-технологій, а як центр виховання культури — залишитися надійним осередком підготовки сучасної дитини до життя в новому суспільстві. Ми повинні чітко усвідомлювати, що інформаційна культура без культури читання, без розуміння читання як інтелектуальної і духовної діяльності буде аморфним поняттям, не здатним ефективно впливати на формування і розвиток повноцінного суспільства.

Львівська область

Лариса Лугова,
директор Львівської обласної бібліотеки для дітей

Інтернет в бібліотеці, бібліотека в Інтернеті

Інформаційний простір дитячої бібліотеки останнім часом почав стрімко змінюватися. Чим це обумовлено — ви чудово знаєте: комп'ютеризація, поява електронних видань — довідників, енциклопедій, гіпертекстових видань, електронних журналів, розробка власних баз даних, створення електронних каталогів, активне використання технологій *web 2.0*, а також, і це головне, новою філософією самого існування бібліотеки. Цю філософію нової бібліотечної реальності можна виразити двома словами: інформація та спілкування. Бібліотечне життя все більше віртуалізується, бібліотека все більше долає свій фізичний простір і створює нові простори свого існування, і багато хто з нас вже оселився у віртуальному просторі і почав його обживати. Останнім часом кількість віртуальних користувачів вже перевищує кількість фізичних. Сьогодні всі обласні бібліотеки для дітей створили власні сайти, розпочали активне блогобудівництво, відкрили свої сторінки в соціальних мережах. Як зробити ці новації ефективним інструментом роботи бібліотек? Які перешкоди чекають нас на цьому шляху? Хочу поділитися з колегами нашим досвідом входження у віртуальний простір.

Почну із сайту — віртуальної візитівки бібліотеки. Наш сайт створений у 2004 році, зараз виставлена його четверта версія. Перші три були «художньою самодіяльністю» бібліотекарів, цю нову версію зроблено професіоналом, але контентом, його наповненням і оновленням займаються бібліотекарі, і знову ж таки при створенні сайту саме вони визначають його структуру, часто не маючи чіткої уяви про певні канони сайтостворення і кінцеву мету своєї діяльності в цій царині. Ми самовпевнено вважаємо свій сайт непоганим: він оперативно наповнюється новинами, оновлюється контент, на ньому виставлений ЕК, ми беремо участь у корпоративних проектах, експонуємо віртуальні виставки, розповідаємо про наші проекти та нові книжки, у нас можна продовжити термін користування книгою в режимі он-лайн, отримати скайп-консультації бібліотечного психолога.

Але спілкування з користувачами, знайомство з досвідом інших бібліотек, у т.ч. і зарубіжних, підказує, що є помилки, незручності для користувачів, які потрібно виправляти. Уявіть собі, що ви не бібліотекар, а користувач. Чи так вас цікавить історія бібліотеки, яку багато хто з нас виставляє на перше місце? Чому необхідні адреса, телефон, е-мейл можна знайти тільки після 3–4 кліків? Ми вважаємо, що хороший сайт дитячої бібліотеки на першому місці має містити інформацію про послуги (з обов'язковим зазначенням їх ціни, а ще краще їх безкоштовності), контакти, новини, які постійно оновлюються, інформацію про нові надходження, зрозумілі і короткі правила користування бібліотекою, електронним каталогом, повнотекстові бази даних. Сайти дитячих бібліотек мають одну відмінну особливість — їх інформація призначена як для дітей, так і для дорослих, і це має бути чітко структуровано. І ще одне. Можливо, хтось зі мною не погодиться, але оскільки головна функція сайту бібліотеки — інформаційна, мені здається, що вже час відходити від надмірної перенасиченості інтерфейсу анімаційними метеликами, зайчиками та іншими зв'язками, які тільки ускладнюють його завантаження. Інтерфейс має бути простий, чіткий, зрозумілий і дружній до користувача. А кольори і розмір тексту не мають подразнювати очі.

Якщо для створення сайтів існують певні канони, то у блогостворенні кожен сам собі блогобог. Зараз українська бібліотечна блогосфера переживає свій розквіт, кількість бібліоблогів налічується вже десятками і сотнями. Кожен автор обирає різну концепцію. Це може бути блог, який ведеться від імені бібліотеки, відділу, імені окремого працівника або групи бібліотекарів. Звичайно, що все це обумовлює і стиль, і зміст блогу. Нещодавно в одному з професійних видань натрапила на таку цікаву думку, що мабуть було б доцільно, щоб кожен з директорів бібліотек вів свій власний блог.

Блог нашої бібліотеки — «Бібліородзинки» існує півтора року, його започаткувала заступник директора, а потім

до неї приєдналася ціла команда. Сперше ми позиціонували його як фотоблог, але потім зрозуміли, що фото без коментарів нічого не скажуть нашим читачам. Сьогодні дописувачами блогу є декілька працівників бібліотеки — директор, заступник, працівники відділу реклами книги і бібліотеки, абонементу і читального залу. Ми активно навчалися на тренінгах з піару, після чого нам вдалося більш-менш розподілити «обов'язки» між сайтом і блогом. Тепер анонси розміщуються на сайті, а на блозі ми публікуємо вже підготовлені «родзинки». Судячи по кількості відвідувань, наш блог є досить популярним. Про що ми пишемо? Про нові книжки і найкращих читачів, про гостей бібліотеки, події, в яких ми брали участь, про наші поїздки, перемоги, роботу гуртків і літню програму читання, про семінари, флешмоби, ярмарки, світове кафе, бібліофори, про собак і котів, з якими приходять наші маленькі читачі, про все, чим живе бібліотека. Цей блог може замінити собою аналіз діяльності бібліотеки, оскільки в ньому представлено все найцікавіше, що відбувається. 150 постів за неповних півтора року, 44 прихильники, понад 21 тис відвідувань. Коли ми починали його створювати, то ніяк не могли визначитися з концепцією — про що і для кого писати. Тепер я думаю, що тоді було обрано правильний шлях — сьогодні блог є своєрідним звітом перед громадою і колегами про нашу роботу. Але, і це стосується майже всіх блогів, є проблема зворотного зв'язку — надзвичайно мало коментарів. Можливо, деякі пости мають бути провокативно-дискусійними? Не знаю.

Нещодавно працівники методичного відділу створили новий блог — «Блокнот методиста». Поки що це їхні перші кроки, бо не визначено чітку концепцію, але деякі тенденції вже прослідковуються. Інформація, розміщена тут, призначена для працівників сільських і районних бібліотек області (хоч Інтернет не визнає географії і скористатися нею може будь-хто). Постів поки ще небагато. В основному це інформації про навчання і семінари, про вихід нових книг та методичних матеріалів, враження сільських і районних бібліотекарів від участі в заходах, семінарах. Зміст підказують запити працівників районних бібліотек. За три місяці у блокнот методиста зазирнуло понад півтори тисячі відвідувачів. Робота над його удосконаленням продовжуватиметься, можливо, в майбутньому він стане потужним комунікативним каналом між бібліотеками районів і методичним центром.

Якось натрапила в Інтернеті на такий жарт: «Якщо вас немає на Фейсбуці — вас немає...». Соціальні мережі стали частиною нашого життя. Кількість користувачів мереж Фейсбук, Однокласники, В контакті, Твіттер та інших рахується вже на мільйони. І звісно, що бібліотеки також не могли не стати мешканцями цих мережових країн, континентів і галактик. Наша бібліотека представлена в таких соціальних мережах як Фейсбук, Однокласники, В контакті — там можна знайти наші сторінки, на яких ми виставляємо оперативну інформацію про бібліотечні заходи, запрошуємо до участі в них, обговорюємо з колегами останні події, вивчаємо коментарі до своїх постів і коментуємо новини бібліотечного життя інших.

Такі наші сторінки в соціальних мережах відвідують як колеги, так і читачі. На жаль, читачі не дуже активно ко-

ментують, але те, що вони слідкують за нашими сторінками — ми відчуваємо, наприклад, коли розміщуємо в мережі оголошення про проведення тієї чи іншої акції, заходу і бачимо, що прийшли люди «з вулиці». Це надзвичайно позитивний факт. Таким чином за допомогою соціальних мереж сфера розповсюдження інформації про бібліотеку і її діяльність надзвичайно розширюється.

Багато працівників бібліотеки ведуть й власні сторінки, які тою чи іншою мірою пов'язані з професійним життям. На моїй особистій сторінці у Фейсбуці понад 400 друзів. Це бібліотекарі, видавці, письменники з України, Росії, Польщі, Болгарії, Литви, з частиною яких я спілкуюся, обмінююся новинами, за деякими я просто слідкую, що цікавого з'являється на їх сторінках. У моїй уяві Фейсбук — це як перехрестя, на якому зустрічаються малознайомі, або зовсім незнайомі, але близькі за інтересами люди. Це середовище, в якому щедро діляться ідеями та новою інформацією, яка допомагає удосконалювати роботу. Соціальна мережа В контакті — місце, в якому майже живуть сучасні підлітки. Ми також там присутні і намагаємося нагадати про себе «цифровим аборигенам»!

Пам'ятаєте, коли з'явилася соціальна мережа Однокласники, багато хто з керівників адміністративно закривав до неї доступ, оскільки працівники в робочий час завзято шукали друзів свого щасливого дитинства? Є навіть анекдот: «Я у Фейсбуці, я В контакті, я в Однокласниках... Ах да, я ще й на роботі...» На мою думку, цей ажіотаж вже минув і сьогодні цю соціальну мережу можна сміливо ставити на службу бібліотеці. В Однокласниках у нас створена група, в ній ми часто повторюємо інформацію, яку подаємо на інших інформаційних каналах. Є у нас також свій канал на Ютубі — соціальній відеомережі. Поки ще наші успіхи тут досить скромні, але ми плануємо активно поповнювати матеріалами і цей канал.

Ось така в нас Інтернет-історія. Підсумовуючи, хотілося б наголосити на деяких моментах. Розширення бібліотечного простору за рахунок віртуального вимагає зміни професійної свідомості, нашого ставлення до користувачів. Користувачем бібліотеки тепер може стати кожен, не лише той, хто поставив підпис на заповненому вами формулярі. І цей віддалений користувач, який проживає в Австралії, Канаді чи Росії, має відчувати нашу увагу і дружнє ставлення не менше ніж той, хто переступив поріг бібліотеки.

А тих, хто переступив поріг, на жаль, більше не стає. І для того, щоб їх не втратити, щоб їх повернути, необхідно йти за ними в глобальну мережу — туди, де вони сьогодні «проживають». І запропонувати їм те, що цікаво і потрібно саме їм, а не те, що ми з вами вважаємо цікавим і потрібним. Дискусії на тему: «Бібліотека — книга — Інтернет — читання: хто кого?» — не мають ніякого сенсу. Час все розставить на свої місця. Ажіотаж і мода проходять, а істина залишається. Якою вона буде — ми не знаємо. А поки що — працюймо в мережі. Не лише щоб спілкуватися між собою і розповідати один одному про свої успіхи, але й залучати до діалогу читачів. Поки що ми лише на початку цього шляху. Але шлях цей надзвичайно, неймовірно цікавий, адже це нові ідеї, нові сенси існування інституції під назвою Бібліотека.

Нові моделі доступу до інформації в дитячій бібліотеці

Якщо ти хочеш зміну в майбутньому — стань цією зміною в сьогоденні. (М. Ганді). Ці слова можна повною мірою віднести до роботи бібліотек, що працюють з дітьми та підлітками. Дитяча бібліотека, як і самі її користувачі, здатна фонтанувати креативністю і образністю мислення, іноді інтуїтивно обираючи в своїй роботі те, що буде цікаво її читачам. І ми всі як професіонали несемо відповідальність за наслідки розвитку бібліотечного простору для дітей, розуміючи при цьому, що нове покоління повинно мати сучасне книжкове середовище, де збуваються очікування кожного про улюблену (необхідну, своєчасну) книгу для освіти і розвитку, а також для пошуку, вибору і створення нової інформації; що діти, підлітки, їхні батьки та вчителі мають право на вільний доступ до нової дитячої книги незалежно від віддаленості реального чи електронного доступу до неї, і що дитяча книга і дитяче читання як органічна частина сучасної дитячої культури є сферою партнерства лідерів соціуму і культури.

Сьогодні інформатизація вже прийшла і буде розповсюджуватися у всіх сферах діяльності дитячої бібліотеки, незалежно від наших зусиль. Використання електронних ресурсів можливе у всіх напрямках бібліотечної справи. Питання в ефективності використання цифрових технологій, тому що інформатизація сама по собі не є гарантією загального щастя і панацеєю від усіх проблем. Зробити книгу і комп'ютер сора́тниками, використовувати досягнення електронно-візуальної культури для вдосконалення якості читання — це набагато важче, ніж поставити в бібліотеці пару комп'ютерів, створити блоги й сайти і навіть заманювати на них підлітків.

Миколаївська обласна бібліотека для дітей ім. В. Лягіна і дитячі бібліотеки області активно працюють над створенням міцної бази для роботи в такому інтегративному напрямі. На сьогоднішній день у рамках програми «Бібліоміст» створені і працюють інформаційно-комп'ютерні центри на базі Баштанської, Березнегуватської, Жовтневої, Новобузької, Казанківської та Первомайської районних дитячих бібліотек. Основним завданням таких центрів є формування фонду медіаресурсів, впровадження різних моделей доступу до них дитячого населення, створення електронного інформаційного середовища, просування книги і читання. В Арбузинській РДБ відкрито «Ігрову галактику», парцює для молодших школярів з малозабезпечених сімей кімната «Дивограй ігор», ігroteка з основних предметів шкільної програми, а також є база інтелектуальних, логічних і розважальних ігор. Тут не тільки навчають дітей і підлітків комп'ютерній грамотності, а й представляють відомості про наявні в бібліотеці інформаційні, в т.ч. цифрові та медіаресурси, надають власну друковану продукцію. За підсумками конкурсу «Найкраща бібліотека року» Арбузинська РДБ зайняла 3 місце.

Для вдосконалення роботи з читачами бібліотеки створюють електронні презентації, проводять різноманітні заходи морально-правового, дозвіллевого характеру. Тради-

ційні напрями в обслуговуванні дітей удосконалюються за допомогою такого потужного інструменту, як цифрові технології. З 2006 року проводиться велика дизайнерська робота зі зміни інформаційно-візуального вигляду всього приміщення взагалі і кожного відділу окремо. Робиться це, перш за все, для більшої можливості використання нових засобів залучення уваги до книги, створення нових моделей інформаційного простору, розширення пошукового поля. Нашими співробітниками був розроблений дизайн інформаційних стендів, які розташовуються на стінах першого і другого поверхів, а також у холі. Інформація на стенди подається у відповідності зі специфікою відділу, який курирує стенд. Оновлення відбувається в режимі Анонси або Підсумки, що дозволяє користувачеві тримати руку на пульсі. У День відкритих дверей, до Всеукраїнського дня бібліотек у читальному залі відділу обслуговування читачів-учнів 5–9 кл. працювала книжково-електронна виставка. Книга на паперовому носії була представлена як зазвичай на стенді, а розповідь про неї йшла в мультимедійному форматі з екрану плазмового телевізора, розташованого поруч. Тут же на виставці — адреси відповідних сайтів. У цьому випадку бібліотекар захищає право дитини на отримання інформації і одночасно оберігає його від негативу, існуючого в кіберпросторі. А це теж не менш важливе завдання сучасності. У нашій бібліотеці відбулася реконструкція і самих виставкових стендів. Нам хотілося, щоб книги були представлені разом з електронними базами даних, цікавими колекціями презентацій книг або їх рекламних роликів, відгуками на прочитане (на моніторі комп'ютерів або плазмових телевізорів). На майбутнє думаємо про рухомий рядок на виставці, а також про сенсорні панелі, які допоможуть швидко і сучасно організувати інтерактивне спілкування біля виставок: опитування, тестування тощо.

Серйозний напрям і великі можливості в роботі з читачами — створення власних мультимедійних ресурсів: інтерактивний плакат «Ювілейний стиль», «Електронні ресурси на кожен день», серія видань «Палітра творчого читання» — «Моя Воюбразилія». Щорічно в нашій бібліотеці створюється близько 50 презентацій. Жодний серйозний захід вже немислимий без них. Наочність, яскравість, сучасність — все це переваги даної форми.

В Інтернеті є, як відомо, все. Головне — вміти знайти потрібне. Звичайно, пошукові системи і каталоги в цьому великі помічники, але набагато легше знайти матеріал, якщо відома точна адреса, тоді інформація безперечно досягне адресата. Для цього ми створюємо і використовуємо списки Інтернет-ресурсів. Широко застосовуємо нові технології в рекламних цілях. Наш блог «Бібліотечна гавань» успішно працює вже другий рік. У ньому ми анонсуємо майбутні заходи, виставляємо інформацію про нові книги пізнавального характеру, відеоролики про проведені акції. Наприклад, широко був представлений блок, присвячений Печа-Кучі або інтелектуальному караоке, які проводилися нами за участі наших читачів (вони готували самі презен-

тацію 20×20). Зараз ми вирішуємо питання про необхідність розміщувати пост-релізи для ЗМІ на сайті бібліотеки. У соціальній мережі ВКонтакте — провели акцію «Листівка до 8 березня», під час якої діти в графічному редакторі або он-лайн робили вітальні листівки, кращі з яких були використані нами при привітанні колег. До Дня бібліотек організували флеш-моб «Сторінка 30, дев'яте речення». У період літніх канікул проводили Дні запитань і відповідей «Всесвіт on-line», де знайомили дітей з цікавими сайтами, пропонували спробувати свої сили в комп'ютерній графіці.

Сьогодні можна говорити і про нові моделі доступу до інформації у відділах бібліотеки. Наприклад, медіа-абонемент у відділі мистецтв продуктивно допомагають дитині поглянути на світ за допомогою книги, іграшки та комп'ютера. Тут знаходять спільну мову діти і батьки, адже за комп'ютером можуть одночасно працювати і дорослі, і діти. Додому тут видаються не тільки книги, а й диски. За допомогою нових технологій створюється багатюща фонотека, комп'ютерна база даних МРЗ. Відділ обслуговування учнів 5–9 кл. у читальному залі має документи як на традиційних, так і цифрових носіях: на допомогу вивченню шкільних програм, електронні підручники, путівники по музеях, розвиваючі програми. У відділі працює Art-студія «Бібліотечний ерлаш», учасники якої беруть безпосе-

редню участь у створенні фільмів. Відділом новітніх інформаційних технологій розпочато роботу зі створення мультимедійної картотеки — рекламні ролики на нові книги для дітей і батьків, 3D книги. У цьому відділі здійснюється програма навчання комп'ютерної грамотності відвідувачів Інтернет-центру. Інформаційно-бібліографічний відділ продовжує розробляти Web-уроки з інформаційної культури і власні медіаресурси з краєзнавчої тематики. Крім того, тут зібрано аудіо і відеоархів: відеосюжети про місто та область, електронні презентації про відомих людей Миколаївщини, її природні визначні пам'ятки.

Провідну роль у здійсненні бібліотечної комунікації грає наш веб-сайт. Його розділи «Бібліотечні акції», «Наші проекти» регулярно оновлюються, тут представлені інтерактивний плакат «Ювілейний стиль», «Віртуальна довідка», «Електронний каталог», літературні ігри і вікторини у яких будь-який бажаючий може взяти участь. У 2011 році у Всеукраїнському конкурсі сайтів у номінації «Кращий сайт для дітей» ми зайняли 3 місце. 14 лютого 2012 року за підсумками результатів акції «До бібліотеки з любов'ю» експертна комісія УБА і програма «Бібліоміст» визнала переможцем нашу бібліотеку за підготовлене відео «Я люблю бібліотеку». Таким чином, електронні ресурси — найефективніший і найкоротший шлях спілкування з наявними і потенційними читачами.

Полтавська область

Лариса Митрофанова,

в.о. директора Полтавської обласної бібліотеки для дітей ім. Панаса Мирного

Як зробити дитячу бібліотеку цікавою

В інтер'єрі сьогоднішнього часу портрет дитини простіше уявити за монітором комп'ютера, ніж з книгою в руках. Останніми роками інтерес дітей до читання знизився, впав його престиж і змінився характер. Якщо раніше дітям регулярно читали у 80% сімей, то тепер цей показник становить усього сім відсотків. Бібліотекарі, батьки, педагоги дуже стурбовані цим, адже кожна прочитана книга сприяє формуванню особистості дитини, вчить вирішувати життєві проблеми, вона є сходинкою вгору в її розвитку, пізнанні навколишнього світу і самого себе. Читання дітей — одне з найважливіших перспектив духовності, інтелекту, культури нації, яке відкриває кожному насамперед світ власної душі, допомагає пізнавати велич людського духу, пронизує почуттям поваги і спонукає жити цікавим, багатим життям. Читання виробляє в дитині певне світорозуміння, норми поведінки, художній смак. Ще зовсім недавно цінність книги і читання у нас була незаперечна. Але сьогодні ситуація значною мірою змінюється.

Сучасні школярі використовують багато різноманітних джерел одержання інформації, проте лідирує безсумнівно всесвітня комп'ютерна мережа Інтернет. У нашому столітті, де панують телебачення, комп'ютери та відеоігри, діти почали втрачати інтерес до читання і, відповідно, до бібліотеки. Як зробити так, щоб вони знову повернулися до книги і полюбили її? Адже потрібна книга повинна прийти до дитини в певному віці, інакше дружба з нею може й не відбутися. Що не кажи, а, зростаюча роль медіа середо-

вища змінила ставлення юного покоління до читання. Сьогодні вони читають не тільки друковані видання, але і екрани комп'ютерів. Тому «екранна культура» сильно впливає на читання дітей, яке стає переважно діловим, і значною мірою визначає їхні читацькі уподобання. Дитина йде до бібліотеки, щоб виконати завдання вчителя, сприймаючи спілкування з книгою вдома або в бібліотеці як продовження уроку. Звідси такий великий попит на книги з готовими домашніми завданнями, на художні твори в короткому викладі, на скачування рефератів з комп'ютера. Книжка перетворюється суто на джерело інформації, знижується інтерес до художньої літератури, що безумовно стає причиною недостатнього морального, естетичного розвитку зростаючої людини, падіння рівня культури спілкування, грамотності.

Як не прикро визнавати, особливий інтерес у наших читачів усе ж таки викликають комп'ютерні ігри та Інтернет. З одного боку через Інтернет діти отримали доступ до світових інформаційних ресурсів, мають можливість прочитати текст будь-якого художнього твору, також Інтернет служить потужним засобом читацького спілкування. Разом з тим комп'ютери використовуються і на шкоду дитині, яка годинами здатна просиджувати за іграми. Багато нарікань на адресу комп'ютера й з причини знаходження там всякої негативної і непотрібної для дитини інформації. Тому завдання сучасних дитячих бібліотек — прищеплювати і розвивати інтерес до читання. Велика допомога бібліотеки і у

вихованні читача. Обов'язок кожного бібліотекаря — навчити дітей любити книгу, відчувати потребу в ній, розуміти її. Робота ця дуже важлива і її потрібно проводити систематично. Від того, наскільки ми дружно будемо займатися нею, наскільки вона буде ефективною, залежить якими виростуть наші діти, їхнє майбутнє і майбутнє України.

Так як же зробити, «щоб самому «нерассуждающему читателю» стало раптом все — все зрозуміло!» Це дуже не просте завдання, хоча нам відомі і форми, і методи роботи. Однак сьогодні цього недостатньо, бо ми працюємо тепер з абсолютно новим типом користувачів. Я цілком згодна з Наталією Семілет, що «справити враження на сучасного користувача і зробити для нього відвідування бібліотеки яскравою подією — завдання не з легких. Потрібні нестандартні зміст і форми, нове бачення, нова лексика, нові способи комунікації, здатність передбачати читацькі потреби». Нам дуже хочеться, щоб нашу бібліотеку сприймали як бібліотеку працюючу і цікаву. Хоча нас виселили з орендованого приміщення без надання рівноцінного, але жодного дня бібліотека не була закрита для наших користувачів, ми продовжуємо працювати й оновлюватися. Все це тому, що працюємо ми «заради читача» і «для читача». А щоб він був, той читач, потрібно постійно йому про себе нагадувати. От ми й почали думати: як зробити бібліотеку цікавою?

У зв'язку з цим виникла необхідність впровадити в роботу бібліотеки інноваційні форми діяльності, які дозволили б підняти престиж дитячого читання, виховати справжнього читача з раннього дитинства. Для прищеплення у дитини інтересу до читання нашими фахівцями придумано чимало цікавих родзинок. Щоб зробити спілкування бібліотекаря з користувачами та самих користувачів між собою більш активним, цікавим, емоційним створили, так звані, інформаційні зони спілкування, дозволяючи розваг, а саме: «На книжкових островах», «Бібліотека інформує», «Книжку читайте й весело грайте!». Постійно змінюються експозиції й у вітринному вікні бібліотеки, які гостинно запрошують користувачів завітати в бібліотеку. На читацьких столиках завжди чекають дітей олівці, фломастери, папір, іграшки, щоб можна було не тільки переглянути, почитати книгу, а й погратися та помалювати. За допомогою «Скриньки побажань, пропозицій, запитань», «Пошти дружби» бібліотекарі дізнаються про те, що більш за все хвилює наших користувачів, про їхні інтереси, побажання і відповідно до цього, будують свою роботу. З цією ж метою проводиться анкетування серед користувачів-дітей та організаторів дитячого читання на теми: «Сподобалося — не сподобалося», «Які періодичні видання вам потрібні», «Цю книгу я рекомендую прочитати», «Гаряча десятка» (10 найпопулярніших книг), «Бібліотека очима читача». Цікавою для дітей і корисною для бібліотекарів стала така форма роботи: введення «book-smile» — смайлика в книзі як поради-індикатора читацької думки, що значною мірою сприяє формуванню читацької позиції. На практиці це виглядає просто: прочитавши книгу, дитина позначає її відповідним смайликом: сумним, веселим чи здивованим. Веселі та сумні є показником читацького успіху книги і водночас рекомендацією для використання її іншими дітьми. Повірте, це дуже допомагає кожному читачеві обрати собі цікаву і потрібну книжку.

Відділ обслуговування читачів-учнів 1–4 класів головними напрямами своєї діяльності визначив роботу з наймолодшими користувачами та відродження сімейного читання. З огляду на це основними завданнями працівників відділу стало залучення родин до користування бібліотекою, активна діяльність сімейного абонементу, вивчення нових можливостей у роботі з дітьми дошкільного віку, створення комфортних умов спілкування з книгою, роз'яснення батькам важливості систематичного читання для гармонійного розвитку дитини. Також велика увага роботі з батьками приділяється й у відділі обслуговування читачів-учнів 5–9 класів, де для них проводиться консультативна та роз'яснювальна робота, анкетування, готуються різноманітні пам'ятки, поради. Неабиякий інтерес викликала й організована влітку цього року книжкова виставка «Дітей виховують батьки. А батьків?». З метою виховання у дітей толерантного ставлення до людей незалежно від їх національності або кольору шкіри бібліотека у 2011 році стала ініціатором проведення в Полтаві акції «Ініціативи розмаїття» в рамках проекту «Жива Бібліотека», в якому «книжками» є люди з різних соціальних або етнічних середовищ, а «читачами» учні та студенти. Звичайна книга — це просто тверда обкладинка і сторінки. А «жива книга» — це надзвичайно цікаво для читача: можна поставити книзі будь-яке запитання та бути впевненим, що вона дасть відповідь. Захід сподобався нашим читачам і в квітні 2012 року бібліотеку знову відвідали іноземні студенти. Наприкінці заходу всім учасникам були роздані анкети, в яких респонденти мали відповісти на запитання та висловити своє враження щодо спілкування з представниками інших етнокультур. І якщо минулого року анкети заповнювали тільки читачі, то цього року ми запропонували зробити це і «книгам». Усі гості написали, що їм дуже цікаво брати участь у такому дійстві, і що вони вважають за необхідне проведення такого живого спілкування для того, аби краще дізнаватися про культуру інших країн, змінити стереотипи, які існують у дітей щодо представників різних етнокультур і заохотити їх до підтримки та активного спілкування.

У січні цього року від турфирми «Кругозор» до Полтави з екскурсією завітала група дітей із Севастополя зі спеціалізованої середньої школи № 3 з поглибленим вивченням англійської мови. Вони відвідали багато цікавих місць, пам'яток архітектури та культури, в тому числі і Полтавську обласну бібліотеку для дітей ім. Панаса Мирного, де працівники ознайомили дітей з бібліотекою та її фондом і провели для них цікавий інтерактивний захід — бібліотечно-фантастичну гру «Незвичайні пригоди у бібліотеці» (за книгами українських письменників-фантастів). Захід включав декілька рухливих та пізнавальних ігор, під час яких діти могли не тільки погратися і позмагатися у командах, але й проявити свої інтелектуальні, акторські та творчі здібності. Найбільше дітям сподобалася гра «Юні ілюстратори», під час якої представники з обох команд мали намалювати частинку заданої казки, а потім скласти їх разом і представити так, щоб команда-суперник відгадала, яку саме казку було загадано.

30 вересня 2011 року в День бібліотек ми, запозичивши досвід російських колег та додавши свого бачення, вирішили вийти за межі стандартного обслуговування в приміщенні бібліотеки і привернути увагу до проблеми втрати зацікавленості до книги і читання. Так виникла ідея створення «Читаючий тролейбус», основна мета якої — хоча б

ці 5 хвилин, упродовж яких людина їхала у незвичайній бібліотеці на колесах, поспілкуватися з нею, відволікти від повсякденних проблем і перенести її до дивовижного царства книги, нагадати, скільки позитивних емоцій дає читання! Також було організовано виїзну книжкову виставку на ігровому дитячому майданчику в парку відпочинку, головна мета якої — шляхом простого невимушеного спілкування з людьми хоча б на трішки наблизити їх до книги і до читання.

17 квітня 2012 року в рамках всеукраїнського письменницького туру в бібліотеці відбулася творча зустріч, присвячена презентації книг дев'яти фіналістів Літературної премії «Великий їжак» — першої української незалежної недержавної літературної премії для автора найкращої сучасної україномовної книги для дітей. Талановиті дитячі письменники Дзенислава Матіяш, Олекса Росич, Олександр Дерманський, а також директор премії, письменник та перекладач Маріанна Кіяновська із задоволенням спілкувалися з читачами, розповідали їм веселі історії та зачитували найцікавіші уривки зі своїх творів, а також подарували бібліотеці 15 книжок. 1 червня 2012 року працівниками Полтавської обласної бібліотеки для дітей ім. Панаса Мирного за сприяння управління культури облдержадміністрації було організовано свято до Міжнародного дня захисту дітей «Дитинство — це гомін усюди», яке проходило з 10 до 12 години в парку відпочинку «Сонячний». Веселі розваги, активні рухливі ігри, цікаві виступи вихованців навчальних закладів мистецтва та культури нашого міста побачили запрошені на захід діти, що відпочивають в пришкольніх таборах ЗОШ № 4, 10, 27, НВО № 14, гімназія № 21, НВК № 26, а також всі присутні, що побажали приєднатися до цього чудового дійства! Величезне враження на всіх справила виставка робіт учасників Обласного літературного конкурсу Першої читацької книги «Моєму маленькому братикові, сестричці» та Обласного конкурсу творчих робіт «Дитинство — це гомін усюди». Учасники свята побачили безліч цікавих робіт і переконалися, наскільки творчо розвинені і талановиті діти Полтавщини!

21 червня 2012 року в нашій бібліотеці відбувся віртуальний діалог між полтавськими читачами та російськими користувачами з бібліотеки-філії № 32 ім. Г.Н. Троепольського міста Воронежа. Використовуючи можливості сучасних комп'ютерних технологій, фахівці бібліотек організували скайп-діалог, під час якого діти добре бачили та чули один одного, мали можливість вільно і невимушено спілкуватися. Кожен з учасників не тільки намагався побільше розповісти про себе, про кумедні випадки із життя, що траплялися з ним як в бібліотеці, так і за її межами, але й більше дізнатися про своїх однолітків з близького зарубіжжя. З неабияким запалом з обох сторін читачі згадували і обговорювали найцікавіші заходи, що проводяться для них у їхніх улюблених бібліотеках. Також ділилися вони і

враженнями від прочитаних улюблених книжок та радили один одному, які цікавинки можна почитати в період літніх канікул, говорили про свої захоплення, хобі та уподобання.

Влітку 2012 року розпочав свою роботу клуб «Шукачів пригод» — клуб відважних та сміливих, кмітливих та розумних, веселих та товариських користувачів Полтавської обласної бібліотеки для дітей ім. Панаса Мирного. Стати його учасником може будь-який читач, який проявить трішки цікавості та творчих здібностей. У клубі широкий вибір настільних і інтелектуальних ігор для тих, хто полюбляє книжки в жанрі фентезі та фантастики, а також захоплюється подорожами і пригодами. Вдалим і цікавим, на нашу думку, став і проект «Класні читацькі дуелі», в рамках якого відбулося своєрідне змагання між учнями полтавських загальноосвітніх шкіл № 3 та № 21. Метою проекту передбачалося залучення якомога більшої кількості дітей до бібліотеки та читання. За умовами конкурсу, що проходив протягом минулого року, перемогу міг здобути не клас і школа, учні яких прочитають більше книг, а ті учні, що будуть ще й найактивнішими у бібліотечних заходах, найохайнішими у користуванні книгами та найдисциплінованішими читачами. Оскільки девізом цього конкурсу було «Перемога є, переможених немає!», то й відзначені були здобутки кожного колективу і кожного читача зокрема.

У своїй роботі ми також активно використовуємо й новітні інформаційні технології. Наприклад, створені і успішно діють сайт бібліотеки та сторінка ВКонтакте, обладнано комфортне Інтернет-місце для користувачів. Ми добре розуміємо, що час не стоїть на місці і працівникам бібліотеки потрібно постійно знаходитися у творчому пошуку. Вірно обрана стратегія діяльності дає можливість бібліотеці бути більш успішною, прогресивною, а головне — потрібною дітям. На сьогоднішній день наша бібліотека, хоча й затісна, але має сучасне технічне обладнання, повноцінний книжковий фонд, гарні зручні меблі, дитячі куточки для найменших користувачів, іграшки. А головне — у нас є творчий колектив професіоналів своєї справи, що дає змогу розширити діапазон можливостей бібліотеки та робить її привабливішою, необхідною і цікавою для користувачів будь якої вікової аудиторії.

На закінчення хочеться сказати, що лише використання всіх потужних можливостей дитячої бібліотеки допоможе нашим дітям стати освіченими, культурними, творчими, соціально затребуваними особистостями — людьми, яким жити і працювати в сучасному інформаційному суспільстві. І одним з найголовніших наших завдань сьогодні є активне залучення дітей до читання і переконання їх у тому, що читання не лише створює можливість добитися внутрішнього особистого розвитку, але й дає реальний шанс у майбутньому зробити вдалу кар'єру, реалізувати себе як інтелектуальну особистість.

Дитяче читання в сучасних умовах: здобутки і завдання

Упродовж березня-вересня 2012 року в рамках обласних громадських обговорень «Якою має бути бібліотека нашої громади?» Рівненська державна обласна бібліотека для дітей провела опитування серед своїх користувачів щодо сучасного стану бібліотечного обслуговування та доступності інформації. Відповіді активної частини користувачів, а це понад 500 дітей, батьків, вчителів, нас втішили і ще раз підтвердили те, що сьогоднішнім дітям попри потужний розвиток інформаційних технологій дуже потрібні і дитячі книжки, і дитячі бібліотеки.

Вся діяльність нашої книгозбірні спрямована за двома основними напрямками: підтримка і розвиток читання юних користувачів і навчання їх умінню ефективно вести пошук необхідної інформації. Серед розмаїття форм і методів популяризації читання варто відмітити такий традиційний та надзвичайно ефективний як Всеукраїнський тиждень дитячого читання, який щорічно проходить наприкінці березня. Обласна бібліотека для дітей здійснює організаційно-методичні заходи з підготовки і проведення його в дитячих книгозбірнях регіону, готує свято урочистого відкриття та щоденно протягом Тижня проводить в усіх відділах цікаві масові дійства. Про дієвість і зростання масштабів Тижня свідчить статистика: 2010 рік — 19 заходів відвідало 1410 осіб, 2011 — 21 захід і 1036 осіб, 2012 — 37 заходів і 1139 осіб. Особливістю цього річного свята було те, що нам випала честь прийняти естафету відкриття Всеукраїнського тижня дитячого читання. 20 березня у Рівному відбулося урочисте літературне свято «Книга — розум, знання та успіх!». Вагомості традиційним книжчиним іменинам додала присутність почесних гостей: М.Г. Височанської, головного спеціаліста Міністерства культури України; А.С. Кобзаренко, генерального директора НБУ для дітей, Героя України, кавалера ордена княгині Ольги III ступеня, заслуженого працівника культури України; Т.М. Турбаніст, заступника генерального директора НБУ для дітей; українського письменника і головного редактора журналу «Однокласник» — С.С. Іванюка (Оксеника). Всіх книголюбів Тиждень дитячого читання цього річ об'єднав під девізом «Чарівну силу має книжка — я хочу стати теж чарівником!».

У фойє обласного театру ляльок, де проходило дійство, розмістилося чимало цікавих книжкових експозицій. Охочі придбати книги місцевих літераторів підходили до виставки-продажу «Книжкове розмаїття «Азалії», біля якої можна було відразу отримати і автограф автора. Надзвичайний інтерес викликала виставка «Креативна книга» рівнянки Олени Медведєвої. Адже мало хто бачив бурштинові, вишиті, вив'язані, різьблені, солом'яні, шкіряні книжки, виготовлені вручну. «ВІД тих, хто пише — тим, хто читає» — під такою назвою виставили книжки з фонду ОБД з автографами авторів, а з творами присутніх на святі письменників гості ознайомлювалися на виставці «Сьогодні у нас в гостях». Немоżliво було пройти повз яскравих фарб, якими сяяла виставка картин юної художниці Ірини Довжаниці із с. Деражне Костопільського району. Атмосферу

свята підтримав колорит поліських народних костюмів, одягнутих бібліотечними працівниками, які проводили літературні вікторини: «Книжкова карусель», «Хто відповідь знає — у казку потрапляє», «Сторінками славнозвісних книжок».

Зал театру вщерть заповнили учні молодшого та середнього шкільного віку шкіл міста, навколишніх сіл — Решуцька та Ходосів, вихованці Рівненського спеціального дошкільного дитячого будинку, представники громадських організацій, батьки, вчителі. Діти гомоніли, дорослі знайомилися, розмовляли і ділилися враженнями, а потім увага всіх присутніх перемістилася на сцену, де розпочалося справжнє казкове дійство. Аби створити дітям святковий настрій літературна героїня — дракониця Джульєтта з книги О. Дерманського «Король буків, або таємниця Смарагдової книги» разом із ведучими — шестикласниками Дариною Коберською та Вадимом Оніщуком, що виступили в ролях Лелі — героїні книги Сергія Оксеника «Лісом, небом, водою» і козацького джури Іванка — героя книги Вадима Карпенка «Про козака малюка», та Наталією Онофрійчук, завідуючою науково-методичним відділом урочисто відкрили Тиждень. Ведучі нагадали присутнім про славі літературні традиції нашого краю, видатні письменні пам'ятки (Острозьку Біблію та Пересопницьке Євангеліє) та імена письменників, які тут жили і творили: Володимира Короленка, Бориса Тена, Уласа Самчука, Олексу Стефановича, Валер'яна Поліщука, Григорія Чубая, Олександра Ірванця. Ці всі відомі люди черпали своє натхнення з цілющих народних джерел, які не змінили й донині, продовжуючи надихати до творчості маленьких талановитих рівнян. Підтвердженням цього став чудовий виступ дзвінкоголосого фольклорного гурту «Весняночка» Рівненського палацу дітей та молоді. Представник Міністерства культури України Марія Височанська зачитала вітання від Міністра культури України Михайла Куліняка та вручила подяки головам облдержадміністрації, обласної ради та меру міста за підтримку бібліотечної справи. В свою чергу з вітальними словами до дітей звернувся Олексій Губанов, заступник голови облдержадміністрації та Володимир Хомко, міський голова, який ще й подарував для читачів підбірку книг.

Під час свята діти мали можливість поспілкуватися з рівненськими письменниками та журналістами — Лідією Рибенко, головою обласного відділення НСПУ, Євгеном Шморгуном, лауреатом літературної премії ім. Лесі Українки, гумористами Ростиславом Солоневським та Юрієм Березою, лауреатом премії ім. Остапа Вишні, Петром Велесиком, Михайлом Степанюком, Любов'ю Пшеничною, Анною Лимич. Невеличка мандрівка в історію Тижня, розповіді про книги переплелися з піснями і танцями, які дарували всім присутнім активні і надзвичайно талановиті читачі і друзі обласної книгозбірні. Зачарували всіх своїм співом наймолодші учасники — Діна та Діана Харові, вихованки дитячого будинку та учень ЗОШ № 8 Сашко Дубатовка. Гарно глядачі зустрічали запальну пісню у виконанні Тетянки П'янтковської та учасників літературно-ми-

стецького клубу «Крок» при територіальному центрі медико-соціального обслуговування і реабілітації інвалідів з порушенням опорно-рухового апарату. Щирі аплодисменти отримали хореографічні колективи: дитячий театр танцю «Арабеск» (худ. керівник Галина Золина), що представив чудову композицію за казкою О. Пушкіна «Про рибака та рибку» та зразковий ансамбль сучасного танцю «Едельвейсики» (худ. керівники — Людмила Супонькіна та Олена Присяжненко), який виконав танець «Веселі бурундучки».

На відкритті свята, як і щороку, відзначалися лауреати премії «Кобзарик» у номінаціях «Кращий читач» та «Друг бібліотеки». Цією премією, що встановлена обласною бібліотекою для дітей у 1998 році, відзначаються представники громадськості, читацького активу за співпрацю і допомогу у вирішенні актуальних питань діяльності бібліотеки. Премія — це спеціальний диплом та видання «Кобзаря». Цього року її отримали кращі читачі — Яна Цветохіна (4 кл.), Анастасія Велігурська (6 кл.), Маргарита Усик (8 кл.), друзі бібліотеки — вихователь-методист ДНЗ компенсуючого типу № 35 для дітей з вадами зору Тетяна Анатоліївна Цепух, біолог, вчитель вищої категорії, класний керівник 8-Е кл. НВК № 12 Оксана Вячеславівна Онофрійчук, вчитель початкових класів ЗОШ № 1 Лариса Миколаївна Приходько, генеральний директор НБУ для дітей Анастасія Степанівна Кобзаренко, віце-президент Міжнародної громадської організації «Рівненське земляцтво» Василь Петрович Яницький. Особливо приємно номінантам було отримати цю заслужену бібліотечну відзнаку з рук А.С. Кобзаренко, яка весело у невимушеній формі розповіла дітям про святкування Тижня по всій Україні та вручила книжкові подарунки для бібліотеки. Долучився до віншування «кобзаренят» і спонсор — власник Рівненського льонокомбінату Олег Червонюк. Гарним сюрпризом стали веселі дитячі вірші у виконанні Ганни Задерей, актриси Київського академічного театру ляльок.

По завершенні дитячого свята дорослі зібралися у приміщенні бібліотеки на засідання круглого столу «Підтримка і розвиток читання в Україні: загальнонаціональні ідеї та регіональний досвід». Письменники, видавці, бібліотечні працівники, представники управління культури і громадськості обговорили питання підтримки читання на державному рівні («Концепція Державної цільової програми підтримки та розвитку читання на період до 2015 року»); заходи НБУ для дітей, спрямовані на розвиток читання; діяльність Національної спілки письменників України щодо підвищення читацької активності; вплив процесу книговидавання в Україні на підтримку читацького інтересу та виховання культурної компетентності підростаючого покоління; реалізація регіональної «Програми підтримки національного книговидавання, популяризації української книги та сприяння книгорозповсюдженню в Рівненській області на 2009–2013 роки»; робота Рівненської державної обласної бібліотеки для дітей з виховання стійкого інтересу до книги та читання, формування інформаційної культури дітей.

Наступного дня урочистості з нагоди відкриття Всеукраїнського тижня дитячого читання продовжилися у древньому місті Острозі. Глядацька зала районного будинку культури ледве вмістила всіх бажаючих бути присутніми на святі «Книга нас усіх єднає». Дорослі і юні острожани почули слова шани та подяки її Величності Книзі і всім розумникам та розумницям, книголюбам і книгознавцям з уст шановних гостей та представників влади — го-

ловного спеціаліста Міністерства культури України Марії Височанської, Генерального директора НБУ для дітей, Героя України Анастасії Кобзаренко, заступника генерального директора НБУ для дітей Тамари Турбаніст, письменника Сергія Іванюка, актриси Київського академічного театру ляльок Ганни Задерей, заступника начальника управління культури і туризму Рівненської облдержадміністрації Світлани Хом'як, директора Рівненської державної обласної бібліотеки для дітей Лариси Лісової, заступника голови Острозької районної державної адміністрації Валентини Стрілецької і заступника міського голови Віталія Ундіра. За найкращу роботу з обслуговування сільських і міських школярів грамотами Української асоціації працівників бібліотек для дітей були відзначені працівники Острозької міської бібліотеки для дітей: завідувача Алла Базан, провідний бібліотекар Світлана Васильчук та працівники централізованої системи публічно-шкільних бібліотек Острозького району: директор Ольга Бояр, завідувача публічно-шкільною бібліотекою с. Новорочиці Людмила Лозовицька, завідувача публічно-шкільною бібліотекою с. Плоска Ольга Крутій. Гарним поетичним словом вітали присутніх представники Національного університету «Острозька академія» — член Національної спілки письменників України, кандидат філологічних наук, ініціатор відкриття спеціальності «літературна творчість» Анатолій Криловець та студентки четвертого курсу Альона Лісничка і Діана Кобернюк. Літературна героїня Ромашка з книжки Богдана Чалого «Сто пригод Барвінка та Ромашки» перевірила, як присутні знають казки і чи можна їх називати казкознавцями, а також навчила дітей танцювати сидячи. І переконалася, що юні острожани не лише гарні читайлики, а й справжні артисти.

Є чудовий вислів: якщо Бог любить землю — вона народжує геніальних людей. Острозька слов'яно-греко-латинська академія виховала багато видатних вчених, освітніх, церковних та політичних діячів. В культурному осередку разом з академією постало потужне українське видавництво — кирилична друкарня Івана Федорова. Острожчина й надалі народжує таланти. Так, любов до поетичного слова перейшла від дідуся Олеса Ундіра до його онучки Люби, яка у шість років вже має власну збірку віршів «Перша ластівка». Бліц-інтерв'ю ведучої свята з ученицею 9 класу Новородчицької школи Надією Павловою, семикласницею ЗОШ № 3 м. Острога Інною Дубицькою, девятикласницею ЗОШ № 1 м. Острога Ганною Стасюк та одинадятикласницею-гімназисткою Світланою Скрипкою засвідчило, що ці дівчатка талановиті від народження і реалізують свої творчі здібності вже сьогодні, пишучи вірші, поеми, казки, видаючи власні книги. Вразили присутніх своїми талантами й інші учасники свята — юні артисти Олександра Коцюк та Валерія Зламан, Софія Рильська, ансамбль «Співаночка» дитячої музичної школи, танцювальні колективи будинку культури села Межиріч та Острозької спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату І–ІІ ступенів для дітей з вадами слуху. Фінальна пісня про бібліотеку, різнокольорові кульки і райдужні мильні бульбашки, які полетіли зі сцени в зал, додали позитивних емоцій і чудового настрою всім. Нові книги, цікаві зустрічі, пісні і танці, подарунки від спонсорів, веселі загадки та вікторини — таким запам'ятався малим і великим книголюбам Тиждень дитячого читання у 2012 році на Рівненській землі. У колективу Рівненської державної обласної бібліо-

теки для дітей виникла пропозиція — розробити і затвердити емблему Всеукраїнського тижня дитячого читання, щоб вона була єдиною і легко впізнаваною, як, наприклад, емблема Міжнародного Шевченківського літературно-мистецького свята «В сім'ї вільній, новій...». На нашу думку, це додасть престижу цьому заходу.

Ефективним засобом залучення дітей до читання є також проектно-програмна діяльність книгозбірень. В цьому ми переконалися, реалізуючи бібліотечні програми «Через маленьку книгу — у великий світ» (для дітей, позбавлених батьківського піклування та дітей з особливими потребами), «Відомі рівняни читають дітям», «Літо на книжковій галявині», «Бібліотека йде до Вас». Наш проект «Клуб сімейного дозвілля «Нінтешк@», який отримав цьогогорічну грантову підтримку Ради міжнародних наукових досліджень та обмінів, передбачає організацію сімейних ігрових змагань і турнірів з використанням ігрових консолей *Nintendo Wii* (рухливі ігри), знайомство з новими книгами і спілкування з ровесниками. У ході впровадження проекту ми побачили, що у дітей з бажанням спробувати свої фізичні можливості зростає інтерес до читання книг, перегляду періодичних видань. Сприяють цьому і спеціально оформлені книжково-ілюстративні виставки «Всі добрі справи починаються в сім'ї», «Місто веселих майстрів», «Краще. Сучасне. Дитяче», «Спорт — гармонія тіла і духу», «Прескоктель» тощо. На бібліотечному блозі «Нінтешк@» діти мають змогу прочитати інформацію про різноманітні види спорту, олімпійські та параолімпійські ігри, Євро — 2012; на сторінці «ВКонтакте» — ознайомитися з віртуальною книжковою виставкою «Видання на всі уподобання» та з книжками серій «Дівочі історії», «Шкільні прикольні історії». Зацікавлює їх до читання й інформація на бібліотечному сайті (<http://www.rdobd.com.ua>) «Прочитай це негайно!» (топ — 20 найпопулярніших книг серед читачів Рівненської державної обласної бібліотеки для дітей), «Нові книги», «Подаровані книги».

Прагнучи повернути й активізувати прекрасну традицію сімейного читання, допомогти батькам і організаторам дитячого читання зорієнтуватися в розмаїтті дитячої літератури, обрати найбільш цікаві і потрібні книги, підготовлено рекомендаційний бібліографічний покажчик «Цікаві книги в сімейному колі». Видання обиралися в основному з кращих зразків дитячої книги, і завдяки Державній програмі «Українська книга» гарантовано потрапили до кожної бібліотеки — чи то обласної, районної, міської для дітей, чи то сільської публічної. Окрім того, взяли до уваги те, що «велика» література «народжується» не лише в мегаполісах — тому включили твори місцевих авторів, що заслуговують на увагу і були видані в рамках Програми підтримки національного книговидання. Окремим розділом покажчика виділені книги та статті з періодичних видань — «Батькам про читання дітей», у яких мова йде про дитяче читання та виховання культури читання. Адже потрібно формувати свідоме відношення до книги, вчити вибирати її і уважно, вдумливо читати, виробляти навички самостійної роботи з нею. Популярним є електронний варіант покажчика «Цікаві книги в сімейному колі» виставлений на сайті бібліотеки (<http://www.rdobd.com.ua>). Даний інформаційний продукт зацікавив редакцію журналу-інновації «Шкільний бібліотечно-інформаційний центр» і за погодженням з нами вийшов додатком до видання на компакт-диску (№ 6 за 2012 рік).

Практика показує, що читацький інтерес успішно розвивається там, де активізується пізнавальна діяльність школярів, що ставить їх перед необхідністю шукати відповіді на запитання. Учні завжди цікавлять ігрові моменти. Особливо це стосується першокласників, серед яких гра ще не втратила свого значення. Тому на допомогу роботі із молодшими школярами бібліографом М. Романовою була розроблена мультимедійна бібліографічна мандрівка «Казкова подорож Україною», що отримала в цьому році перемогу в обласному фестивалі-конкурсі інноваційного досвіду «Бібліофест». Ця мандрівка створена в доступній для дітей ігровій формі з елементами вікторини. У виступі зайчик Пухнастик допомагає молодшим школярам узагальнити знання про казку, її види. В основі нетрадиційної форми популяризації книги та читання лежить впізнавання творів за окремими малюнками чи уривками, розгадування «хитрих» питань за прочитаними казками, відгадування імен літературних героїв, прізвищ письменників. Разом із казковими героями діти дізнаються про життя та творчість письменників-казкарів. До мандрівки увійшли короткі біографічні відомості про І. Франка, Лесю Українку, В. Сухомлинського, В. Нестайка, рівненську письменницю Л. Пшеничну. З урахуванням цільової аудиторії подані рекомендаційні списки творів письменників і література про них. Мандруючи Україною, школярі мають можливість побачити на мапі, в якій саме місцевості народився кожен з авторів. Таким чином формується інтерес до читання і географічних знань. Досвід роботи показав, що у значної частини молодших школярів відсутня бібліографічна грамотність. Це проявляється в неувважності до авторів прочитаних творів, неточності передачі назви книги, невмінні самостійно вибрати книгу за її основними ознаками. Щоб сформувати елементарні навички бібліографічної грамотності, запитання вікторини акцентують увагу на назві казки та прізвищі автора. Для вироблення у дітей уваги та спостережливості використовуються уривки з мультфільмів та аудіоказок. Без знання початкових основ інформатики переглянути чи прослухати їх неможливо. Тому для опанування перших навичок комп'ютерної грамотності школярам подаються інструкції. Завершується бібліографічна мандрівка узагальненням знань про обласні центри на мапі України. За відмінні знання літературної казки діти можуть роздрукувати собі Диплом кращого читача.

З великим задоволенням працівники нашої книгозбірні прийняли пропозицію НБУ для дітей щодо участі в проекті «Почитайко» — електронній антології творів дитячої літератури. Бібліотекарі озвучили 18 творів семи українських авторів: Олександра Олеся, Ліни Костенко, Дмитра Павличка, Валер'яна Поліщука, Олени Пчілки, Катерини Перелісної, Авеніра Коломийця. На нашу думку, в цьому проекті дійсно вдалося зібрати кращі зразки дитячої літератури, які спроможні розвинути у школярів такі риси як чесність, повага до людей і до себе, любов до знань і до праці. Напрочуд актуальними і цікавими є казки Авеніра Коломийця «Про хлопчика Антипка, сухенького, як скрипка» та «Про мишку, жабку і кидину лапку», які розкривають поняття здорового способу життя і показують справжню дружбу, а вони ж писані видатним уродженцем Рівненщини у далеких 1945–46 рр. за межами України і майже невідомі на рідних теренах. Такі твори заслуговують на увагу, гарно сприймаються дітьми, що й було підтверджено на нещодавніх коментованих голосних читаннях казок А. Коло-

мийця з учнями третіх класів навчально-вихованого комплексу «Колегіум».

На сьогоднішній день ми констатуємо той факт, що діти таки люблять книгу. І наше завдання — допомогти батькам як першим і головним вихователям дитини зрозуміти, що ніщо так не сприяє встановленню взаєморозуміння, близькості, як дотик до хорошої книжки. Сучасні діти рано дорослішають... Аби допомогти їм не перескакувати, а пройти всі етапи розвитку і становлення особистості, нам слід зберігати і підтримувати субкультуру дитинства методом залучення до читання. Працівники дитячих книгозбірень мають великий арсенал засобів щодо виховання культури читання у юних українців, проте сьогодні ми прагнемо долучити до цієї справи більше соціальних партнерів і надати їй більшої ваги у суспільстві. Нам необхідно працювати ще краще і стояти на щабель вище, адже за обслуговування дітей вже активно взялися наші «дорослі» колеги — юнацькі і наукові бібліотеки.

Поціновуючи і використовуючи можливості інформаційно-комунікативних технологій, дитячим бібліотекарям усе ж хочеться, аби наші читачі виховувалися в умовах саме книжкової культури. Адже в такому випадку не лише автор, а й видавництво відповідає за текст. Видання набуває значущості, більшої достовірності і, врешті, довіри. Маючи позитивну динаміку в галузі дитячого книговидавання, в Україні (за I півріччя 2011 р. видано 618 назв накладом 1 млн 658 тис. прим.; за I півріччя 2012 р. — 971 назва накладом 2 млн 556 тис. прим.), бібліотекам реально можна оновити свої фонди. Звичайно, за умови державного фінансування. Навіть невеликі бюджетні кошти (по 30–40 тис. грн протягом останніх років) дозволили нашій бібліотеці придбати кращі зразки нової і класичної дитячої літератури та різновиди сучасних видань (звукові книжки, книжки-пазли, книжки-іграшки), які надзвичайно приваблюють читачів. А ми так прагнемо бути повсякчас корисними і потрібними тим, кому служимо!

Сумська область

Лілія Тогобицька,

директор ОКЗ «Сумська обласна бібліотека для дітей ім. М.О. Островського»

Виховання інформаційної культури засобами краєзнавства

Сьогодні, в час духовного відродження України, значно збільшився інтерес читачів до історичного минулого своєї батьківщини, зростає роль краєзнавства. Саме на історії, культурі і народних традиціях у дитячих бібліотеках формується особистість. Щоб по-справжньому любити свій рідний край, його, насамперед, потрібно добре знати, бо такі знання підносять і звеличують людину, розширюючи її світогляд. Тому й завдання бібліотечного краєзнавства полягає у виявленні та збереженні відповідної літератури і у допомозі читачам орієнтуватися в ній та ефективно використовувати. Популяризація краєзнавчих знань — одна з найважливіших функцій бібліотеки, що закріплена «Положенням про краєзнавчу роботу бібліотек системи Міністерства культури і мистецтв України». Складовими частинами змісту цієї роботи можна назвати формування тематичного фонду, створення довідкового апарату, популяризацію кращих видань.

Сумщина багата своїми традиціями, культурними, краєзнавчими, фольклорними скарбами, історичними пам'ятками архітектури, чарівною природою, видатними письменниками, художниками, науковцями та винахідниками. І головне наше завдання зберегти та передати нащадкам все те найкраще, що є у рідному краї. Станом на 01.07.2012 року краєзнавчий фонд обласної дитячої бібліотеки ім. М.О. Островського налічує 4632 примірники документів та 8 назв періодичних видань. Щорічно до бібліотеки надходить від 70 до 100 прим. краєзнавчої літератури, більшість яких подарована місцевими авторами. Багато матеріалів містять газети «Сумщина», «Суми і сумчани», «Ваш шанс», «Данкор», «Панорама», альманахи «Земляки», «Слобожанщина», журнал «Сумська старовина» тощо. На жаль, фонди краєзнавчих документів дитячих бібліотек області бажають бути кращими, особливо це стосується видань пізнавального характеру для дітей і періодики. Але в усіх дитячих і сільських бібліотеках оформлені краєзнавчі куточки, книжкові виставки і тематичні полиці, на яких представлений весь наявний матеріал про історію і сьогодення рідного краю, які доповнюються альбомами з історії і теками газетно-журнальних вирізок.

Популяризація краєзнавчих документів здійснюється під час проведення інформаційної та масової роботи з використанням тематичних каталогів, картотек і бібліографічних посібників. Основними складовими виховання інформаційної культури користувачів є вибірковість і націленість на кращі інтелектуальні і духовні джерела, бібліотечно-бібліографічна і комп'ютерна грамотність, творчий підхід до пошуку потрібної інформації. Найефективнішими бібліотечними засобами популяризації краєзнавчих документів виявилися книжкові виставки, огляди літератури, краєзнавчі подорожі, літературні портрети тощо. Окрім цього практикуємо комплексні форми: краєзнавчі дні (тижні, місячники) краєзнавчі читання, презентації, зустрічі з відомими людьми краю, вченими, краєзнавцями, конкурси на кращого знавця краю, діяльність клубів та об'єднань за інтересами. Краєзнавчі дні, зазвичай, в обласній дитячій бібліотеці проводяться під час Всеукраїнського тижня дитячого читання. Наприклад, з нагоди 355-річчя заснування м. Суми був проведений День краєзнавства «У рідному краї й серце співає», під час якого читачі стали учасниками літературного диліжансу «Майстри пера Сумщини — дітям», інформаційної години «Сім природних чудес Сумщини», слайд-презентації «Прогулянка вулицями рідного міста». До 70-річчя утворення Сумської області — «Мій край у душі, як пісня», в рамках якого відбулися віртуальна екскурсія «Свою Сумщину любіть», краєзнавча подорож «Сім чудес Сумщини», краєзнавче лото «Сумські дива і таємниці». До Року туризму і курортів в Україні — «Стежками рідного краю» з краєзнавчою подорожжю «Моя земля, мій дивосвіт», вернісажем «Архітектурні перлини рідної Сумщини», мандрівкою «Що ти знаєш про рідне місто?». Також впродовж року проведено цикл заходів, спрямованих на популяризацію документів до 355-річчя заснування міста. У відділах обслуговування для ознайомлення користувачів з історією та сьогоденням рідного краю організували книжкові виставки та тематичні полиці: «Місто Суми моє і твоє, козаки нам його збудували», «Краю світлий, Сумщино моя!», «Спортивна слава Сумщини», «Архітектурні перлини рідної Сумщини», «Ми-

стецькими стежками Сумщини» «Письменники Сумщини — дітям», «Рідний край, де ми живем, містом Суми ми зовем», «Маленькі герої Великої війни», «Не звільняється пам'ять, відлунує знову роками», «Партизанськими стежками».

Протягом ювілейного року в бібліотеці проводилися: віртуальна подорож «Прогулянка вулицями рідного міста», слайд-розповідь «Оспівую тебе, чарівне місто», історично-краєзнавчий калейдоскоп «Суми — з близького й далекого минулого», краєзнавчий екскурс «Сторінка життя великого композитора П.І. Чайковського», літературна подорож «Письменники Сумщини — дітям», історична бесіда «Безсмертний подвиг партизан», бесіда-огляд «Навічно в пам'яті народній», інформаційні години «Олімпійські чемпіони Сумщини», «Сім природних чудес Сумщини» та ін. До 355-річчя заснування рідного міста у відділі естетичного виховання провели міський конкурс на кращу дитячу фотографію про найулюбленіше місце в Сумах «Рідної землі окраса». Краєзнавчі дні — це споріднені комплексні інформаційні заходи, що дають змогу користувачам систематично та послідовно розширювати знання про край і набувати вміння та навичок ефективного використання тематичних ресурсів, продуктів і послуг, які надає бібліотека.

Дитячі бібліотеки Сумщини мають значний досвід організації різноманітних заходів краєзнавчої тематики. Це: віртуальні подорожі «Прогулянка вулицями рідного міста», мистецькі подорожі «Архітектурні перлини рідної Сумщини», інформаційні години «Олімпійські чемпіони Сумщини», «Сім природних чудес Сумщини» тощо. Краєзнавча вікторина — це один з ігрових засобів поширення краєзнавчої інформації. Запитання передбачають знання певної інформації про край, а також знання джерел з яких їх можна здобути, що стимулює дітей до пошуку нової інформації, тобто відповіді. Особливого резонансу набула обласна краєзнавча вікторина «Сумщина», організована управлінням освіти і науки облдержадміністрації. Готуючи відповіді, її учасники використовували майже всі наявні краєзнавчі документи, довідкові видання і ДБА бібліотеки, самостійно і за допомогою бібліотекаря підбирали матеріали. Цей захід сприяв розвитку логічного мислення дітей, передбачав елементи дослідницької діяльності, вміння працювати з краєзнавчими традиційними та електронними документами. Дуже часто наші читачі зустрічаються з дитячим письменником, членом Національної спілки письменників України О.П. Столбіним, колишнім військовим льотчиком, поетом і журналістом В.О. П'янковим, ветеранами війни, партизанами-ковпаківцями, учасниками ліквідації аварії на ЧАЕС, видатними діячами культури і мистецтва Сумщини тощо.

Ознайомленню з історією краю, його традиціями сприяє робота краєзнавчих гуртків та клубів, створених у бібліотеках. Протягом багатьох років плідно працює у відділі обслуговування користувачів молодшого віку нашої бібліотеки гурток «Юні краєзнавці», де проводяться конкурс-фантазія «Моє місто у 2025 році», літературна мандрівка «Літературна Сумщина», година цікавих повідомлень «Почесні громадяни міста Суми», вікторина «Рідний край, де ми живем, містом Суми ми зовем», година цікавих повідомлень «Про людей хороших, наших земляків», віртуальна подорож «Сумщина туристична запрошує» тощо. Змістовно працюють і читацькі об'єднання за інтересами «Народознавець», «Юні краєзнавці», «Джерело», «Витоки» в дитячих бібліотеках Білопільської, Великописарівської, Недригайлівської, Шосткинської ЦБС.

Важливою соціальною функцією бібліотек залишається вироблення у читачів різних вікових груп навичок самостій-

ної орієнтації в традиційних та електронних носіях краєзнавчої інформації. При цьому працівники використовують такі форми роботи, як: плакати, виставки довідкових та бібліографічних видань, буклети, путівники, бесіди, консультації, огляди і також заходи з елементами гри. Корисними і цікавими були інформаційні виставки «Старий-новий герб», «Бандури струни золотії зігріють нас своїм теплом», «Д. Суханов: людина, підприємець, добродій», «Олексій Алчевський — промисловець і патріот», «Всі дороги ведуть в Глухів» (до 300-річчя проголошення м. Глухова столицею Лівобережної України), відкриті перегляди літератури та багато іншого. Традиційною формою популяризації краєзнавчих документів є бібліографічний огляд. Здебільшого проводяться огляди нових надходжень «Новинки з краєзнавства» та тематичні огляди «Письменники-земляки — ювіляри року». Інформування про новинки періодики відбувається також під час проведення днів періодики та днів інформації. Цікавими в останні роки були День періодики «Що? Де? Коли? писали про наше місто» та дні інформації «Книжкові новинки з краєзнавства», «Письменники Сумщини — дітям», «У часи козацькі...», «Святкує область ювілей», «Сумщина туристична», «Є щось святе в словах: мій рідний край!». Цікавим і змістовним для восьмикласників ЗОШ № 21 став День інформації «Віки відлунують звияткою», приурочений до Дня захисника Вітчизни, проведений в бібліотеці-філії № 1. Тут під час інформаційної години «Слава наших предків» діти спілкувалися зі священником Храму святителя Луки отцем Максимом, подорожували сторінками героїчного минулого краю, розширюючи свої знання про видатних земляків, переглядали літературу на книжковій виставці «Славне минуле Сумщини».

Суттєву роль у підвищенні інформаційної культури відіграють дні бібліографії, але одним із головних завдань краєзнавчої бібліографічної діяльності є створення системи бібліографічних посібників та бази даних, які є складовими довідково-бібліографічного апарату бібліотеки. Впродовж останніх років чітко прослідковується краєзнавчий аспект видавничої діяльності бібліотек області, яка вирізняється жанрово-тематичною різноманітністю, інформаційним наповненням, специфікою викладу матеріалу та привабливим естетичним оформленням. Останнє досягається завдяки активному і професійному використанню сучасних комп'ютерних технологій. Наші провідні фахівці трансформують інформацію у різноманітні яскраві, цікаві та нестандартні форми, роблять її доступною та зрозумілою. Тільки за останні 2–3 роки у відділі інформації та маркетингу було підготовлено і видано понад 30 таких матеріалів. ЦДБ з кожним роком урізноманітнюють систему краєзнавчих бібліографічних посібників, більшість з яких присвячена видатним датам, подіям та людям з їхньої місцевості. Система краєзнавчих бібліографічних посібників дитячих бібліотек області (літературознавчі, з історії краю, про природу та екологію, видатних людей та ін.) — це цілісна сукупність бібліографічних посібників, які відображають документи, що за змістом і походженням пов'язані з краєм. Традиційною та найстабільнішою частиною краєзнавчих ресурсів є друковані бібліографічні посібники: біобібліографічний довідник «Письменники Сумщини у Великій Вітчизняній війні», біобібліографічні покажчики «Маленькі герої Великої війни», «Зодчий слова», «Лицар нескореного покоління», «Імена на літературній карті Сумщини», біобібліографічний рекомендаційний список «Герой, яким пишається Сумщина». Користуються великою популярністю, як серед користувачів, так і серед бібліотечних працівників інформаційно-бібліогра-

фічні путівники «Сім природних чудес Сумщини» (Сумська міська ЦБС), «Пам'ятники рідного міста» (ОДБ), «Вулиці міста розповідають» (Глухівська ЦДБ), «Літературний атлас Охтирщини» (Охтирська МЦДБ).

За роки незалежності України ліквідовано багато білих плям в історії, відкрито чимало нових імен, достойних популяризації, і такі видання, на думку працівників бібліотеки, необхідні нашим користувачам. Уже підготовлені: біобібліографічна розповідь «Орлята партизанських лісів», буклети «Партизанська радистка» і «Золота доба церковної музики», рекомендаційні списки для учнів 5–9 класів «Партизани Сумщини у Великій Вітчизняній війні», «І був бій під Конотопом», попереджувальна довідка «Журналіст, поет, воїн», інформаційне дос'є «Вічний бунтар», краєзнавча експедиція «Шляхом військової звитяги». З новинками краєзнавства користувачі бібліотек можуть ознайомитися, переглянувши інформаційні списки «Новинки краєзнавства», які щорічно видає відділ інформації та маркетингу. Рекомендаційні списки «Прапор Перемоги Олексія Береста», «Грані великого таланту», «Наш земляк — Анатолій Семенюта» та інші знайомлять юних користувачів з книгами і опублікованими статтями про видатних земляків. Списки поєднують оперативність і стислість викладу з елементами рекомендації, популяризації літератури з найактуальніших тем краєзнавства.

Перспективним вважаємо складання малих форм бібліографічних посібників для користувачів-дітей. А саме: попереджувальні довідки, які видаються, як правило, при невеликій наявності матеріалів. В нагоді читачам стали вже такі: «Джерело творчості й натхнення, «Журналіст, поет, воїн», «Народні усмішки Євгена Василенка», «Я довго в світі бранкою була», «В ім'я добра, супроти зла», «Плекав він слово, наче сад», «Найвідоміший художник українського ткацтва». Допомагають у набутті краєзнавчих знань інформаційні дос'є «Корифей української графіки», «Олімпійське золото Сумщини: Олександр Шапаренко», «Олімпійське золото Сумщини: Володимир Голубничий», «Олімпійське золото Сумщини: Володимир Куц» тощо. Інформаційні закладки, як один із варіантів рекомендаційного списку літератури, поглиблюють знання про події і факти краєзнавчого змісту. Наприклад: «Лучанське натхнення Чехова», «Легенда Другої світової — Іван Кожедуб», «Герой з Олексиного», буклет «Дивом калиновим зачарований».

Щорічно бібліотека видає 2–3 методико-бібліографічні матеріали краєзнавчої тематики для бібліотечних працівників. В них методичні поради щодо організації та проведення масових бібліотечних заходів, наочної популяризації літератури, виховання інформаційної культури, тощо. Серед них, «Прапороносець Перемоги — Олексій Берест», «Ти в серці мила і єдина, моя маленька Батьківщина», «Сім природних чудес Сумщини», «Місто гетьманської слави», «Туристичними стежками Сумщини», «Місто Суми моє і твоє, козаки нам його збудували», «Наша слава, наша гордість — Петро Калнишевський», «Живий і в пам'яті, і в серці» та багато інших. Збірник кращих сценаріїв дитячих бібліотек області з краєзнавства «Стежиною батьківського краю» (випуски I, II), підготовлений за матеріалами обласного конкурсу на кращий сценарій масово-інформаційного заходу краєзнавчої тематики, присвячений 70-річчю утворення Сумської області.

Важливим із засобів краєзнавчого виховання є вивчення мистецтва рідного краю, або художнє краєзнавство, до якого відноситься популяризація документів про пам'ятники культури, образотворче, музичне мистецтво Сумщини. Під час підготовки видань з художнього краєзнавства працівники відділу естетичного виховання обласної дитячої бібліотеки

працюють у творчому тандемі з відділом інформації і маркетингу та сектором реєстрації користувачів і автоматизації бібліотечних процесів. Результат цієї співпраці — цікаві та змістовні видання «Мистецькими стежками Сумщини» (краєзнавча круїз-вікторина), «Зустріч з музикою П.І. Чайковського», «Пам'ятники рідного міста» (вип.1 та 2, інформаційно-бібліографічний путівник), «Пером і пензлем».

Найпопулярнішою і найдієвішою формою прищеплення користувачам інформаційної культури є бібліотечні заняття. Наприклад, на заняттях з виховання бібліотечно-бібліографічної грамотності ми знайомимо читачів з краєзнавчою картотекою, рубриками, літературою. Для кращого засвоєння матеріалу практикуємо проведення ігрових форм роботи (круїз-вікторини, ігри-подорожі, краєзнавчі експедиції, історично-краєзнавчі калейдоскопи). Щоб знайти відповіді, діти звертаються до краєзнавчої картотеки, покажчиків, довідкової літератури, тобто вчать самостійно орієнтуватися і користуватися ДБА. Вся ця робота ведеться згідно з планами бібліотечно-бібліографічних занять, які проводяться серед усіх вікових категорій користувачів. Вони не тільки вчать дітей користуватися інформацією та бібліографічними посібниками, а й і краєзнавчими картотеками.

З 2003 року бібліотека працює над створенням власних інформаційних ресурсів. Це, перш за все, створення електронних каталогів і картотек та автоматизованих баз даних. Враховуючи цінність краєзнавчих матеріалів, в обласній дитячій бібліотеці першою було створено електронну краєзнавчу систематичну картотеку статей, яка на сьогоднішній день налічує 12185 записів. Щорічно вона поповнюється на 1600–1900 записів. Бібліографічна база даних краєзнавчого характеру ЕКС дозволяє здійснювати пошук оперативно, дає доступ до нової інформації. Безумовно, кардинальне покращення бібліотечного сервісу значною мірою залежить від запровадження нових комп'ютерних технологій. Але практикою доведено, що традиційні друковані форми не втрачають своєї актуальності, і через це ми прагнемо використовувати у практиці весь наявний спектр документів. На жаль, бібліотека ще не має достатньої кількості електронних ресурсів, щоб забезпечити користувачам широкий доступ до всіх джерел краєзнавчої інформації.

Звичайно, неможливо за один раз розповісти про всю багатоаспектність краєзнавчої роботи бібліотеки. Багато зроблено, багато ще належить зробити. Ми звикли працювати на результат, а це: задоволення читачьких запитів, залучення нових користувачів, виховання патріотизму, любові і бережливого ставлення до рідної землі. Сподіваємося, що вся краєзнавча робота, яка проводиться у бібліотеках Сумщини, сприятиме збереженню культурної спадщини краю та формуванню духовності і національної свідомості підрастаючого покоління.

Новий час ставить перед бібліотеками нові завдання. Користувачі чекають від нас нових послуг, нових можливостей. Тому, ми намагаємося чітко окреслити перспективи розвитку краєзнавчого потенціалу в області, зробити дитячі бібліотеки місцем спілкування ентузіастів краєзнавства, об'єднати зусилля дітей і дорослих у формуванні почуття любові до рідного краю, гордості за нього. Ми переконані, що кожен проведений захід допомагає залучити дітей до вивчення історичного минулого, усвідомити свої корені, знайти моральні орієнтири в житті, виховати почуття національної гідності, патріотизму. І коли на запитання: «Де найкраще місце на землі?» — дитина з упевненістю відповість — «Там найкраще, де родився ти!» — то ми досягли своєї мети.

Організація читання сучасної дитини: на шляху до нової моделі

На коло читання сучасної дитини, як відомо, впливає багато чинників. Найбільш суттєвими з них і, мабуть, найбільш сталими, можна назвати: батьків та сім'ю у ранньому дитячому віці; школу, а точніше, шкільну програму, в роки навчання дитини; друзів та авторитетних товаришів у середньому шкільному віці; медіа — у підлітковому... І на будь-якому з цих етапів формування читацьких інтересів та кола читання дитини суттєве слово може сказати бібліотека та бібліотекар.

Сучасна дитина потребує сучасної за стилістикою і формами роботи бібліотеки, з технічним оснащенням та новітніми технологіями. Тобто бібліотеку, яку вона може вважати «своєю» комфортною територією, або, як називають наші зарубіжні колеги — «третім місцем». Розуміючи, що серед чинників привабливості бібліотеки для дитини як «третього місця» не останню роль відіграє естетичність та інформаційна насиченість бібліотечного середовища, ми сконцентрували останнім часом свої зусилля на створенні саме такого простору в своїй бібліотеці.

Сформувані у дитини переконання, що книга — це цікаво, а не лише корисно, а читання може бути в задоволення, як підказує нам досвід, дозволяють програми та проекти, які базуються на ігровому, інтерактивному, змагальному компонентах. Джерелом професійного натхнення, нових ідей за останні три роки для нас став Міжрегіональний ярмарок бібліотечних інновацій, який спільно проводять Херсонська обласна бібліотека для дітей (2010 р.), Кримська республіканська дитяча бібліотека ім. В.Н. Орлова (2011 р.) і Миколаївська обласна бібліотека для дітей ім. В. Лягіна (вересень 2012 р.). Саме на цих Ярмарках ми пропонуємо власні й «купуємо» розробки та ідеї інноваційних сервісів, нові прийоми пропаганди книги й читання серед дітей. А «валютою» тут виступає зобов'язання реалізувати впродовж року «куплену» ідею та відвідувати під час наступної зустрічі. Участь в Ярмарках є надзвичайно дієвим стимулом для заохочення креативного мислення працівників бібліотек — і обласних, і районних, і навіть шкільних, які залучаються на конкурсній основі до участі.

Є ідеї, які не старіють з часом, залишаються актуальними й привабливими завжди. До таких відносимо добре відому вже вам Програму літніх читань «Канікули з книгою», за якою працюємо з 1995 року. Всі ці роки участь у програмі стимулює дітей до активного читання протягом усього літа. Підсумки програми щороку, які підводяться завжди у вересні, зазвичай проходять у формі конкурсів, беніфісів, святкових презентацій лідерів читання, переможців літніх читацьких перегонів. Найбільш дієвою рекламою читання серед дітей є поради однолітків, запрошення до участі у конкурсних програмах від учасників та переможців попередніх років. З цією метою було створено відеоальбом, який демонструється під час масштабних масових заходів як заохочення глядацької аудиторії до участі.

Заохочують звернутися до книги і циклові загальноміські конкурси «Читання для серця та розуму», що проходять у формі творчих конкурсів: на кращий відгук (для молодшого шкільного віку, 2007–2008 рр.), кращу книжку-

саморобку (для середнього шкільного віку, 2008–2009 рр.), медіа-проект за вибраною книгою або творчістю письменника (старшокласники, 2009–2010); на кращу книжкову закладинку—рекомендацію (знову молодші школярі, 2010–2011); конкурс кросвордів (середня школа, 2011–2012 рр.). Цього навчального року змагальну естафету підхоплять старшокласники, яких ми запрошуємо до участі в загальнономіському конкурсі відеопроектів та слайд—презентацій під назвою «CD і читай». Кожен із цих конкурсів супроводжується додатковим завданням, суть якого полягає в тому, що учасники складають власний рейтинговий список з 5 найкращих, на їхню думку, книг, які вони рекомендують прочитати своїм ровесникам. Рейтингові списки, надані учасниками цих конкурсів, засвідчують, що коло читання дитини базується, в основному, на класичній дитячій літературі — світовій та українській. Але нам дуже відрадно відмітити і результати нашої популяризаторської роботи серед дітей міста: ми знаходимо в цих списках рекомендації прочитати твори відомих сучасних українських авторів, наприклад, Олесь Ільченко, Іван Андрусак, Ірен Роздобудько, Анатолій Дністровий, Володимир Арєнєв, брати Капранови та інші, які стали учасниками ще одного проекту бібліотеки, надзвичайно популярного у нашому місті — «Зустрічі без прощань».

«Зустрічі без прощань» — це також багаторічний проект, суть якого полягає в організації особистих зустрічей—знайомств, автограф—сесій, презентацій творів та творчості відомих українських авторів, які пишуть для дітей. Зустрічі проходять у різних форматах протягом дня в різних дитячих колективах міста, школах, садочках, притулках, інтернатах, бібліотеках, на телебаченні... У їхню програму входять медіапрезентації біографії та творчості гостя, інтерв'ю, авторське читання, інтерактивні ігри, продаж книг з автографами тощо. Більшість цих зустрічей була здійснена за підтримки видавництва «Грані-Т». У читальній залі бібліотеки оформлено фотоальбом цієї програми, зі сторінок якого читачі та гості можуть дізнатися про зустріч—феєрію з Лесею Ворониною, літературне ток-шоу з Мариною Павленко, рецепт успіху від Сергія Пантюка, майстер-клас із Олександром Макаровим, літературний автобан братів Капранових, поетичну дегустацію з Наталею Крофтс та багато інших. До речі, цей фотоальбом став одним із переможців в загальнобібліотечному конкурсі на кращий альбом програм і проектів відділів бібліотеки, який відбувся у цьому році.

Розуміючи, що доступність сучасної книги для дитини є ключовою у вирішенні проблеми дитячого читання, ми й розробили на п'ять років обласну бібліотечну акцію «Читай — і стань успішним!», результати якої підсумували 1 червня цього року. Суть акції полягає в залученні активних читачів — учнів середніх класів, до читання книг дітям молодшого віку та проведення акцій «Радість читання». Для цього діти об'єднувалися у так звані «бібліотечні волонтерські бригади», з якими щороку проводилися підсумкові заходи, змагання в «волонтерській» майстерності: районні та обласні конкурси, фестивалі волонтерських бри-

гад. Підсумки акції заслуховувалися на засіданні колегії управління культури і туризму облдержадміністрації, де і було прийнято рішення про необхідність продовження цієї довгострокової акції, але вже у форматі «Увімкни бібліотеку: п'ять кроків до успіху».

Добре розуміючи «включеність» сучасної дитини в електронне комунікаційне середовище — телебачення, Інтернет, мобільний зв'язок, — пробуємо використовувати саме ці канали для популяризації книги та читання. Позитивні результати приніс інноваційний проект «Читання ВКонтакте» (програма літніх читань Інтернет-центру бібліотеки). У соціальній мережі, яка є сьогодні «рідною» для підлітків, була створена група *Books Fan*. Її учасники розповідали про прочитані книги, виставляли на конкурс фото з книгами, відгуки та ілюстрації до тих, що найбільше сподобалися. Завдяки онлайн-режиму ця програма надавала можливість учасникам бути «підключеними» до бібліотеки постійно — без обмежень у часі та просторі.

До безспірних успіхів 2012 року, що минає, можна віднести демонстрацію на постійній основі місцевими телеканалами рекламних відеороликів та буктрейлерів, створених працівниками бібліотеки. Одна з наших реалізованих відеоідей привабливої бібліотеки, а саме «Сучасна бібліотека для родини», здобула призове місце у конкурсі Програми «Бібліоміст» «БібліоКіноФест: Кадри вирішують все». Успіхи нашої бібліотечної відеореклами спонукали Херсонський центр української книги запросити бібліотеку до розробки та промоції ідеї першOVERесневої акції «До школи з книжковим букетом», яка отримала високу оцінку на вересневій колегії Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України. На замовлення обласного телеканалу «Скіфія» розробили власний авторський проект «17-а сторінка», прем'єра якого відбулася в цьому році на Всеукраїнський день бібліотек.

Професійне бібліотечне свято — це ще один привід для розгортання масштабної промо-акції, яка з минулого року проводиться у форматі бібліотечного літературного Марафону. 30 вересня 2011 року впродовж дня щогодини, з 8.00 до 17.00, у бібліотеці та за її межами відбулася низка заходів, зустрічей, акцій. Святкове відкриття такого Марафону було доручене найкращій — за результатами II обласного конкурсу — волонтерській бригаді з Голопристанського району. За програмою Марафону в бібліотеці цього дня можна було зустрітися та поспілкуватися з відомими людьми нашого краю та спеціальними гостями свята. Заходи за програмою відбувалися і поза межами бібліотеки: відкриті уроки читання у школах міста, ігри та розваги у «Бібліотечному містечку», що перемістилося цього дня до обласного притулку для дітей. Діти молодшого шкільного віку були запрошені до участі у квесті по бібліотеці. Про заходи, які проводилися 30 вересня бібліотеками області в рамках Відкритого уроку читання, можна було дізнатися із оперативних публікацій на блогах, *Skype*-сеансів, із фоторепортажів та факсограм. Оперативні повідомлення про такий масштабний і незвичайний Марафон та його окремі заходи в режимі реального часу розміщувалися на блогах, у соціальних мережах, а відео — виставлено на *YouTube*.

Програмою Марафону передбачалися ще два об'єднуючі компоненти, названі нами наскрізними інтерактивами дня: книжкова виставка із світловими ефектами «Територія успіху» та гра-голосування «Бібліотека + ...». Завдяки цій грі у підсумках дня було виведено формулу успіху бібліотеки. На думку наших користувачів — учасників заходів Марафону — вона звучить так: «Бібліотека + Читач = Успіх».

Святкування Дня бібліотек на цьому не закінчилося, в нашої бібліотеці відбулася не менш масштабна акція — «17-а сторінка *non-stop*». У її програмі були: зустрічі в бібліотеці та у школах міста з письменниками Сашком Дерманським, Олександром Есауловим; творча майстерня з Андрієм Кузьмим, заступником директора видавництва «Теза»; театральна читка «Театр.DOC», дійство, ідея якого — об'єднати бібліотеку і театр, читача і глядача; вистава «Вій. Докудрама» в авторському переосмисленні Наталії Ворожбит, у якій студенти Херсонського училища культури представляли свій новий і цікавий погляд на творчість М. Гоголя; зустріч з Анатолієм Кичинським, поетом-земляком, лауреатом Національної премії України ім. Т. Шевченка і з волонтером Корпусу Миру Мері Бет Феєр, яка під час відкритого уроку читання розповідала про особливості роботи бібліотек США та поділилася враженнями від улюблених прочитаних книг із школярами Херсону; тренінг «Школи лідерів» для 10-класників, розрахований на розвиток особистісного потенціалу, набуття навичок самопрезентації та підвищення власної ефективності, який провела психолог Ганна Рудольфівна Якобчук; презентація збірки творів учасників дитячої літературної студії «Контур», що працює в бібліотеці, «Від травинки до хмаринки»; цікавий захід просто неба — *Book-open air*. «Відкрий книгу просто на вулиці!» — саме з таким закликм звертаються до дітей бібліотекарі у міському парку ім. Леніна; виїзна програма у обласній дитячій лікарні; літературна екскурсія «БібліоБус», під час якої читачі мандрують вулицями Херсона разом з письменниками нашого краю. Окрему програму запропонував своїм користувачам й Інформаційний центр бібліотеки.

Підсумовуючи скажу, що медіапроекти бібліотеки прихильно сприймаються громадою, милують око наших юних користувачів, привертають увагу до бібліотеки, але на сьогодні ще не виконують головного свого призначення — вони недостатньо впливають на коло читання дітей. Можливо, на кращі результати можна сподіватися у майбутньому. На цей час найдієвішим серед усіх відомих і нам прийомів просування книги до читача-дитини є і залишається наявність цих книг у фондах бібліотек. І саме в такому випадку, як підтверджує наш досвід, ми можемо говорити про системний та результативний вплив на коло читання дитини.

Дитяче читання як важливий чинник інтелектуального розвитку та духовного здоров'я нації є завданням державного значення, тож вирішувати його потрібно на державному рівні. А саме — прийняттям цільової державної програми підтримки дитячого читання, з окремим модулем поповнення бібліотечних фондів дитячою книгою.

Валентина Черноус,
директор Хмельницької обласної бібліотеки для дітей ім. Т.Г. Шевченка

Юне покоління Хмельниччини вибирає книгу: дитяче читання в умовах сучасного інформаційного суспільства

Час диктує: сучасним дітям необхідна сучасна бібліотека. Діти, які зростають у розвиненому інформаційному суспільстві, хочуть бачити все нове, цікаве відповідно до індивідуальних інтересів та запитів. У процесі стимулювання читання юних, однією із умов успішного залучення їх до бібліотеки є комфортність обслуговування, яке має поєднувати у собі не тільки системне розміщення літератури, розділів, а й представляти інформаційно-ігрові зони для читачів, цікаві виставки тощо. Сьогодні, що є дуже добре, надзвичайно широко використовуються дизайнерські підходи до організації книжкового фонду та книжкових виставок. Зони спілкування, ігрові зони, доступ до Інтернету, повсюдна інформація створюють сприятливе середовище для сприйняття літератури та заохочення до читання. З щоденного спілкування з читачами помітно, що дітям подобається ігрове розкриття певних тем та різноманітні доречні доповнення.

Бібліотеки у своїй роботі з користувачами вже давно вийшли за рамки традиційних закладів і поєднують у собі музеї, клуби спілкування, сюди йдуть на майстер-класи, на консультації до психолога. Наша обласна бібліотека для дітей ім. Т.Г. Шевченка сповідує ідеї доступності, нетрадиційності і креативності у розкритті фонду та подання інформації. Сьогодні ми практикуємо проведення різноманітних форм книжкових виставок, а саме: виставка-ерудит, виставка-епопея, авторська виставка-рекомендація, виставка однієї книги (картини), виставка-реквієм, фотовернісажі. Доступні книжкові фонди, органічно поєднуючи тематичні полиці, книжкові виставки, звернення, окремі акценти («Книга року», «Бестселер — 2012»), справляють позитивне враження на читача та допомагають у виборі необхідної книжки.

Для більшої ефективності просування книги на фасаді бібліотеки розміщено зовнішню рекламу про нові надходження в цікавому незвичайному форматі. Перехожі мають змогу ознайомитися з тими новими книжками, що отримала бібліотека. Також інформація завжди розміщується і на нашому власному сайті в рубриці «Книгоман». Запровадження у 2011 році електронного обліку документів доповнює комфортне середовище бібліотеки і значною мірою допомагає оперативно і якісно здійснити традиційні бібліотечні процеси у електронному режимі. І ми бачимо, що така осучаснена бібліотека з новими інформаційними технологіями читачам подобається.

Однією із найважливіших мір стимулювання читання дітей є вивчення їхніх інтересів і прогнозування запитів завдяки різноманітним дослідженням. Наприклад, анкетування батьків «Що читають наші діти?» підтвердило,

що вони знають про книжкові уподобання дітей і намагаються допомагати своїми порадами у виборі літератури, а після опрацювання результатів міні-дослідження серед читачів «Топ-п'ятірка кращих журналів 2012 року», ми зрозуміли які ж книги та періодичні видання необхідно придбати для наших користувачів.

Комфортну атмосферу в бібліотеці формують, покращують і підтримують й самі бібліотекарі своїм відношенням до роботи в цілому і до кожного читача окремо. Коли працівники тактовні, доброзичливі, вимогливі і природні в спілкуванні, це створює теплу і сприятливу атмосферу для всіх читачів. Рекомендувати дитині книгу — це не така й проста справа, для цього потрібен справжній талант, бо бібліотекарі мають знаходити творчий підхід до свого читача, відшукувати яскраві моменти того чи іншого твору, знати цікаві факти і бути переконливими. За результатами досліджень ми побачили, що в цілому діти вважають бібліотекарів добрими, розумними і привітними. 52 відсотки опитуваних відмічають, що їх влаштовують бібліотекарі такі як вони є, а 48 — хотіли б бачити їх усміхненими, красивими, радісними, гарно одягненими, спокійними і інтелігентними.

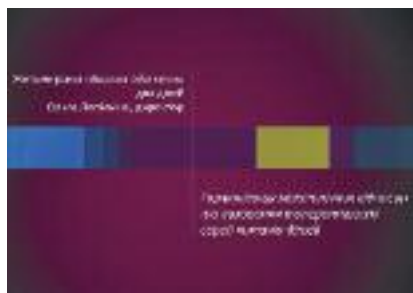
З метою покращення комфортного обслуговування в дитячих бібліотеках області у 2012 році був проведений обласний огляд-конкурс «Краща дитяча бібліотека року». Для участі у конкурсі кожна бібліотека представила аналітичний, інформаційний матеріал про свою діяльність, а також матеріали, що розкрили оформлення бібліотеки, проектно-програмну роботу, використання інформаційних технологій та співпрацю з громадськими організаціями. Саме дотримання цих критеріїв створює позитивний імідж бібліотек та комфортне середовище для читачів. Організаторами обласного конкурсу виступили управління культури, туризму і курортів Хмельницької облдержадміністрації, обласна бібліотека для дітей ім. Т.Г. Шевченка та обком профспілки працівників культури області, що допомогло придбати подарунки для нагороджених. Взагалі, нашою бібліотекою проводиться багато «вуличних» заходів та масштабних акцій, які рекламують бібліотеку, її ресурси і саме головне — книгу. Хочеться назвати традиційні щорічні: літературну акцію «Книжкова хвиля»; бібліофестиваль «Читання без кордонів»; літературний вікенд «Якщо ви не читали — ми йдемо до вас» (у парку ім. І. Франка та сквері ім. Т.Г. Шевченка); літні Арт-шоу.

Подібні форми роботи допомагають розширити уяву наших городян про бібліотеку, зламати стереотипи, зацікавити молодих батьків і підлітків інноваційними підходами у бібліотеці та залучати нових користувачів.

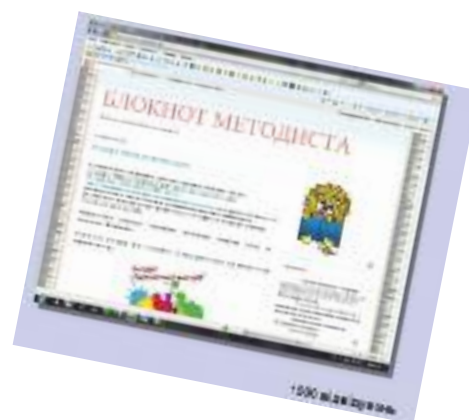
Електронні презентації

Дніпропетровська обласна бібліотека для дітей

Житомирська обласна бібліотека для дітей

Львівська обласна бібліотека для дітей

Миколаївська обласна бібліотека для дітей ім. В. Лягіна

Рівненська обласна бібліотека для дітей

Тернопільська обласна бібліотека для дітей

Херсонська обласна бібліотека для дітей

Національна бібліотека України для дітей

Интернет и мультимедиа в библиотечно-информационном обслуживании пользователей детских библиотек

Рисуя образ современной детской библиотеки, уже нельзя представить ее исключенной из мирового информационного пространства, оторванной от прогрессивных технологий. Используя инновации, мы стараемся, не пренебрегая наработанным, делать для более широкой аудитории реальных и виртуальных пользователей наши традиционные материалы доступными, современными, яркими и привлекательными. Представление библиотеки в Интернете — не дань модному веянию, а осознанная форма работы, продиктованная временем. Активно работающий веб-сайт позволяет библиотеке реализовать ряд задач по ее продвижению в информационном обществе и повышению комфортности обслуживания. Благодаря собственному представительству в Интернете пользовательская аудитория весьма значительно расширится.

В городе, кроме сайта ЦБС для детей, свои сайты и блоги имеют отделы ЦДБ им. А.П. Гайдара и её филиалы. Кроме того, есть странички библиотеки и в социальных сетях Twitter и Facebook. На сегодня в детских библиотеках Севастополя 89 компьютеров, в том числе — 37 в библиотеках-филиалах. К сети Интернет подключены ЦДБ им. А.П. Гайдара и десять из пятнадцати филиалов. К услугам пользователей информационного центра «Окно в Америку для будущих лидеров» электронные ридеры «Kindle» и два планшетных компьютера iPad. Такое техническое оснащение стало возможным благодаря участию в различных конкурсах на получение грантов. Например, Всеукраинский конкурс «Организация новых библиотечных услуг с использованием свободного доступа к Интернету», победу в котором одержали ЦДБ им. А.П. Гайдара и библиотеки-филиалы №№ 5, 6 7, разработавшие и представившие проект «Библиотека. Интернет. Профориентация». За счет выделенных средств в них было установлено 15 новейших компьютеров с комплектами веб-камер и наушников для использования программы Skype, 4 сканера, 4 принтера и предоставлен свободный доступ к Интернету. В плане реализации проектов — обучение поиску информации об организации профориентационной работы, оказание консультативной и информационной помощи в профориентации детям, родителям и педагогам, обучение поиску информации в электронном каталоге профессий, организация и проведение встреч-тренингов с участием специалистов городского центра занятости, по приобретению навыков компьютерного тестирования, практические занятия по использованию программно-аппаратного комплекса «Профессиональный терминал». Особое внимание уделяется детям из социально незащищенных семей, детям с ограниченными физическими возможностями. Наглядно эта работа представлена в передаче «ПРОГУЛКИ ПО КРЫШАМ», подготовленной СРГТРК «Севастопольское телевидение».

С 2006 года в ЦДБ им. А.П. Гайдара работает Интернет-центр «Окно в Америку для будущих лидеров», который за шесть лет стал не только местом для доброжелательного общения, но и территорией средоточия уникальных книжных ресурсов и современной планшетной компьютерной техники, бесплатного доступа к ресурсам Интернета, в том числе к полнотекстовым англоязычным базам данных элек-

тронной библиотеки США. Благодаря партнерскому сотрудничеству библиотеки с Посольством США в Украине, Госдепартаментом США, пользователи информационного центра имеют возможность бесплатно подключиться к любой базе данных в области образования, медицины, бизнеса, культуры, литературы и других сфер. В 2012 году мы получили предложение о проведении на нашей базе серии вебинаров «Формируем свою методику преподавания английского языка» (*Shaping the Way We Teach English*) от Марии Варлагиной, директора по проектам общественной организации «Фонд развития творческой молодежи». Библиотекари обеспечили видео конференцсвязь для участия группы севастопольских преподавателей английского языка и методистов в виртуальном конференц-зале, где одновременно находилось около 300 специалистов со всех регионов мира. Участники такой виртуальной «аудитории» могли скачивать файлы, смотреть мультимедийную презентацию, общаться между собой, записать всё мероприятие для истории. Трансляция в режиме реального времени велась из г. Вашингтона. Севастопольские учителя средних школ, преподаватели вузов, студенты получили прекрасную возможность стать участниками онлайн-программы повышения квалификации преподавателей английского языка и познакомились с творческими приемами работы американских коллег.

Сотрудничество с новым партнёром набирает обороты. В сентябре 2012 года Севастопольская библиотечная ассоциация, центральная детская библиотека им. А.П. Гайдара совместно с общественной организацией «Фонд развития творческой молодежи» провела экспертный круглый стол: «Влияние медиа культуры XXI века на формирование детей дошкольного и школьного возрастов в Украине: «за» и «против». Его целью было обсуждение вопросов влияния медиа-культуры на формирование морально-этических ценностей и толерантного поведения у детей этой возрастной категории, вынесение резолюции для передачи в Национальную экспертную комиссию Украины по вопросам защиты общественной морали и Верховную Раду Украины. Также здесь обсуждался вопрос о возможности запрета детских мультипликационных фильмов, проводился экспертный анализ брошюры «Мультфильмы. Угроза для наших детей» (<http://glo-ria.tv/?media=320469>), говорили о проблемах современного образования и современной семьи в Украине в контексте медиа-влияния, о роли детских писателей, литературы и библиотек в формировании морально-этических ценностей у детей и подростков, о формировании толерантного поведения, о возможных путях совместного решения этих проблем. Было высказано предложение об организации на базе библиотеки Школы медиаграмотности для родителей.

На протяжении трёх лет ЦДБ им. Гайдара является партнером ежегодного международного странствующего образовательного кинофестиваля отечественного морского кино для детей, юношества и семьи «Моряна», одной из целей которого является формирование у детей и подростков независимого информационного сознания. На базе библиотеки проходит показ лучших фильмов отечественного кинематографа для детей, который обязательно предваряет вступление биб-

лиотекаря, раскрывающего эпоху, которой посвящён фильм. Дети предварительно знакомятся с литературным произведением по мотивам которого снят фильм. Таким образом, мы создаём возможности для синтетического восприятия полезных знаний нашими читателями. Более того, по инициативе библиотеки организаторы фестиваля решили реализовать новый конкурсный медиапроект «Море. Книга. Кино».

Развитие Интернета и внедрение электронных документов в деятельность библиотеки довольно сильно повлияли на библиографическую работу, а также на приобщение к чтению и организацию полезного досуга детей и подростков. Она стала более оперативной, мобильной и, конечно, виртуальной. Справочно-библиографическое обслуживание — одна из основных услуг любой библиотеки — также активно перемещается в виртуальное пространство. Работающие на библиотечных сайтах «Виртуальная справка» являются основой для системы удаленного библиографического информирования. Говорить о достижениях в этой области, на мой взгляд, лучше проследив динамику развития. В конце 2005 года на нашем сайте появилась рубрика «Вопрос библиотекарю», с ноября 2006 года библиотека является полноправным партнёром и активным участником Международного проекта «Виртуальная справочно-информационная служба публичных библиотек» наряду с 24 российскими библиотеками, 3 украинскими и 1 казахстанской. Служба размещена на библиотечном портале www.library.ru. В рамках проекта два оператора прошли обучение на семинаре в Москве. За годы работы нами было выполнено 1970 запросов. В Украине также чётко просматривается концепция единого виртуального справочного обслуживания публичных библиотек. Корпоративная служба «Виртуальная библиографическая справка: Объединённая справочная служба библиотек Украины» начала свою работу с марта 2005 года на сайте НБУ для детей. Мы подключились в начале 2007 года. На сегодняшний день выполнено 689 запросов на русском и украинском. Язык запроса всегда определяет язык ответа.

Интернет — открытое пространство и мы максимально стараемся использовать библиотечные стратегии взаимодействия с юными читателями. Нами разработано несколько виртуальных проектов для детей разных возрастных категорий. Для дошкольников и ребят младшего школьного возраста — сайт «По литературным волнам Севастополя»: яркий, с дружественным интерфейсом, детскими анимационными героями Севой и Полей, которые сопровождают пользователей по его страницам. Здесь не только можно в краткой доступной форме получить информацию о творчестве севастопольских писателей, но и почитать книги, оставить свой отзыв, нарисовать рисунок к понравившемуся произведению. В конце 2011 года появилась новая рубрика «Юбилей» с презентациями о детских писателях-юбилярах. Разработано рекомендательное библиографическое пособие «Книги-юбиляры 2012 года», в котором представлены книги, прошедшие проверку временем и любимые несколькими поколениями детей. Для активных пользователей Интернета и любителей чтения книг в электронном виде предлагаются ссылки на эти произведения.

Мы живём в стране с многовековым историческим прошлым, а историю, как известно, творят люди. С 2011 года наш информационно-виртуальный проект «Великие украинцы», знакомит с выдающимися деятелями украинской истории, науки, культуры, юбилейными датами которые отмечаются на государственном уровне, содержит фактографическую информацию и ссылки на Интернет-ресурсы со сведениями о выдающихся соотечественниках.

В стенах наших библиотек Интернет и Книга всегда рядом в приобщении детей к чтению и организации полезного досуга. Очень полезным в такой работе оказался наш сетевой проект *BOOK*—квест. Это виртуальное путешествие в виде презентации по страницам книг-юбиларов, во время которого любой пользователь, зайдя на сайт, может самостоятельно проверить свои знания относительно этих произведений. Итогом такого путешествия становится игра между читателями—пользователями детских библиотек Украины, во время которой каждая команда задаёт друг другу по 10 вопросов по скайпу. Такие встречи уже состоялись по книгам Александра Волкова «Волшебник Изумрудного города» и Марка Твена «Приключения Тома Сойера». Их участниками были читатели ЦДБ им. А.П. Гайдара, Херсонской областной библиотеки для детей, Центральной городской библиотеки для детей им. Ш. Кобера и В. Хоменко г. Николаева, «Библиотеки Дружбы народов». Презентация по книге Николая Носова «Витя Малеев в школе и дома» размещена на нашем сайте.

С 2007 года в библиотеке действует студия компьютерной графики и *WEB*-дизайна «*Art-Studio*». За это время выпущено уже 4 учебных группы. Дети занимаются в студии на протяжении учебного года, подробно изучая дизайн и основы *web*-программирования, а попадают на обучение после прохождения короткого курса подготовки на каникулах, где получают свидетельства, являющиеся своеобразным пропуском на курсы. Занятия проводит сотрудник отдела новых информационных технологий. По окончании обучения все в обязательном порядке сдают выпускные экзамены и защищают свои проекты. Среди выпускников студии есть воспитанники детского дома № 1. У студии есть свой *web*-сайт, на котором размещается информация о темах на ближайшие уроки, почтовые рассылки об актуальных событиях. Также, здесь можно и пообщаться, задать вопросы, касающиеся обучения в студии администрации сайта — руководителя студии. В ближайшее время планируется раздел, в котором все желающие смогут заполнять форму и подать заявку на обучение на будущий учебный год.

Современная детская библиотека — это синтез книг, обучения, общения, встреч, в том числе и виртуальных. Центральная детская библиотека им. А.П. Гайдара стала участником уникального Международного интерактивного информационно-патриотического проекта, инициированного Волгоградской областной юношеской библиотекой. Для представителей городской власти, ветеранов войны, руководителей поисковых отрядов, музейных работников, юных читателей было проведено два Интернет-моста: «Рубежи Славы» между городами—героями Волгоградом и Севастополем и «Символы Победы», между городами—героями Волгоградом, Севастополем и городом воинской славы Калачом-на-Дону. Так, благодаря новым технологиям, мы, а также наши партнёры и пользователи, смогли поделиться бесценным опытом, который способен поддерживать в людях живое чувство любви к Родине.

Освоив работу с виртуальными ресурсами, библиотека как общественный институт становится полноправным членом виртуального пространства. При этом её статус претерпевает изменения: она из учреждения, обеспечивающего доступ к документам, превращается в учреждение, обеспечивающее доступ к информации во всех видах и возможность интерактивного общения в информационной вселенной, а также создающее свои собственные электронные продукты. Используя Интернет и мультимедиа, мы усиливаем свою работу по приобщению детей к книге и чтению.

Рекомендації

Всеукраїнської науково-практичної конференції директорів обласних бібліотек для дітей «Дитячі бібліотеки як культурно-інформаційні центри у процесі формування особистості дитини»

1–5 жовтня 2012 року Міністерством культури України, управлінням культури і туризму Кіровоградської облдержадміністрації, Національною бібліотекою України для дітей на базі Кіровоградської обласної бібліотеки для дітей ім. А.П. Гайдара відбулася Всеукраїнська науково-практична конференція директорів обласних бібліотек для дітей «Дитячі бібліотеки як культурно-інформаційні центри у процесі формування особистості дитини».

У рамках її проведення розглядався комплекс проблем, пов'язаних із функціонуванням дитячих бібліотек України, насамперед це — правове забезпечення діяльності бібліотек, тенденції розвитку і формування іміджу бібліотеки, нові моделі доступу до інформації у дитячій бібліотеці, стимулювання дітей до читання і комфортність їхнього обслуговування, інформаційні технології, електронні ресурси і нові послуги в роботі дитячих бібліотек тощо. Піднімалися важливі проблеми стосовно збереження мережі дитячих бібліотек, яка станом на 1 січня 2012 року становить 1176 бібліотек. Така тенденція викликає занепокоєння, адже у порівнянні з даними за 2010 рік мережа скоротилася на 18 одиниць. Таким чином читачі–діти втратили можливість користуватися послугами саме бібліотеки для дітей, у якій усе спрямовано на те, щоб вони творчо проводили свій вільний час, мали можливість спілкуватися і обмінюватися думками з однолітками щодо прочитаних книг, брати участь у творчих заходах.

Заслухавши і обговоривши доповіді, учасники науково-практичної конференції постановили, що удосконаленню роботи спеціалізованих бібліотек для дітей сприятиме здійснення таких завдань:

- вивчення реального стану бібліотечного обслуговування дитячого населення в Україні шляхом проведення відповідного всеукраїнського моніторингу (НБУ для дітей спільно з ОБД);
- підготувати проект Концепції бібліотечного обслуговування дітей в Україні і подати на розгляд Міністерству культури України (НБУ для дітей спільно з ОБД);
- внести зміни до Постанови Кабінету Міністрів України «Про мінімальні соціальні нормативи забезпечення населення публічними бібліотеками в Україні» № 510 від 30 травня 1997 р. з урахуванням соціально-демографічних змін у державі щодо дитячого населення;
- розподіл книг для дітей за держпрограмами на регіональному рівні покласти на ОБД (лист–звернення на ім'я Міністра культури України М.А. Кулиняка);
- долучення бібліотек до співпраці у корпоративних проектах, започаткованих НБУ для дітей, що сприяють підвищенню якості бібліотечно-інформаційного обслуговування читачів–дітей;
- розширення корпоративної взаємодії дитячих бібліотек у створенні спільних електронних інформаційних ресурсів та вільного доступу до них;
- посилення уваги до роботи сільських бібліотек, що обслуговують понад 1,5 млн дітей;
- активізація діяльності Української асоціації працівників бібліотек для дітей у забезпеченні соціального захисту як бібліотек для дітей так і працівників бібліотек.

Ухвалено учасниками Всеукраїнської науково-практичної конференції директорів обласних бібліотек для дітей «Дитячі бібліотеки як культурно-інформаційні центри у процесі формування особистості дитини»

5 жовтня 2012 року

Положення про конкурс «Емблема Всеукраїнського тижня дитячого читання»

1. Загальні положення

- 1.1. Емблема — символічне зображення з коротким девізом, що умовно виражає певне поняття, ідею заходу.
- 1.2. Проведення Всеукраїнського тижня дитячого читання сприяє залученню дітей і підлітків до книги та читання, популяризації національної та світової літературно-культурної спадщини, визначенню дитячого читання як одного з головних засобів розвитку особистості, утвердженню ролі бібліотеки для дітей як соціального інституту, який забезпечує право дітей на вільний доступ до інформації та знань.
- 1.3. Організатором конкурсу «Емблема Всеукраїнського тижня дитячого читання» є громадська організація Українська асоціація працівників бібліотек для дітей, співорганізаторами — Національна бібліотека України для дітей та обласні бібліотеки для дітей.
- 1.4. Для проведення конкурсу створюється організаційний комітет.

2. Мета конкурсу

- 2.1. Конкурс оголошується з метою створення єдиної для бібліотек України для дітей емблеми Всеукраїнського тижня дитячого читання.

3. Учасники конкурсу

- 3.1. Учасники конкурсу — бібліотечні працівники обласних, центральних бібліотек для дітей м. Києва, м. Севастополя та Кримської республіканської дитячої бібліотеки (обласні бібліотеки для дітей можуть оголошувати обласні конкурси серед працівників дитячих бібліотек своєї області).

4. Умови конкурсу

- 4.1. На конкурс подається кольоровий ескіз емблеми на окремому аркуші формату А4. Розміри зображення — 15 см x 15 см. Орієнтація аркуша — вертикальна. Допускаються різні техніки виконання, у т.ч. і комп'ютерна графіка.
- 4.2. Конфігурація, зображення, форма і елементи, як окремо, так і в цілому, повинні символічно відображати мету, зміст та цілі Всеукраїнського тижня дитячого читання і не повторювати символів і знаків, що використовуються в емблемах інших заходів та організацій.
- 4.3. Ескіз емблеми надсилається як в паперовому, так і електронному варіантах.
- 4.4. Конкурсні проекти будуть оцінюватися за такими критеріями:
 - оригінальність запропонованої ідеї дизайну емблеми;
 - відображення суті та змісту Всеукраїнського тижня дитячого читання;
 - естетична виразність дизайну емблеми;
 - можливість відтворення емблеми різними методами друку.
- 4.5. Від однієї обласної бібліотеки для дітей надсилається 1–2 зображення емблеми.
- 4.6. Автори емблеми надають згоду на право використання її дитячими бібліотеками України.

5. Терміни проведення конкурсу

- 5.1. Конкурс проводиться з 02 січня по 10 березня 2013 року.
- 5.2. Роботи надсилаються до оргкомітету до 28 лютого 2013 року.
- 5.3. Передані роботи оргкомітет розміщує на сторінці Української асоціації працівників бібліотек для дітей на сайті НБУ для дітей (www.chl.kiev.ua) для ознайомлення та голосування.
- 5.4. За результатами відкритого голосування на сайті НБУ для дітей визначається емблема, яка отримала найвищий рейтинг.
- 5.5. Результати голосування будуть розміщені оргкомітетом на сайті НБУ для дітей.

6. Нагородження переможців конкурсу

- 6.1. Переможець та найактивніші учасники конкурсу будуть нагороджені призами та грамотами Української асоціації працівників бібліотек для дітей.

Шановні колеги!
Вітаємо з Новим 2013 роком
та Різдва Христовим!

